

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
ÚSTAV PEDAGOGIKY A SOCIÁLNÍCH STUDIÍ

Diplomová práce

Bc. Erik Tkadlčík

**Současná romská mládež a specifika trávení volného času z
pohledu pracovníků nízkoprahových zařízení pro děti a mládež**

Olomouc 2019

Vedoucí práce: doc. PhDr. Tomáš Čech, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 15. 4. 2019

.....
Erik Tkadlčík

Poděkování

Děkuji vedoucímu diplomové práce doc. PhDr. Tomáši Čechovi, Ph.D. za odborné vedení a cenné připomínky, kterými přispěl k realizaci mé práce.

Dále děkuji své rodině a přátelům za trpělivost a podporu při realizaci této práce.

Anotace

Jméno a příjmení:	Erik Tkadlčík
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Tomáš Čech, Ph.D.
Rok obhajoby:	2019
Název práce	Současná romská mládež a specifika trávení volného času z pohledu pracovníků nízkoprahových zařízení pro děti a mládež.
Název v angličtině	Contemporary Roma youth and specifics of using their leisure from the perspective of workers of low-threshold facilities for children and youth.
Anotace práce:	Záměrem této diplomové práce je analyzovat specifika trávení volného času romskou mládeží z pohledu pracovníků nízkoprahových center v Olomouckém kraji na základě rozhovoru s pracovníky nízkoprahových center pro romskou mládež a navrhnout případnou úpravu skladby a povahy volnočasových aktivit pro romskou mládež v kraji. Teoretická část této diplomové práce je soustředěna na objasnění pojmu volný čas, představení nízkoprahových zařízení pro děti a mládež, charakteristika romského etnika a volný čas romské mládeže. V empirické části budou představeny možnosti trávení volného času romskou mládeží konkrétně v Olomouckém kraji, analýza volnočasové nabídky a výzkumné šetření prostřednictvím rozhovorů s pracovníky konkrétních nízkoprahových zařízení se záměrem zjistit jejich zkušenosti s trávením volného času romských dětí a mládeže.
Klíčová slova	Volný čas, volnočasové aktivity, nízkoprahová zařízení, romská mládež
Anotace v angličtině:	The aim of this thesis is to analyze the specifics of spending free time by Roma youth from the point of view of low-threshold centers in the Olomouc Region on the basis of an interview

	<p>with low-threshold Roma youth centers adjusting the composition and nature of leisure activities for Roma youth in the region. The theoretical part of this thesis is focused on clarifying the concept of leisure time, introducing low-threshold facilities for children and youth, characteristics of Roma ethnicity and free time of Roma youth. In the empirical part, the possibilities of spending free time by Roma youth specifically in the Olomouc Region, analysis of leisure time offers and research by means of interviews with workers of specific low-threshold facilities will be presented with the intention to find out their experiences with spending free time of Roma children and youth.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Leisure, leisure activities, low-threshold facilities, Roma youth
Přílohy vázané v práci:	5 příloh (16 stran), 1-CD ROM
Rozsah práce:	98 stran
Jazyk práce:	český

OBSAH

1	Úvod.....	8
2	Volný čas a jeho trávení	10
2.1	Definice a dělení volného času.....	10
2.2	Význam a vlivy volného času u mládeže	11
2.3	Aktivní vs. pasivní trávení volného času	13
2.4	Organizované vs. neorganizované trávení volného času	14
2.5	Organizace volného času.....	16
2.5.1	Nízkoprahová zařízení pro mládež	17
3	Romská mládež.....	21
3.1	Historie Romů	22
3.2	Specifika života romské mládeže ve společnosti	23
3.2.1	Jazyk a kultura.....	23
3.2.2	Vzdělávání.....	26
3.2.3	Romská rodina.....	30
3.2.4	Výchova romských dětí	31
3.2.5	Problémy romské mládeže	33
3.3	Volný čas romské mládeže.....	37
4	Volnočasové aktivity pro mládež v Olomouckém kraji.....	39
4.1	Představení Olomouckého kraje	39
4.2	Organizace krajské, státní a obecní.....	41
4.3	Organizace soukromé.....	45
4.4	Volnočasové aktivity přímo zaměřené na romskou mládež.....	48
4.5	Vyhodnocení nabídky volnočasových aktivit v kraji	50
5	Trávení volného času romské mládeže z pohledu pracovníků nízkoprahových center.....	52
5.1	Vybraná zařízení Olomouckého kraje	52

5.2	Cíl průzkumu a průzkumné otázky	53
5.3	Rozhovor jako průzkumná metoda	53
5.3.1	Organizace rozhovorů a jejich analýza	55
5.3.2	Respondenti rozhovorů	56
5.3.3	Popis průběhu	57
5.4	Analýza zjištěných informací	57
5.5	Otevřené kódování	58
5.6	Axiální kódování	68
5.7	Selektivní kódování	70
6	Vyhodnocení výzkumných otázek, diskuze a doporučení	74
7	Závěr	77
8	Použitá literatura	79
9	Přílohy	82

1 Úvod

Lidé si v současné době stále více stěžují na to, že nemají žádný volný čas. To se pak pochopitelně odráží i na tom, jak a kolik tohoto času věnují svým dětem. Děti obvykle na rozdíl od svých rodičů mají volného času více. Po příchodu ze školy na ně většinou nečeká tolik rodinných povinností ani péče o rodinu. Důsledkem toho, ale i celkového nastavení společnosti a současné doby je pak obvyklé to, že děti tráví volný čas neorganizovaně, bez dozoru svých rodičů. Navíc se v poslední době značně vytrácí zájem o aktivní trávení volného času sportem a díky rozvoji informačních a komunikačních technologií, které už umí ovládat v podstatě i batolata, převládá spíše pasivní trávení volného času u počítače, mobilního telefonu nebo obdobného komunikačního zařízení, se všemi svými negativy. Není nic nového na tom, že dnešní generace dětí a mládeže se považuje za generaci závislou na počítačích či médiích obecně. To je příklad většinové populace.

Pak je zde však romské etnikum a romští žáci a mládež. U nich bývá životní styl často odlišný, ne výjimečně rizikový a často to plyne právě z toho, že rodiče romských žáků se volnému času svých dětí věnují snad ještě méně. Ani vzdělání nemá pro romské etnikum takový význam jako pro většinovou populaci. Poté se však není co divit, že romská mládež tráví svůj volný čas spíše nevhodně, rizikově. Zde se častěji než u většinové populace, setkáváme s tím, že romská mládež bývá přistižena při různém vandalismu a kriminálním chování. Tomu se však snaží věnovat a preventivně působit některá zařízení právě tím, že se snaží romskému etniku představovat smysluplné trávení volného času.

Cílem práce bude analyzovat na základě rozhovoru s pracovníky nízkoprahových center pro romskou mládež a na základě přehledu zařízení v Olomouckém kraji specifika trávení volného času romskou mládeží z pohledu pracovníků nízkoprahových center v Olomouckém kraji. Dílčím cílem bude navrhnout případnou úpravu skladby a povahy volnočasových aktivit pro romskou mládež v kraji.

Pro naplnění cíle práce bude její text rozdělen do dvou částí. V první teoretické části práce bude nejprve věnována pozornost volnému času a jeho vymezení. Bude prezentováno, co je to volný čas, jaké jsou jeho funkce, jaký význam má volný čas právě v životě mládeže, jaké jsou rozdíly v organizovaném a neorganizovaném volném čase, v jeho aktivním či pasivním trávení volného času a další. Součástí této části bude také představení nízkoprahových zařízení pro děti a mládež jako z jedné z organizací zabývajících se volným časem mládeže, především pak té problémové. Větší část teoretické části práce se bude zabývat charakteristikou romského

etnika. Na počátku bude představeno toto etnikum, včetně své historie, jazyka či kultury. Významná část teoretické části se pak bude zaměřovat na romskou rodinu, výchovu a vzdělávání romských žáků jako významné součásti pro poznání specifik tohoto etnika. Poslední kapitola teoretické části se pak zaměří na volný čas romské mládeže jako na jednu z dalších specifických součástí života romských dětí a mládeže.

Poté již bude následovat empirická část práce. V ní budou nejprve představeny možnosti trávení volného času romské mládeže konkrétně v Olomouckém kraji. Součástí tak bude analýza této volnočasové nabídky. Pro doplnění bude také realizováno výzkumné šetření vedené prostřednictvím rozhovorů s pracovníky konkrétního nízkoprahového zařízení se záměrem zjistit jejich zkušenosti s trávením volného času romského etnika a důležitosti organizovaného volného času pro tuto mládež.

TEORETICKÁ ČÁST

2 Volný čas a jeho trávení

Teoretickou část této práce je zajisté vhodné započít vymezením základních pojmů. V této souvislosti je zde třeba zmínit především termín volný čas, který může být vnímán poměrně variabilně v závislosti na tom, kdo o něm hovoří.

2.1 Definice a dělení volného času

Na začátku je důležité si vymežit, co je to vlastně volný čas a jak se popisuje. Například Hofbauer (2004, s. 13) o něm hovoří jako o čase „...*kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život.*“ Někdy se o volném čase hovoří jako o čase, který zůstal po vykonání pracovních i nepracovních povinností. Detailnější a kompletnější vymezení volného času jej popisuje jako aktivity, do nichž člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jich díky svého vlastního svobodného rozhodnutí, a které mu způsobují příjemné zážitky a uspokojení.

I Bocan a kol. (2012, s. 25) uvádí, že „...*volný čas by se s trochou nadsázky dal definovat jako doba, kdy „nemusíme, ale chceme“*, realita je však samozřejmě jako vždy barevnější“. Faktem totiž je, že také k plnění školních nebo pracovních povinností někteří lidé přistupují se zájmem a bez donucení, a na druhou stranu i zápisem do zájmového kroužku přicházejí povinnosti respektovat některá pravidla, včetně termínů schůzek. Pro dětský svět vesměs platí, že volný čas představuje dobu mimo školní lavici a jiné, někým naplánované úlohy.

Pro volný čas je charakteristická zejména dobrovolnost a možnost vlastní strukturace své dostupné doby, tj. pružný časový režim a svobodná volba, případně jistá nenucenost (šance být přirozený a nechat vyniknout vlastní schopnosti a zájmy). Volný čas se pochopitelně reálně projevuje hlavně v určitých aktivitách (např. odpočinek, rekreace). Často se řeší, jestli je možné do oblasti volného času zařazovat rovněž činnosti, které si žádají pravidelnosti, disciplínu a povinnosti (např. sebevzdělávání, veřejná činnost, kutilství, zahradničení atd.). Uvedené aktivity obvykle vyplývají ze zájmu, současně ale bývají i utilitárně zaměřeny. I když mají povahu nějaké povinnosti a pravidelnosti, lidé si jí vybírají vesměs svobodně (Šerák, 2009, s. 27).

Z hlediska dělení volného času, nabízí se vícero různých úhlů pohledů. Například podle druhu činností na odpočinkové klidné aktivity (pohybově i psychicky nenáročné), rekreační

(často spíše pohybová aktivita) a zájmové (záměrné aktivity orientované na uspokojení a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností). Jiné rozdělení nahlíží na druhy volného času takto (Šerák, 2009, s. 28):

- manuální (práce na zahrádce, kutilství, ruční práce, modelářství apod.),
- fyzické (sport, procházky, rybolov, houbaření),
- kulturně umělecké charakteru receptivního (četba, divadlo, kino, televize),
- kulturně umělecké charakteru tvořivého a interpretačního (zpěv, hudba, výtvarné umění, fotografie),
- kulturně racionální (vzdělávání, četba, sledování zpráv, luštění křížovek),
- společensky formální (účast ve spolcích, účast v politice, společenská angažovanost),
- společensky neformální (setkávání s přáteli, rodinou, chození do restaurace, klubů),
- hry, sběratelství, divácké aktivity,
- pasivní relaxace.

2.2 Význam a vlivy volného času u mládeže

Volný čas se řadí k hodnotám, které lidé nejvíce oceňují – současně s rodinou, partnerstvím, zdravím, prací či přátelstvím, a jako takový jej řeší různé společné vědy. Sociologický pohled se např. zaměřuje na volný čas jako na symbol věku, sociální pozice, profese, společenského úspěchu a vzdělání. Psychologie pojímá volný čas jako jeden ze způsobů prožívání skutečnosti předmětem zájmu je tudíž vztah k této realitě, k lidem, duševní aktivita ve volném čase nebo motivace k nějaké aktivitě. Z pohledu pedagogiky a andragogiky má zase význam výchova pro volný čas. Obecně je možné volný čas interpretovat alespoň ve třech rovinách jako hodnotu (Šerák, 2009, s. 25):

- individuální – seberealizace člověka, naplňování individuálních zájmů,
- sociální – předcházení sociálně-patologických jevů, životní styl,
- edukační – prostor pro vzdělávání a celkový rozvoj.

Volný čas může naplňovat různé funkce a významy. Šerák (2009, s. 28) zmiňuje především tyto:

- rekreace (oddychnutí, nabírání sil, psychické uvolnění, zotavení),

- kompenzace (pobavení, potěšení, vyrovnání nedostatků, vědomé opomenutí pravidel a norem, bezstarostnost),
- vzdělávání (potřeba informací, další vzdělávání, dychtivost po zážitcích, výměna rolí),
- rozjímání (nutnost klidu, hloubání, čas pro sebe sama, autoreflexe),
- komunikace (potřeba informací, kontaktu, utváření sociálních vztahů, pospolitost, empatie, láska),
- integrace (potřeba společenských vztahů, nalézání emocionální jistoty, pocit sounáležitosti, rituály, zvyklosti, kolektivní vědomí),
- enkulturace (potřeba kreativního rozkvetu, nezávislé zvyšování schopností, kreativní uplatnění, fantazie, spontaneita),
- participace (potřeba účasti, vlastní podnětnost, potvrzení sebe samého, spolurozhodování, spolupráce, spoluodpovědnost).

Bocan a kol. (2012, s. 31) hovoří o tom, že u mládeže významně narůstá volný čas trávený se spolužáky a kamarády. Jejich důležitost spočívá v tom, že zvláště starší děti představují skoro každodenní společníky, kteří formují zázemí vrstevnické skupiny se vším, co k tomu patří. Takové skupiny pak mohou mít pozitivní i negativní vliv, přičemž nejčastěji je vliv obojí. Mimo tyto klasické party stojí na jedné straně skupiny utvářené s určitým zřetelným pozitivním základem i posláním (nejčastěji ve spojitosti s organizovaným volným časem). Party kamarádů mají společné zájmy a působí příznivě v tom smyslu, že poskytuje přirozené místo pro vzájemnou komunikaci, sdílení hodnot i cílů společné aktivity. Na druhé straně pak skupiny se zjevně negativním programem, způsobující antisociální chování jejich členů, které může mít až nelegální dopady.

At' už mládež tráví volný čas aktivně nebo pasivně, organizovaně či neorganizovaně (viz dále), je třeba si uvědomit, že náplň volného času ovlivňují různé faktory. Tím primárním je dostatečný blahobyt. Na jeho podobě se podílí pochopitelně i mnohé sociální, politické a ekonomické jevy, jako je např. ekonomická krize v zemi či regionu, nezaměstnanost a další, podobně tak jako nejrůznější demografické, kulturní a další charakteristické faktory, které mohou volný čas podporovat či redukovat. Na jeho prožívání má vliv také zaměření a typ osobnosti a rovněž typ výchovy, at' už rodinné, školní či mimoškolní, společenské prostředí, kulturní tradice apod. Významnou úlohu hradí vzory chování a žebříček hodnot zformovaný během života, hlavně v dětství. Ale je třeba zohledňovat i jiné určující faktory jako je věk, pohlaví, profese,

vzdělávání či vztah k práci. Význam volného času oceňují více mladí lidé s vyšším vzděláním, zaměstnanci, úředníci, žáci a studenti. Malou důležitost mu naopak přikládají senioři, zemědělci, osaměle žijící lidé s nižší úrovní vzdělání, menšími příjmy a příslušníci nižších vrstev (Šerák, 2009, s. 37).

2.3 Aktivní vs. pasivní trávení volného času

Aktivní trávení volného času tvoří základ zdravého životního stylu, a tudíž i prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. Osvojení si stereotypu a nezbytnosti aktivního trávení volného času vychází z toho, jak je k aktivní formě trávení volného času přistupováno v rodině, ve škole či jiných subjektech uskutečňujících volnočasové aktivity dětí (Volný čas a prevence dětí a mládeže, 2002, s. 7). Význam aktivního trávení volného času lze shledávat především v jeho pozitivním působení na osobnost jedince. Aktivní trávení volného času napomáhá v obecné rovině možnosti snížení vzniku rizikového chování, a naopak podporují zvýšení protektivních faktorů (Caloňová, 2014, s. 23-35).

Na aktivním trávení volného času se může podílet i škola svým přístupem k využívání volného času, který je praktikován v návaznosti na výuku (před a po výuce) a během výuky. Může podstatně přispívat k osvojení si aktivního či pasivního přístupu dětí a mládeže k trávení volného času a zejména pak k ideální kvalitě volnočasových aktivit dětí a mládeže. Většina škol poskytuje možnost aktivního trávení volného času prostřednictvím nepovinných předmětů, kroužků apod. Některé školy poskytují v době mimo vyučování k volnému využití svá hřiště a tělocvičny. I školní tělesná výchova prezentuje významný prvek utvářející vztah dětí k volnočasové tělesné aktivitě ve sportovních klubech či asociacích a k neorganizovanému sportování dětí a mládeže. Mnohdy se ovšem lze setkat spíše s nezájmem dětí o uvedenou nabídku. Kromě jiného může být důvodem i to, že děti nebyvají svým stylem života v rodinách nebo přístupem k pohybovým a jiným volnočasovým aktivitám ve školách motivovány k aktivnímu trávení volného času. Poté děti postrádají základní postojoyé předpoklady k aktivnímu trávení volného času, tedy potřebu pohybu, estetického uspokojení, sociálního kontaktu, seberealizace aj. Uvedené základní životní kompetence k aktivnímu trávení volného času a zdravému životnímu stylu je třeba rozvíjet v rámci každodenního života školy a být součástí režimu dne školy (Volný čas a prevence dětí a mládeže, 2002, s. 7).

Pasivní trávení volného času je opakem toho aktivního. Nejčastěji se realizuje chronickým sledováním televize či filmů, pobýváním u počítače, chatováním, hraním počítačových her

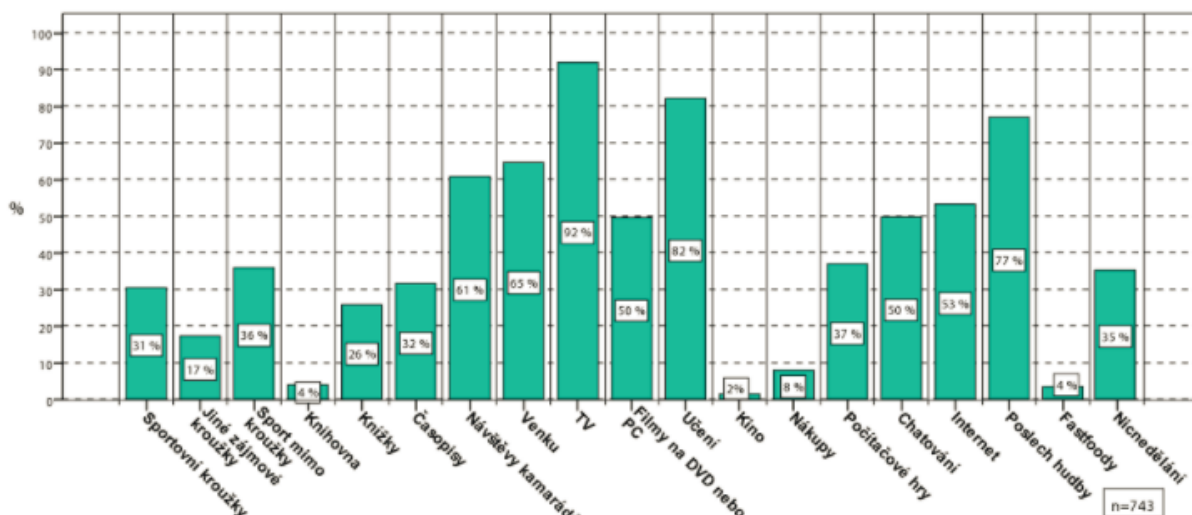
či trávením času na sociálních sítích. Pasivní trávení volného času se odehrává rovněž bezcílným blouděním po ulicích a restauračních zařízeních, dnes i nákupních centrech aj. Takové bezcílné trávení volného času je nejrizikovější z hlediska vzniku sociálně patologických jevů a dalšího rizikového chování. Rizikovější je v tomto ohledu především mládež vyhledávající dramatické a dobrodružné aktivity zástupným způsobem; prostřednictvím násilí, kriminality, užíváním drog, alkoholu a podobně (Volný čas a prevence dětí a mládeže, 2002, s. 11-12).

2.4 Organizované vs. neorganizované trávení volného času

Organizovaný volný čas má u nás dalekou historii sahající až do poloviny 19. století, kdy v českých zemích probíhalo národní obrození a jeho tahouny byly mimo příslušníků inteligence (buditelů) nově vznikající spolky, mezi kterými hrál významnou úlohu především Sokol. V pohnutých dějinách 20. století na něj navázaly různé proudy, které se následně proplétaly, pozměňovaly se vlivem ideových nebo politických událostí, některé zanikaly a jiné se nořily pod hladinu totalitních režimů, kdy po jeho odeznění znovu ožívaly. Tak jako tak na konci 20. století už u nás fungovala velmi pestrá paleta nabídek toho, jak mohou děti a mládež trávit volný čas organizovaně.

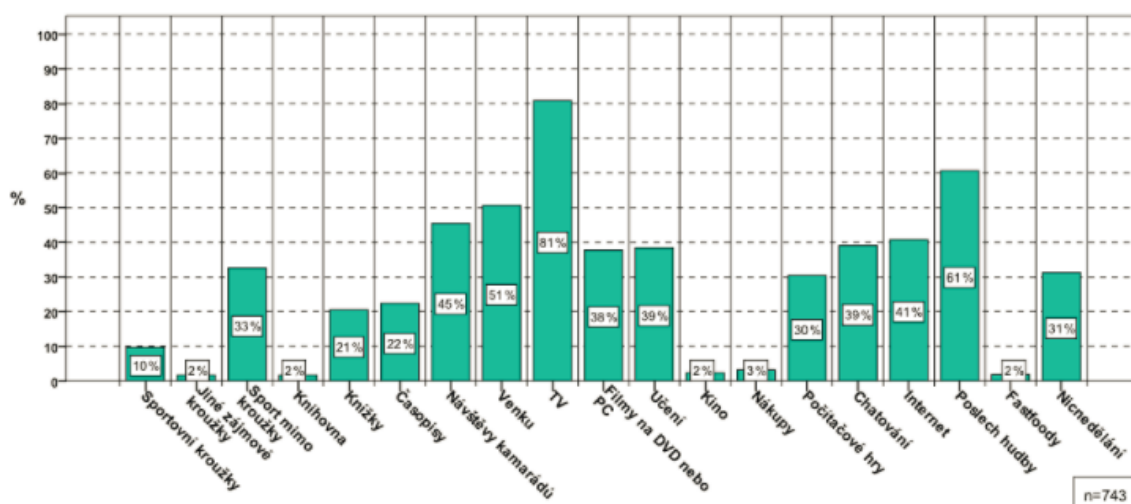
Caloňová (2014, s. 23-35) ve smyslu organizovaných aktivit hovoří zejména o zážitkové pedagogice a jejím vlivu na prevenci různých sociálně patologických jevů. Uvádí, že současná doba, v níž děti a mládež vyrůstají, poskytuje celou řadu volnočasových aktivit, které mohou mládež rozvíjet a napomáhat jim v prevenci rizikových projevů chování. Uvedené aktivity se stávají součástí nejen v mimoškolních zařízeních v rámci nespecifické primární prevence, kde zaujímají velmi důležitou úlohu, ale rovněž ve školských zařízeních v rámci specifické primární prevence. Různé zájmové kroužky navíc mohou pomáhat dětem ukládat do jejich vyrovnávací paměti mechanismy pro vyrovnání se se školním stresem.

Na rozdíl od organizovaného volného času, tedy členství v kroužku či nějakém oddíle představuje neorganizovaný volný čas prostor pro více individuální aktivity dítěte. Ne sice, že by šlo o dobu samoty bez kamarádů a přátel, spíše naopak. Jeho trávení ovšem neobstarává žádné zařízení či organizace, a tudíž nesleduje jiná než společenská pravidla. Poněvadž jedno z nich přináší rovněž dělení týdne na pracovní a odpočinkovou víkendovou část, je možné níže nahlédnout na to, jak tráví mládež svůj volný čas přes týden a o víkendech (Bocan a kol., 2012, s. 25).

Graf 1 Trávení volného času dětmi ve věku 13 až 15 let ve všední dny (Bocan a kol., 2012, s. 25).

Jak je možné si všimnout na výše uvedeném Grafu, ve všední dny u mládeže převládá trávení volného času u televize, venku, nebo s kamarády či poslechem hudby. Sloupce uvedené v Grafu odpovídají činnostem, u kterých děti uváděly, že se těmito činnostem věnují denně či minimálně 2 až 3 x denně. Jak je vidět z Grafu výše, zájmovým a sportovním kroužkům volný čas příliš věnován nebývá. Faktem také je, že s přibývajícím věkem stoupá čas věnovaný internetu a televizi na úkor právě organizovaného volného času.

Graf 2 Trávení volného času dětmi ve věku 13 až 15 let o víkendu (Bocan a kol., 2012, s. 28).

Výše je pak uvedena skladba volného času o víkendech. Tam pochopitelně zájmové kroužky skoro chybí, neboť ty bývají organizovány většinou přes týden. O víkendech vede jednoznačně volný čas trávený u televize, na druhém místě je to poslech hudby, dále následuje trávení času někde venku. I zde je vidět, že značnou část volného času zabírá internet, sledování filmů na počítači či chatování.

Ohledně neorganizovaného trávení volného času, je možné říci, že důležité a významné místo v životě dětí a mládeže mají aktuálně především informační technologie, činnosti související s počítačem, co do časového objemu, přesahujícími běžné aktivity jako je četba knih, časopisů nebo deníků. Ve volném čase mládež mnohdy sleduje televizi, neorganizovaně se setkává s přáteli, poslouchají hudbu a čtou. Také navštěvují kina, hrají na hudební nástroje, zabývají se kutilstvím, u mládeže pak začíná převažovat pasivní volný čas trávený nakupování a vydělávání peněz. Problémem plynoucí z takového trávení volného času je ten, že volnočasové aktivity, které nejsou strukturované a nejsou pro ně vytvářeny příhodné podmínky, často neposkytují možnost pozitivní realizace, odpočinku a socializace mládeže. Spíše směřují k pasivnímu trávení volného času, a ne výjimečně i ke vzniku sociálně patologických jevů (Volný čas a prevence dětí a mládeže, 2002, s. 12-15).

2.5 Organizace volného času

Bocan a kol. (2012, s. 43-44) uvádí, že v dnešní době v zásadě existuje pět typů organizací, které organizované trávení volného času nabízejí:

- **Nestátní neziskové organizace dětí a mládeže** (či pracující s dětmi a mládeží) – mají nejbližší předešlému „sokolskému“ charakteru, ačkoliv jsou mnohé z nich s dobou. Řadí se zde v současnosti už klasická sdružení, jako skauti, pionýři, woodcrafteri, táborníci, tomíci či Zálešáci, ale i jiné, které vznikly po roce 1990. Je dost pravděpodobné, že pokud dítě udává příslušnost k nějakému oddílu, zřejmě bude chodit zde či bude členem jistého sdružení. Pro některé děti prezentují začátek životní cesty.
- **Sportovní oddíly** – nachází se už skoro v každé obci i menší vesnici (např. fotbalisté) a v jistém životním období jimi prochází tisíce dětí a mládeže. Na rozdíl od předešlého typu oddílu se v první řadě zaměřují na výkon.
- **Školská zařízení pro zájmové vzdělávání** – souhrnný název pro střediska volného času, školní kluby nebo školní družiny. Řadí se zde i domy dětí a mládeže, které poskytují celoroční pravidelnou aktivitu různých kroužků, ale třeba i tábory a různé jednorázové akce. Školní kluby a družiny zase bývají součástí škol a zaměřují se na děti a mládež, které do nich docházejí. Nabízejí jim smysluplnou aktivitu po školní výuce (družiny většinou pro děti na prvním stupni, školní kluby většinou žákům na druhém stupni ZŠ).

- **Kroužky na školách** – nebo jinak také často nazývaná „neformální výchova (a vzdělávání)“, neboť naprostá většina kroužků funguje přímo na školách a mnohdy je vedou samotní učitelé. Uvedené kroužky rovněž nabízejí podporu pro nějaký školní předmět (např. jazyky, matematika, fyzika aj.).
- **Komerční subjekty** – od roku 1990 začaly pomalu, dnes již fungují velmi významně a nabízí rodičům a jejich dětem širokou nabídku volnočasového vyžití.

Jednou z organizací volného času může být i škola. Hofbauer (2004, s. 66-67) má za to, že od školy, jako všeobecně rozšířené vzdělávací a výchovné instituce se mimo to předpokládá i formování podmínek pro zdárný vstup dětí a mládeže do profesního, občanského i volnočasového života. Ve volném čase žáků hraje škola roli jak přímo, tak prostřednictvím svých zařízení. Navíc v poslední době školy začaly více uskutečňovat různé příležitostné, jednorázové volnočasové aktivity. Zmínit lze v tomto směru např. návštěvy zámků, hradů, kulturních, sportovních a podobných akcí. Jde také o různé školní slavnosti, zábavy, taneční a plesy, mezitřídní nebo meziškolní sportovní či jiná soutěžní utkání, lyžařské výcvikové kurzy, školy v přírodě nebo i zahraniční zájezdy zařizované školou. Na českých základních školách aktuálně působí ve volném čase žáků hlavně školní družiny a školní kluby.

Co se týče konkrétní návštěvnosti různých kroužků a organizovaných aktivit, navštěvuje je až 74 % žáků ve věku 6 až 15 let. V pozdějším věku pak tyto kroužky žáci pomalu začínají opouštět. Velmi často tyto děti navštěvují více než jeden zájmový kroužek týdně. Co se týče zaměření kroužků, nejvíce jsou dětmi navštěvovány sportovní kroužky a oddíly, poté jsou to kroužky hudebně dramatické, výtvarné či rukodělné, u starších dětí pak hraje důležitost i kroužky vzdělávací, především jazykové. Skladba oblíbenosti kroužků se s věkem příliš nemění, ale jisté rozdíly lze zaznamenat mezi dívkami a chlapci. Chlapci často upřednostňují sportovní aktivity, technické a turistické kroužky, dívky pak hudebně dramatické kroužky, vzdělávací, rukodělné a výtvarné (Bocan a kol., 2012, s. 46).

2.5.1 Nízkoprahová zařízení pro mládež

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež prezentují jedinou sociální službu, která je určena přímo pro dospívající mládež. Personálně musí být zabezpečena pracovníky, kteří splňují podmínky odborné způsobilosti k výkonu povolání sociálního pracovníka či pracovníka v sociál-

ních službách podle zákona o sociálních službách. V roce 2014 bylo na našem území registrováno celkem 271 nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. Tato zařízení jsou určena pro děti a mládež ve věku 6 až 26 let (Zemanová a Dolejš, 2015, s. 10).

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež představují sociální službu dle zákona o sociálních službách. V rámci tohoto zákona je sociální služba vymezena jako **služby sociální prevence**. Ty „...*napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů*“ (Zákon č. 108/2006Sb., o sociálních službách, § 53, cit. 2019).

Konkrétně pak tento zákon (Zákon č. 108/2006Sb., o sociálních službách, § 62, cit. 2019) uvádí, že „...*nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována osobám anonymně.*“

Jak uvádí Zemanová a Dolejš (2015, s. 9-10), sociální služba nízkoprahové zařízení pro děti a mládež prezentují poměrně mladou sociální službu, jejíž kořeny do 90. let 20. století. Legislativně došlo k vymezení této služby až v roce 2006 již uvedeným zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Na vzniku této služby u nás se podíleli především sociální pedagog Petr Klíma, jeden z prvních steetworkerů a spoluzakladatel jednoho z prvních nízkoprahových center Jiří Staníček a Aleš Herzog, který patřil k jedněm z prvních iniciátorů, kteří vytvářeli standardy kvality nízkoprahových zařízení pro děti a mládež.

V praxi se v nízkoprahových centrech pro děti a mládež lze setkat se sociálními skupinami a jednotlivci, kteří vykazují epizodický výskyt sociálně deviantního chování (např. mladí nezaměstnaní, záškoláctví aj.), ale i s dospívajícími, kteří jsou uživateli alkoholu, zkoušejí návykové látky (tabák, marihuana), případně jsou na nich závislí. Je možné zde zaznamenat také mladé jedince, kteří např. drobné krádeže v supermarketech pokládají za dobrodružný způsob trávení volného času. Cílovou skupinou lze vymezit také jako sociálně ohrožené a rizikové děti a mládež, jejichž život provází různé množství těžkých životních událostí (např. rozpad rodiny, nové partnerské vztahy rodičů, problémy ve škole), konfliktních společenských událostí (např. zanedbávání či týrání dítěte, promiskuita, návykové látky, šikana aj.). Pro tyto dospívající je

také často typické, že si ani neuvědomují potřebu odborné pomoci a nevyhledávají tak klasické a standardní formy institucionalizované péče. Časté je rovněž to, že děti či mládež nacházející se v takové nepříznivé sociální situaci o možné pomoci vůbec neví nebo o ní mají nepřesné informace. Nízkoprahová zařízení se tak snaží s nimi navázat a udržet kontakt a umožnit jim lepší orientaci v jejich sociálním okolí (Zemanová a Dolejš, 2015, s. 10-12).

Za obecný cíl této služby se tedy považuje zlepšení kvality života dětí a mládeže předcházením či omezením sociálních a zdravotních rizik, které souvisí s jejich způsobem života. Snahou je vytváření podmínek k řešení jejich nepříznivé sociální situace a pomoci jim lépe se orientovat v sociálním prostředí. Služba může být poskytována i anonymně. Posláním této služby je provázení dětí a mládeže etapou dospívání, poskytovat jim informace, včetně odborné pomoci a podpory v nepříznivých životních situacích a předcházet tak jejich selhání a sociálnímu vyloučení. Snahou zařízení je pozitivní změna života a životního stylu mládeže a formování podmínek pro jejich začlenění do společnosti (Zemanová a Dolejš, 2015, s. 11).

Služba podle zákona o sociálních službách obsahuje tyto základní činnosti, které ob-
sáhleji rozvádí Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona
o sociálních službách (Vyhláška č. 505/2006Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona
o sociálních službách, § 75, cit. 2019):

- **výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti** – konkrétně se jedná o zabezpečení podmínek pro společensky přijatelné volnočasové aktivity, dále o pracovně výchovné aktivity s dětmi; nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností nebo zabezpečení okolností pro adekvátní vzdělávání;
- **zprostředkování kontaktu se společenským prostředím** – činnosti umožňující lepší orientaci ve vztazích realizujících se ve společenském prostředí;
- **sociálně terapeutické aktivity** – jde o aktivity, jejichž poskytování směřuje k rozvoji či zachování osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob;
- **pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při zajišťování osobních záležitostí** – myslí se tím buď pomoc při vyřizování obvyklých záležitostí nebo pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších činnostech podporujících sociální začleňování jedinců.

Princip nízkoprahovosti charakterizuje maximální dostupnost ve smyslu eliminace časových, prostorových, psychologických či finančních bariér, které by za jiných podmínek cílové skupině zabraňovaly prostory zařízení vyhledat a využít nabídky jejich služeb. „Nízkoprahovost“ rovněž prezentuje citlivost vůči tomu, kdy se z „návštěvníka“ stává „klient“, je tak respektován způsob vstupu klienta do procesu užívání služby. Klient má možnost nezávazného seznámení se s nabídkou služeb a sám si vybrat, jestli a co konkrétně z nabídky využije. Životní problémy a potíže klienta bývají akceptovány tak, jak je vnímá a sděluje. Také se klade důraz na vytvoření příjemného a bezpečného prostředí (např. díky možnost anonymity). Důležitost nízkoprahových center či zařízení tkví v tom, že si klienti mohou vyzkoušet odbornou pomoc od dospělých různým rizikovým a ohroženým mladým jedincům. Dospívající mohou díky nízkoprahovým centrům zažít zkušenost, že zájem dospělých na změně jejich chování nemusí vždy působit omezujícím, dozorujícím či normativním přístupem. Od pracovníků v centrech si to ale žádá značnou „...variabilitu v prostředcích a postupech práce a dostatečný prostor pro autonomii odborných rozhodnutí, ne ovšem ve smyslu neukázněného a voluntaristického užívání neadekvátních nepřiléhavých metod a libovolných prostředků.“ (Zemanová a Dolejš, 2015, s. 11).

3 Romská mládež

Na začátku třetí kapitoly je vhodné si vymezit poněkud problematický pojem mládež. Často se totiž hovoří o dětech, žácích základní či střední školy, ale pojem mládež se zdá být poněkud abstraktní. Přece jen je však možné nalézt autory zabývající se tímto pojmem. Například Veselá a Kanioková (2011, s. 138) uvádí, že mládež prezentuje „...*sociálně demografickou skupinu charakterizovanou určitými společnými znaky biologickými, psychickými, sociálními a ekonomickými.*“ Jedná se tak o skupinu osob, která si formuje životní orientaci. Příslušníci mládeže si zatím hledají místo v profesní struktuře společnosti. Postupem času u nich dochází k dotváření vlastního hodnotového systému, získávání zkušeností a učení se čerpat ze zkušeností dospělých. Celý uvedený proces je také možné vymezit jako socializaci, která představuje souhrnný proces, v rámci něžž se člověk jako biologický tvor stává za vlivu sociální interakce a komunikace s jiným sociálním subjektem bytostí schopnou chovat se jako člen určité skupiny či společnosti. Socializace je realizována osvojováním si hodnot, norem a postupů jednání pochopitelných a platných v dané kultuře či subkultuře (Petrušek a Vodáková, 1996, s. 1012).

Při snaze vymezit si mládež prostřednictvím věku je pak možné využít definice Veselé a kol. (2011, s. 138), která na mládež nahlíží jako na „...*období přechodu z dětství do dospělosti. Většinou se toto období vymezuje 15.–29. rokem. V této době je již zpravidla dokončen i proces dospívání sociálního. Tím se myslí ekonomické osamostatnění a dokončení profesionální přípravy.*“ Podobně je pak možné na vymezení mládeže nahlížet skrze přiřazení jejich příslušníků do jednotné etapy životního cyklu, který se nazývá mládí. Mládí se pak nejčastěji definuje jako určitá životní fáze, která je v období vývoje populace stanovena mezi dětstvím a dospělost, a kterou v naší společnosti absolvuje každý jedinec (Petrušek a Vodáková, 1996, s. 636).

Mládež není možné považovat za homogenní nebo stejnorodou skupinu, ale je vnitřně diferencována. Výchozím rozlišujícím znakem je zde příslušnost k sociálním skupinám, které svou existencí reprodukuje a jejichž určité základní znaky uznává. Vnitřní diferenciaci mládeže lze zaznamenat i z pohledu ekonomické aktivity. Avšak i přes uvedené rozdíly jsou pro mládež shodné určité společné zájmy a potřeby (Veselá a Kanioková, 2011, s. 138). Zrovna u romské mládeže je možné vymezit určité společné znaky, které souvisí s romskou kulturou, historií, jazykem a dalšími, dále uvedenými specifiky.

3.1 Historie Romů

Písemné záznamy o romské historii je možné nalézt v archivech a kronikách středověkých evropských měst a klášterů. Samotní Romové však svou historii nezapisovali, a to, co se tradovalo ústně, mělo spíše mytologický charakter (Šišková, 2001, s. 119). Původ Romů je v Indii. Odchod předků Romů z Indie však nemá přesné datum. Migrace ze severozápadní a střední Indie se realizoval v několika migračních vlnách, na západ přes oblast Persie, Byzance do jihovýchodní a střední Evropy. Další migrační cesta vedla přes Egypt a severní Afriku do Španělska. Třetí pak přes Střední Asii a Kavkaz do Ruska. Zmíněné migrační trasy byly identifikovány jazykovědci, kteří zjistili výskyt mnohých perských, arménských, gruzínských, řeckých slov v slovní zásobě v Evropě žijících Romů. Indičtí migranti o sobě nezanechali žádné zprávy. Z minulosti zůstaly útržky zpráv o kočovných hudebnících, kovářích, kotlářích, krotitelích zvířat, zaklínáčích, mázích, kouzelnících. V kronice kláštera na poloostrově Athos byli označováni jako „Athinganoi“ - nedotknutelní, rituálně nečistí. Dotyk s „nedotknutelným“ mohl přinést místním obyvatelům Byzance neštěstí, náboženské „znečištění“ cizí sektou. Z tohoto pojmenování byly odvozeny názvy – etnonymy: Cigáni, Cikáni, Cygani, Tsiganes, Zingari, Zigeuner. Spojitost s Egyptem se spojuje s egyptským lidem – Pharaó nép, v maďarštině a na Slovensku regionálně Faraóni, Farahúni. Na britských ostrovech žijí Gypsies, ve Španělsku Gitanos. V německém prostředí mimo Romů žijí i Sinti, tzv. němečtí Romové. Ve Francii Manuša – lidé (Facuna a Lužica, 2017, s. 5).

V různých historických obdobích byli Romové vnímání jako příslušníci cizí rasy. Ve skutečnosti jsou, stejně jako ostatní Evropané, Indoevropany – europoidní rasou. I přes to se Romové z antropologického hlediska odlišují od jiných Evropanů, např. převažující tmavší pigmentací pleti, očí a vlasů. Antropologický typ je podmíněn biologicky. Etnická příslušnost a etnická kultura jsou podmíněny historickým a společenským vývojem. Etnické rozdíly mezi jednotlivými subetnickými skupinami mohou být zjevné. Odlišnou skupinou jsou Olašští/Valašští Romové – Wlachike Roma, kteří si zachovávají autochtonní tradiční kulturu, jazyk, zvykové právo a meziskupinové vztahy. Dělí se na mnoho podskupin: Kalderaši (Kotláři), Ursari (Medvědáři), Lovári, Grastári (chovatelé koní), Čurári (výrobci nožů), Rudári, Bojáší, Gurbeti, Mečvajovia a jiní. Rozmanitost romských subetnických skupin na evropském kontinentu je podmíněná faktem, že jejich předkové v indické pravlasti patřili k různým kastovním profesním skupinám. Důkazem toho jsou různé jazykové dialekty, povolání, stravovací návyky, rituální čistota/nečistota, etnografická specifika a antropologické odlišnosti, např. Bledší/tmavší pigmentace pleti (Facuna a Lužica, 2017, s. 5).

V období druhé světové války se značná část evropské romské populace stala obětí nacistického holocaustu. Komunistický režim likvidoval tradiční způsob života a kulturu Romů snahou o jejich bezvýhradnou asimilaci. To sice skončilo neúspěchem, ale současně s neorganicky řízeným procesem urbanizace zapříčinil rozbití sociokulturního systému romských komunit, jeho vnitřních i vnějších vazeb, původních hodnot a kulturních vzorů. Momentální stav početných romských komunit je tak do jisté míry odrazem dlouhodobé krize způsobené během 20. století zásahy obou totalitárních režimů (Pavelčíková, 2004, s. 7).

3.2 Specifika života romské mládeže ve společnosti

O tom, že romské etnikum je v mnohém specifické a má určité charakteristické projevy v jednotlivých životních oblastech, není pochyb. Proto bude v rámci této kapitoly představeno, v čem se toto etnikum odlišuje od většinové populace, a co se rovněž významně může podílet na tom, jak pak mládež přistupuje k trávení volného času.

3.2.1 Jazyk a kultura

Všem skupinám Romů je společný jejich původní jazyk, jehož základ utváří dialekty příbuzné s indoevropskými jazyky indického subkontinentu. V průběhu dlouhodobých a komplikovaných migračních pohybů přes Persii, Arménii, balkánské země a ostatní teritorium Evropy ale primární romština pojala hlavně do své lexikální výbavy množství nových pojmů z jazyků těch etnik, přes jejichž území její nositelé procházeli. Aktuálně je jazyk nejen pojítkem, nýbrž i rozlišovacím znakem různých romských skupin. Jazykovědci se obvykle shodují v tom, že aktuální dialekty romštiny se navzájem podobají v míře srovnatelné např. s určitými slovanskými jazyky a umožňují vzájemné dorozumění příslušníků odlišných skupin. Ve střední Evropě se od dialektů usedlého romského obyvatelstva nejvíce odlišuje dosud striktně používaný jazyk dříve kočovných (olašských) Romů a tzv. Sintů. V tomto případě jde podobně jako u antropologických odlišností jde o původní rozlišovací znak různých etnických celků. V historii používala ještě většina romských komunit romštinu jako vzájemný dorozumívací prostředek v rodinách i širším romském společenství, ačkoliv jejich příslušníci byli obvykle minimálně bilingvní (s lidmi z řad majority se domlouvali jejich místním dialektem) (Pavelčíková, 2004, s. 9).

V rámci komunikace v rodině bývá užíván romský etnolekt češtiny (jazyková varianta češtiny, jejíž strukturní specifická bývá způsobena vlivy romštiny a slovenštiny) nebo romština. Obecně je možné říci, že v rodinách nebývá příliš podnětné prostředí k jazykovému rozvoji dítěte. Pakliže rodiče doma hovoří česky, jde o češtinu bez gramatické a sémantické správnosti.

Při nástupu do školy mívají romské děti dostatečnou slovní zásobu pro život v romské komunitě, ovšem ne už pro potřebu škol (Zormanová, 2015).

Z výzkumu Drmotové a Elichové (2011, s. 71) vyplynulo, že rodiče romský jazyk umějí, romsky se mluví na návštěvách u příbuzných a oslavách, ovšem na děti už často mluví česky. Většina romských dětí romským slovům rozumí, mívají už však potíže je dnes použít, zvládají vyslovit pár romských slov. I rodiče potvrzují, že se snaží na své děti hovořit spíše česky než romsky, neboť mají obavy, aby se pak dětem ve škole čeština a romština nepletla. Jedná se však především o rodiny, které se snaží svou situaci a situaci svých dětí ve společnosti změnit a zlepšit.

Z pohledu komunikačního stylu Romů je možné si všimnout naprosté odlišnosti od stylu běžného Čecha. Romové umí identifikovat povahu a charakter člověka pouhým pohledem a intuící. Při libovolné komunikaci zpracovávají zejména neverbální informace. Dokážou ihned ‚přečíst‘ člověka, jeho upřímnost, a dokonce i rysy nebo vlastnosti. Připisují se jim schopnosti, že v přítomnosti druhých osob se cítí příjemně a jistě, nebo naopak vnímají ohrožení i ve chvíli, kdy jsou ujišťováni o opaku. Jako by uměli číst ‚pravdu‘ člověka z jeho nitra (Šišková, 2001, s. 145).

Šišková (2001, s. 145) doplňuje, že Romové se nebojí přisnosti, pokárání a kritiky, pokud je však myšlena upřímně a řečena taktně. Veřejné zostuzení je naopak vnímáno jako velmi surové a působí značně demotivačně. Jednání Romů je typické značným podílem emocí. Je pro ně skoro nemožné mít nadhled. Pokud je Rom zoufalý, je možné si toho všimnout na první pohled poznat. S vysokou emocionalitou následně souvisí i neracionální schopnost uvažování.

Pavelčíková (2004, s. 7) hovoří o bezpísemné povaze komunikace a kultury. Specifikem romštiny na rozdíl od běžných evropských jazyků je jistě to, že neměla až do 20. století písennou, a tudíž ani spisovnou podobu. Romské obyvatelstvo nemělo zřejmě kvůli svému postavení v původní vlasti (viz dále) i později, v době migrací po Evropě, poté kvůli zvyšující se perzekuci ze strany majority (16.–18. stol.) a jen hodně pomalému usazování se (hlavně) v evropských zemích možnost a snad ani potřebu zhotovit písennou podobu vzájemného dorozumívání. V naprosté většině zůstávalo negramotné, všechny životní zkušenosti, zásady vzájemného soužití i poznatky o okolním světě se přenášely verbálním podáním. Rovněž bohatá romská kultura měla charakter ústní tradice. Lpění na tradicích posilovalo hodně silné vnitřní spojení romských komunit, ale na druhé straně omezovala neznalost písma do určité míry možnosti kontaktu s vnějším světem, utvrzovala uzavřenost a separaci (zapříčiněnou ale mnohem širším okruhem vnějších i vnitřních faktorů). Romové jako celek zůstávali na okraji společnosti, novodobá podoba jejich kultury pro ně byla cizí, nedostižná a neakceptovatelná. Mohla být

dokonce oprávněně vnímána jako nebezpečí pro zachování vlastního tradičního způsobu života. To navíc také u části romských rodin až do dnešního dne představuje jeden z důvodů přežívání nedůvěry vůči škole: školní prostředí Romům děti odcizuje, přetrhává jejich naprostou závislost a silné emoční vazby na vlastní komunitu.

O způsobu života Romů se traduje mnoho stereotypů, mýtů, fám, polopravd. Společenská degradace, různé formy pronásledování a ponižování zanechaly v sociálním cítění Romů hlubokou stopu. Jako každá utlačovaná menšina, hledali i Romové vlastní sociální a kulturní integritu a záchranu v rodové tradici, ve vnitřních vazbách komunity. Jak byl odlišný jejich etnický původ, tak se odlišovala i romská kultura od kultury většiny, s nimiž žijí v jednom místě. Počínaje způsoby obživy, rodinnými tradicemi, hudebními projevy až po duchovní kulturu představují Romové autonomní mikrosvět. Všechny evropské státy z pozic odlišných politických a sociálních programů se snaží o integraci romských komunit s většinovou populací. Dosahované výsledky ale nepřinášejí žádoucí efekt. V žádné evropské krajině mechanické, naldiktované osvojení způsobu života většinových národů nepřineslo žádoucí výsledek. Romové přijímají z nabízeného jen některé vymoženosti, ale odmítají se vzdát vlastní kultury. Mnohé romské subetnické skupiny si zachovávají přežívající tradice (Facuna a Lužica, 2017, s. 4).

Do tradic Romů se řadí určitě vzájemná úcta, zdvořilost a pohostinnost. Nejvíce se tradice týkají jídla. Některé potraviny byly pro Romy zejména v dřívějších dobách nečisté (např. maso některých zvířat). Co se týče romských krojů, ty bývají u žen pestré, u mužů převládá tmavý oblek. Mladí Romové se však oblékají spíše podle současné módy. Nějaké své vlastní tradiční svátky Romové nemají, slaví křesťanské svátky s většinovou populací. Mají akorát mezinárodní den Romů (8. dubna), ten ovšem dosud nemá tradici (Sekyt, 2001, s. 122).

Mentalita Romů je typická podléháním emočním zvrátům a náladám, nestálost, nepevnost volních a intelektových podnětů. I to je ale nezbytné hodnotit v širších souvislostech historických a společenských podmínek, jež měly na vnější projevy chování jednotlivců i skupin vliv. Jako většina jižních etnik je pro ně typický hodně vznětlivý temperament, komunikují velmi hlučně, pro okolí mnohdy obtížně přijatelně. Komunikaci doprovází divoká gestikulace, která jednoduše přejde do slovního, příp. i fyzického napadání. To ale mizí mnohdy stejně rychle jako to vzniklo a nemusí mezi účastníky zanechat rozladění nebo třeba nepřátelství. V příbuzenských vztazích (např. děti vůči matce, členové komunity vůči váženým osobnostem) podobně jako v uměleckém projevu a mnohdy i v přijímání cizích osob, které vzbudily důvěru, se projevuje zjevná, okázale navenek projevovaná emočnost. Příslušníci romského etnika vnímají jen přítomnost. Tato vlastnost souvisí pravděpodobně s jejich obvyklou rolí ve

většinové společnosti a s celkovým způsobem života, provázeným strachem o přežití. Přítomnou chvíli chtějí maximálně využít, peníze rychle utratit, jiný získaný majetek užít. Budoucnost je pro ně dosti nejistá. Z toho důvodu nemá podle Romů smysl např. hromadění zásob. Vnímání minulosti i budoucnosti ovlivňuje už uvedený bezpísemný charakter kultury, který s sebou nese rozdílné vnímání času, nepřítomnost „historické paměti“ přesněji ukotvené do časově vymezených intervalů (Pavelčíková, 2004, s. 13 – 14).

Ačkoliv jsou některé tradice Romů poměrně specifické, faktem je, že současná romská mládež už k tradicím příliš netáhne. Co lze však v romské kultuře stále zaznamenat poměrně silně, je jejich tradiční hudba. O udržení písňového folkloru se stará poměrně dost souborů. Nové romské písně opodstatňují melodie inspirované momentální populární hudbou a provázené rockovými a beatovými kapelami (Nečas, 1999, s. 107).

3.2.2 Vzdělávání

Faktem je, že úroveň vzdělání romské menšiny v Česku je nedostatečná. Starší Romové bývají dokonce často úplně negramotní. Nízkou vzdělanostní úroveň ovšem disponují také Romové mladší věkové kategorie, obvykle totiž prošli pouze základním vzděláním bez další kvalifikace. Úroveň vzdělávání Romů stagnuje a do budoucna je možné v této oblasti očekávat spíše obrát k horšímu než k lepšímu. V rodinách totiž Romové hovoří etnolektem češtiny, případně romsky a komunikační možnosti dětí bývají někdy dost špatné, jindy ovšem a častěji velmi vzdáleny jejich příštímu vyučovacím jazyku. Problémem také je, že rodiče mnohdy podceňují vzdělání a školu vnímají jako nezbytné zlo, nebo dokonce jako represii. Podle toho mívají také nedůvěřivý až nepřátelský vztah k pedagogické veřejnosti a ke školským úřadům (Nečas, 1999, s. 111).

Balvín (2004, s. 45) to dává do souvislosti s tím, že společenství má pro jednotlivce mnohem větší význam ve chvílích, kdy bývají vztahy s okolím negativní. Škola je pak v tomto jako výchovná instituce, která přináší změnu v hodnotách rodinné výchovy, vesměs negativní. Sami rodiče obvykle mívají na školu nevalné vzpomínky a přemýšlí, jestli jí mají své děti svěřit. Domnívají se, že jejich děti si v životě zvládnou dobře počínat jako děti, které do školy docházely. Mají za to, že neexistuje žádný vztah mezi vzděláním a ekonomickým případně sociálním úspěchem. Z uvedených důvodů se do konfliktu dostávají dva výchovné systémy, jelikož jsou tak odlišné, může nová situace v novém prostředí způsobit u dítěte neklid, nespokojenost a agresivitu vůči ostatním. Z toho důvodu by školy měly vyvinout maximální úsilí na adaptaci romských dětí. Ve školách jsou prezentovány odlišné zvyky, postoje a hodnoty a mluví se jiným

jazykem, než na který bylo dítě zatím zvyklé. Z toho důvodu se už ve škole romské dítě, romský žák, dostává do situace skupiny sociálně nepřizpůsobivých a někdy i mentálně postižených dětí.

Výše uvedené tvrzení však do určité míry vyvrací Drmotová a Elichová (2011, s. 67), které ve svém výzkumu provedeného přímo mezi romskými dětmi zjistily, že oslovené romské děti hodnotí vzdělání jako důležité. Někteří romští rodiče vidí ve vzdělání pro své děti lepší budoucnost, kterou spatřují i v lepším vzdělání a kvalifikaci, než jakých dosáhli oni sami. Vzdělání dětí je tak alespoň pro některé romské rodiče důležité, neboť si začínají uvědomovat, že být vzdělán je důležité i pro romské děti.

Kraus (2008, s. 165) konstatuje, že hlavním problémem romské minority je výrazný nedostatek vzdělání a nepravidelnost školní docházky u některých romských dětí bývá způsobena tím, že jejich rodiče podceňují celkově vzdělání. Romské děti nebyvají dostatečně připravené na vstup do české školy a na začátku školní docházky se tak ocitnou v cizím a vzdáleném prostředí, přicházejí s odlišným způsobem myšlení a s tradičním spoléháním se na komunitu.

Podle Čecha (2002, s. 102-103) může být také pro romské dítě při jeho vstupu do školy překážkou jeho úspěšného vzdělávání nedostatečná znalost českého jazyka a také adaptace na nové prostředí. K překonání této překážky by měl přispívat romský asistent, který by měl působit na školách s vyšším počtem romských žáků. Postoje romských dětí ovlivňují také rodiče, pro které nepředstavuje vzdělání takovou hodnotu, o kterou je třeba usilovat. Negativní názory romské rodiny na vzdělání pak vyplývají z nízké vzdělanosti romských rodičů a nedostatečné motivace ke vzdělání. Komplikací jsou i nedostatečná komunikace mezi romskými rodiči a školou a vzájemný nedostatek informací.

Předškolní vzdělávání není u romských dětí běžné. Jak uvádí Kraus (2008, s. 165), tak náš školský systém vychází v jistém smyslu méně vstřícně k romským dětem než systém minulý, kde tyto děti chodily do mateřských škol, těchto škol byl dostatek a dětem ze sociálně slabých rodin je platil stát.

Aktuálně mateřskou školu navštěvuje pouze malé procento romských dětí, a to i přesto, že systematické předškolní vzdělání by jistě mohlo zlepšit školní připravenost romských dětí. K překážkám zde patří určitě i finanční nedostupnost předškolních zařízení pro romské rodiny, kdy poplatek za stravu a školné bývá mnohdy nad jejich finanční možnosti. Romské rodiny si také neuvědomují význam předškolního vzdělávání a jeho vliv na školní úspěšnost žáka, tudíž využívají toho, že v rodině bývá doma vždy někdo, kdo dá na dítě pozor, a nepokládají za důležité dítě do mateřské školy posílat. Romské rodiny rovněž mají strach z diskriminace svých dětí od majority v mateřské škole. Obavy mají příčiny v předsudcích, které

ve společnosti panují a osobními zkušenostmi s majoritou a se vzdělávacím systémem (Zormanová, 2015). Spíše než předškolní vzdělávání, využívají některé romské děti spíše přípravné třídy (Drmotová a Elichová, 2011, s. 67).

Z výzkumu Šotolové (2000, s. 38-39) vyplývá, že romští žáci ve srovnání s ostatními častěji propadají a bývají klasifikováni druhým nebo třetím stupněm z chování. Romští žáci také o dost častěji zakončují školní docházku dříve nebo jsou rovnou přeřazeni do zvláštních (nyní praktických) škol. Jen nepatrné procento Romů studuje na středních a vysokých školách. To je rovněž jednou z příčin, proč mají Romové zhoršenou situaci při hledání práce. Většina Romů nedokáže obstát v konkurenci na trhu pracovních sil a zůstává dlouhodobě mezi lidmi bez práce.

Dost romských dětí musí opakovat už hned první třídu. Pakliže dítě navštěvuje předškolní zařízení, snižuje se riziko opakování 1. třídy. Ovšem není to žádná záruka. Ukazuje se, že i děti, které navštěvovaly přípravnou třídu nebo mateřskou školu, musely nakonec první ročník opakovat. Ze zjištěných informací (Drmotová a Elichová, 2011, s. 67) je možné zmínit, že hlavní příčinou opakování 1. třídy bývá propadnutí z českého jazyka. V 1. třídě je náplní českého jazyka skládání písmen do slabik i do slov, vytleskávání slabik, orientace v textu, porozumění čtenému textu, psaní písmen malé a velké abecedy nebo opisování textu. Nemělo by se ovšem rovněž zapomínat na to, že pro psaní je nezbytné náležité držení psacího náčiní. Propadnutí tudíž může být zapříčiněno i nedostatečným rozvinutím jemné motoriky dítěte. Obvykle v důsledku pro ně rychlého školního tempa a v důsledku nedostatečné jazykové znalosti také romské děti mohou brzy ztratit spojení s učitelem i třídou.

Blokáda, zapříčiněná jazykem, prezentuje sama o sobě zdroj četných neúspěchů romských dětí již na samém počátku vzdělávacího procesu (včetně schopnosti abstrakce, komunikability apod.). S pokračující komplikovaností výuky se jazykový nedostatek výrazně prohlubuje a jeho projevy bývají mnohdy mylně hodnoceny jako handicap, opravňující převedení dítěte do zvláštní školy (Balvín, 2004, s. 47).

Analýza postojů a vzdělávacích potřeb provedená v rámci výzkumného projektu Analýza postojů a vzdělávacích potřeb romských dětí a mládeže (Závěrečná zpráva výzkumného projektu Analýza postojů a vzdělávacích potřeb romských dětí a mládeže, 2007, s. 41 – 42) rovněž potvrdila poměrně na nízké šance romských dětí udržet se ve třídách základních škol, do nichž nastupují. Z realizovaného průzkumu v konkrétních ročnících devíti základních a speciálních škol vyplynulo, že z deseti romských dětí, které do základních škol nastupují v prvním ročníku, se ve své původní třídě udrží průměrně jen tři chlapci a polovina dívek. Zbytek buď minimálně jednou propadne, nebo musí odejít do speciální školy či třídy. V uvedených třídách

skončila zhruba třetina ze zkoumaných romských žáků, kteří svou vzdělávací kariéru začali v klasické třídě základní školy. Ve většinové populaci z původní třídy odejde zhruba jedno dítě z deseti. K dalším problémům romských dětí patří výrazně více zameškaných hodin než u dětí z většinové populace. Míra absence se během vzdělávací dráhy pořád zvyšuje. Navíc absence má negativní vliv na prospěch žáků. To, že romské děti mají větší absence, než děti z většinové populace platí i ve skupinách dětí se shodnými známkami. Z výzkumu tedy vyplynuly čtyři hlavní problematické okamžiky ve vzdělávacích drahách romských dětí:

- přechod z 1. ročníku do 2. ročníku (díky nepřipravenosti na započítání školní docházky),
- přechod z 3. ročníku do 4. ročníku (díky problémům s vyrovnáváním se s náročnějším učivem),
- přechod z 6. ročníku do 7. ročníku (díky nezvládnutí přechodu na další stupeň),
- nástup ke studiu na střední škole.

Heřmanová a kol. (1992, s. 180) potvrzují, že důležitým obdobím pro rozvoj osobnosti dítěte, utváření jeho vztahu ke škole a ke vzdělávání je už samotný první ročník. V něm se dítě přizpůsobuje na svou novou úlohu žáka. Bohužel už v tomto období se některé romské děti setkávají s frustrujícími zážitky ze svého okolí. Pokud je dítě dlouhodobě traumatizováno svými neúspěchy a nepocítuje adekvátní oporu ani ve vlastní rodině, může docházet k narušení vývoje jeho osobnosti a následná etapa socializace ve školním prostředí se pak realizuje často dosti komplikovaně.

Z výzkumu Drmotové a Elichové (2011, s. 68) vyplynulo, že romské děti vykazují mnohdy výrazně lepší výsledky v matematice než v jiných předmětech, které více závisí na češtině. Matematika bývá pro romské děti jedním z nejoblíbenějších předmětů (ačkoliv na vysvědčení z ní dostávají často trojku). Z dalších oblíbených předmětů lze zmínit zejména tělesnou, výtvarnou a hudební výchovu (z uvedených předmětů dostávají nejčastěji známku 1).

Co se týče představ romských žáků o jejich budoucím povolání, převládají povolání, pro jejichž vykonávání je zapotřebí vystudovat odborné učiliště (kuchařka, kadeřnice, kosmetička, barmanka, kuchař, kovář). Samotné děti pak někdy uvádějí ale i povolání, ke kterým je nezbytné absolvování střední školy (policista, chovatel zvířat v zoologické zahradě, prodávka, novinář, sekretářka). Rodiče romských dětí mají představy podobné, většina z nich si přeje, aby se jejich děti vyučily (např. švadlenou, kuchařkou, kuchařem, cukrářkou), ovšem konečné rozhodnutí chtějí nechávat na svých dětech. Někdy se však objeví rodiče, jejichž cílem u dítěte je, aby vystudovalo alespoň základní školu (Drmotová a Elichová, 2011, s. 70).

Novinkou související se systémovou změnou uskutečněnou formou přípravných tříd, bylo zavedení romských asistentů do práce s romskými žáky v přípravných třídách (dnes fungují i na základních školách, případně i středních). Svým působením se stali romští asistenti ve školách pomocníky českých učitelů. V přípravných třídách se snaží při překonávání handicapů romských dětí o různé cíle. Pomáhají (Balvín, 2004, s. 50-51):

- při adekvátním překonávání „psychologického i verbálního šoku“, který romský žák zažívá při přechodu do první třídy;
- při rozvíjení žádoucí komunikace mezi školou a romskou rodinou;
- při rozšiřování vzdělání mezi romskými rodiči o významu vzdělávání, přínosech mateřských škol a předškolní přípravy v přípravných třídách;
- při nabývání vztahu a motivace žáků vůči škole, při formování jejich vlastních vyhlídek v životě;
- při formování atmosféry respektujících interkulturních vztahů mezi většinovou populací. Multikulturní učitelský pár – český pedagog a romský asistent, mají při jejich žádoucí dělbě práce mezi sebou, jejich mezilidských vztazích, stavět před oči žáka obraz a vzor tolerující soužití mezi lidmi různých národností a rozdílných kultur;
- při formování identického národnostního vzoru, který romskému dítěti v české škole mnohdy chyběl.

3.2.3 Romská rodina

O romské rodině v její indické pravlasti neexistují konkrétní písemné prameny. Z historických pramenů lze ale konstatovat existenci Vícegeneračních endogamních velkorodin na základě určitého způsobu obživy. Zárukou přežití rodin jsou děti. Největším neštěstím je zůstat svobodná, bezdětná žena a svobodný, bezdětný muž. Ideálem je rodina s mnoha dětmi. Legendární je láska k potomstvu. V odborné literatuře se mnohdy hovoří o kultu dětí. Z druhé strany, z pohledu většinové společnosti, péče a výchova dětí zůstávají povrchní. Romské děti „zrychleně“ překonávají dětství, období adolescence. Do manželství vstupují velmi brzy, ve 14 až 18 letech. Po uzavření manželství nežijí samostatně, ale zůstávají pod dozorem rodičů manžela. Tchýně z mladé nevěsty vychovává ženu – matku, učí ji vařit, starat se o domácnost a zajišťovat obživu pro rodinu, pečovat o menší děti tchýně. Mladá nevěsta má v rodině svého muže nejnižší postavení. Nevýhodné postavení vyplývá zejména z toho, že je cizí. V tradiční rodině je uzákoněna tolerance rodinných norem ve prospěch muže. Ženy zůstávají závislé na mužích a jejich

rodinách. Postavení ženy se mění věkem a počtem narozených dětí (Facuna a Lužica, 2017, s. 18-21).

Pro Romy má rodina značný význam jako výchozí sociální jednotka, v které se zajišťuje reprodukce, výchova a ochrana jednotlivce. Romskou rodinu není možné vnímat jako konkrétní počet jedinců, nýbrž jako celek, který vůči okolí vystupuje jednotně. Sociální pospolitost spojuje všechny členy rodiny. Jednotlivec nikdy nezůstává sám, ani doma, ani vně rodiny. Je součástí labyrintu bouřlivých a intenzivních vztahů, ze kterých není úniku. Pokud romská společnost jedince vyloučí, je to pro něj psychologická smrt. Jedinec nabývá ve své rodině a prostřednictvím své rodiny postavení. Tato sociální solidarita představuje rovněž sociální a psychologickou jistotu (Balvín, 2004, s. 44-45).

Podle Sekyta (2001, s. 121-122) má pro Romy nejvyšší hodnotu život. Vysokou hodnotu má všechno, co vede k zachování, zmnožení a pokračování života. Naopak vše, co je život ohrožující nebo omezuje je vnímáno negativně. Velkou úctu mají u Romů jejich předkové. Ti totiž mají zásluhy v postavení základů Romů v romské společnosti. Na základě toho, z jaké rodiny Rom pochází, si ho ostatní cení a projevují mu úctu.

V tradičním způsobu života rodin se všeobecně uctívá staroba. Oceňují se životní zkušenosti, plní se rady a příkazy seniorů. Podobně jako u dětí, péče o starého a nemocného jedince z pohledu většinové společnosti bývá povrchná. Po smrti rodičů jejich majetek připadá nejmladšímu manželskému páru, který už má děti, ale je bez majetku (Facuna a Lužica, 2017, s. 22-23).

Kukla (2016, s. 290) doplňuje, že samotná romská rodina prezentuje určité specifikum, které ovlivňuje vývoj dítěte. Dětství v takové rodině v porovnání s většinovou populací bývá kratší, stabilita rodin je rovněž významně ovlivňována nepřítomností některého z dospělých, který se nachází ve výkonu trestu, eventuálně se dítě může z různých důvodů ocitnout v ústavní péči. Ani to není výjimkou.

Podle Čecha (2002, s. 103) v romské rodině názory na vzdělání vyplývají jak z nedostatečné motivace ke vzdělání, z odlišného hodnotového systému i nízké vzdělanostní úrovně romských rodičů.

3.2.4 Výchova romských dětí

Výchova dětí v romských rodinách se rozděluje na výchovu chlapců otci a výchovu dívek matkami. Tradičně se výchovy ujímal otec, když syn dovršil pátý, šestý rok života. Pokud byl otec hudebník, začal zjišťovat synův talent. Pokud byl řemeslník, tak chlapce učil postupně řemeslu. Chlapci si zkrátka „zvykali“ na povolání svého otce. Po několika letech dvanáctiletí chlapci

zvládali hrát na hudební nástroje, zvládali řemeslné práce a mohli svou prací přispívat do domácnosti. Ovšem přísný kastovní model dědění jednoho povolání z indické pravlasti se nedodrží. Pokud chlapec nemá talent, nikdo ho do řemesla nenutí a otec mu hledá jiné uplatnění (Facuna a Lužica, 2017, s. 41).

O výchovu dcer se otci nestarají. Záleží jim na bezúhonnosti dcer, jelikož hanba by měla dopad na celou rodinu. Prvorozený syn je otcem pověřen dozorem nad svými sestrami. Otec dcery fyzicky obvykle netrestá, jen tehdy, že matka dceru/dcery nezvládá. Potrestání otcovou rukou je pro dívky největším trestem. Hlavní rolí dcer je pomoc matce v domácnosti. Nejstarší dcera se zaučuje matkou. Dále pak učí vařit a uklízet mladší sestry. Když dosáhnou dívky devíti, deseti let, už pečují o mladší sourozence. Od útlého dětství si zvykají na podřadnější postavení vůči svým bratrům. Nad chlapci mají dozor, mladší dívky už vychovávají. Nejstarší dcera může často chybět ve škole, resp. pro mnohé povinnosti se do školy nedostane. Společným znakem výchovy dětí zůstává „zvykání si“ na samostatnost a zodpovědnost za rodinu od útlého dětství až po starobu (Facuna a Lužica, 2017, s. 42).

Jak upozorňuje Zormanová (2015), výchova, které se dostává romským dětem v rodinách, není kvalitní přípravou na školní docházku. Rodiče dětem nečtou, nerozvíjejí jemnou motoriku, jejich výtvarné nadání. Děti příliš nepracují s omalovánkami, pastelkami nebo jinými výtvarnými pomůckami, ale ani s tužkou. Často nemají děti ani didaktické hračky (stavebnice, puzzle). Výchovu ve většině romských rodin je možné označit jako benevolentní, což se může projevit jako problém při nástupu do povinné školní docházky. Rodiče u dětí neřeší vývojové problémy, třeba logopedické vady. Dostatečně nejsou zabezpečovány ani materiální potřeby dětí. Četným a dost vážným problémem romských rodin jsou nevyhovující, nehygienické bytové podmínky a životospráva. Děti z romských rodin nacházejících se v sociálně vyloučených lokalitách mnohdy ani nemají pravidelné jídlo, pravidelný denní režim a spánek, což se negativně odráží na jejich psychické kondici a zdravotním stavu. V některých romských rodinách není učení se základním hygienickým návykům věnována patřičná péče. V přeplněných bytech nejsou dobré podmínky pro školní přípravu, dětem často chybí i potřebné školní pomůcky.

Typickým rysem mnohých romských rodin je generační soužití, v němž romské děti vyrůstají v domácnosti s větším množstvím příbuzných. Rozhodování je záležitostí celé rodiny, ne jednotlivce. Romské děti tak bývají ve srovnání s dětmi z většinové společnosti méně vedeny k samostatnosti, individualismu a schopnosti rozhodovat samy za sebe. U romských dětí se také projevuje velmi silná citová závislost na rodičích, hlavně na matce. V některých rodinách až při

nástupu do povinného školního vzdělávání děti poprvé řeší problém odloučení od rodičů. Romské děti bývají ve výchově podněcovány k vyjadřování svého názoru a vstupování do rozhovoru, což ovšem ve škole často prezentuje problém. Pro některé romské děti je typická „absence dětského světa“, děti řeší problémy dospělých. Romské děti v mnoha rodinách rovněž mívají často brzy dostup k alkoholu, cigaretám, mohou se dívat na pořady pro dospělé, bývají podněcovány k trestným činům, přestupkům (Zormanová, 2015).

Drmotová a Elichová (2011, s. 70) zjišťovaly, jak jsou děti v romských rodinách trestány a chváleny. Odměny a tresty totiž představují významnou součást výchovy a má-li být efektivní, měla by být adekvátní prováděné aktivitě. Odměna může mít mnoho podob: pochvala, pohlazení, souhlas aj. Romské děti bývají podle autorek nejčastěji pochváleny za vědomosti získané v přípravné třídě, případně za pěkné známky ve škole. Současně bývají děti chváleny za pomoc s úklidem, za své chování, někdy třeba i za hezké oblékání a líčení. Pochvaly přicházejí od obou rodičů, od matek i otců (od matek častěji). Z odměn v romských rodinách převládá slovní pochvala, následuje odměna penězi a dárkem. Za špatnou známku se děti musí doma učit. Za zlobení a neposlušnost dostávají romské děti někdy na zadek nebo jsou slovně pokárány. Výjimečně přicházejí i fyzické tresty.

3.2.5 Problémy romské mládeže

Ačkoliv se Romové v České republice nachází a bydlí už mnoho staletí, větší část české společnosti je stále vnímá jako přistěhovalce, kteří pouze parazitují na sociálních výhodách státu. Nevyhovující momentální stav romské populace včetně její vzdělanostní úrovně má negativní dopady v oblasti sociální, ekonomické i kulturní, prohlubuje skupinové a společenské rozpory a zapříčiňuje nemalé potíže z pohledu národnostního porozumění (Šotolová, 2000, s. 35-36). Ne výjimečně to může vést k diskriminaci romských žáků i jejich rodičů, případně jejich podceňování, vylučování ze společnosti apod. Romské děti už s tím často počítají, zvyknou si a nemají pak motivaci dokazovat většinové populaci, že si takové postavení ve společnosti nezaslouží a přijímají životní styl vyhnanců a „problémových“ obyvatel.

Romové bývají bílou většinovou společností nazýváni cikány. Romové sami příslušníky majority označují za gádži. Slovo cikánit v českém jazyce zobecňovalo ještě před několika desetiletími výraz lhaní, lhát. Romové skutečně rádi a často lžou, i když nemusí, obvykle ale lžou v podstatě z nezbytnosti, neboť jsou všude ve zvýšené míře nepříjemně dotazováni, podezírání, vyhánění, ostrakizováni a dehonestováni (Novotný, 2006, s. 52).

O problémech z jiného úhlu pohledu hovoří Zormanová (2015), která zmiňuje problémy ve vzdělávání. Školní připravenost romských dětí, především těch ze sociálně vyloučených lokalit, není adekvátní, a to hlavně vlivem sociokulturního prostředí jejich rodin, sociálně znevýhodněného prostředí. Rodiny, v nichž tyto děti vyrůstají, bývají ohroženy sociálním vyloučením, ať již kvůli sociálních nebo v důsledku souběhu znevýhodnění sociálního a kulturního. Takové rodinné prostředí mívá nízké kulturní a sociální postavení, je ohroženo sociálně patologickými jevy, mnohdy je také méně podnětné pro rozvoj kognitivního a morálního potenciálu dětí. U romských rodin ze sociálně vyloučených lokalit je problémem zvládnout přípravu dětí na školu. Důvody tkví zejména v jazykových kompetencích těchto romských rodin, neboť většina z nich hovoří etnolektem češtiny (některé i romsky). Pokud hovoří česky, není to gramaticky ani sémanticky správně. V romských rodinách se nerealizuje příprava na nástup do školy, neuskutečňuje se psychosociální příprava na nástup do školy.

Jak již bylo naznačeno, v souvislosti s romskou populací se u nás velmi často hovoří o sociálním vyloučení. Jedná se o proces, kterým jsou jednotlivci i celé skupiny osob zbavování přístupu ke zdrojům, které jsou důležité pro zapojení se do sociálních, ekonomických či politických aktivit společnosti jako celku. Bývají odříznuti od institucí, služeb, sociálních sítí, vzdělávacích možností, které jsou většinové populaci nabízeny. Takoví lidé se pak často sdružují do tzv. sociálně vyloučených lokalit, které mohou být jak uprostřed města či na jeho okrajích. Ačkoliv v takových lokalitách většinový občas obvykle vidí Romy, dochází k závěru, že právě Romové mají k takovému životu specificky kulturně dané a výchovou předávané předpoklady. Alternativní systém hodnot, který se formuje v podmínkách chudoby, ovšem není typický jen pro romské etnikum jako takové, ale je společný všem lidem po celém světě, kteří se nachází v obdobné situaci. K nejčastějším projevům sociálního vyloučení patří zejména rizikový životní styl, špatné hygienické poměry a s nimi související zhoršený zdravotní stav, vyšší potenciál výskytu sociálně patologických jevů a kriminality, snížená sociokulturní kompetence (např. jazyková bariéra, nezkušenost nebo neznalost vlastních práv a povinností) a jiné.

Vzhledem k tomu, že už ve dvou předešlých odstavcích byl uveden termín sociálně patologické jevy, je na místě se jimi zde detailněji zabývat, neboť bývají často jedním z problémových projevů romské mládeže, zejména pokud žije v nevyhovujících rodinných podmínkách. Vališová, Kasíková a kol. (2007, s. 354-365) zmiňují zejména tyto výchovné problémy:

- **Vzdorovitost** – jde o neadekvátní prosazování vlastního názoru ve srovnání s výchovnou autoritou, nerespektování jejích přání a odmítání poslušnosti. Někdy dochází k tomu, že žák dělá opak toho, co se po něm žádá. Může jít o výchovnou

zanedbanost související s agresivitou, ale i o zoufalý projev neschopnosti uspokojit požadavky, které jsou pro dítě až moc složité. Vzдорovitostí se může projevat chuť předvést se před spolužáky jako hrdina (pokud odlišné způsoby získání zájmu selhaly) nebo se žák může cítit požadavky učitele degradován, a tak se vzpírá, aby si zachoval vlastní důstojnost. Vzorné chování je typické pro období puberty. S represí, rozmazlováním a nevypočitatelným chováním rodičů (při nedůsledném působení) se vzpurnost reaktivně zvyšuje.

- **Lhaní a podvody** – někdy může jít o neúměrné bájení dítěte, které chce strhnout pozornost ostatních, vymyšlením si něčeho speciálního. U mladších dětí jde mnohdy o fantazijní hru, u starších může jít o nepřiměřený způsob žertu, kdy si mladý jedinec vymýšlí, aby druhé uvedli v omyl a vzniklým nedorozuměním se pobavili. Může jít o způsob zakrytí nějakého nedostatku, za který se stydí (nemá na zaplacení, ale tvrdí, že na peníze zapomněl) nebo se chce lhaním vyhnout trestu. Může jít také o způsob, kterým se žák snaží záměrně oklamat okolí a vytěžit nepatřičný zisk.
- **Krádeže** – eventuálně zcizení něčí věci, může jít buď o potřebu zajistit si na cizí úkor něco, co mi nepatří a já to chci, nebo o schválnost, kdy záměrem je poškodit ostatní. Krádeže mohou vypovídat jak o nedostatku v zajišťování potřeb dítěte, ale i o jeho výchovné zanedbanosti. Krádeže je třeba vyšetřit a neunáhlit se v odsuzování. Veřejné označení dítěte za zloděje není výchovné ani ve chvíli, kdy se vyšetřováním jasně vina prokáže. Důvodem krádeže může být získání věci pro její další prodej a zajištění si peněžních prostředků na drogy nebo hazardní hru, ale i uspokojení potřeby vzrušení. Někteří dospívající kradou ve větších nákupních střediscích či obchodních domech, protože mezi sebou soutěží, snaží se vyniknout a zažít dobrodružství.
- **Záškoláctví** – neomluvené absence dítěte či dospívajícího ve vyučování. Při řešení důvodu záškoláctví je třeba uvažovat o jeho pohnutkách (obavy ze zkoušení, šikana, nezáměr o učení, touha po dobrodružství, delikventní činnost), tak i o tom, kde a jak trávil čas. Záškoláctví může souviset s aktivitami, které jsou z pohledu zdravého vývoje nežádoucí. Někdy dokonce rodiče omlouvají školní absenci vymyšlenou nemocí, aby žák nedostal horší známku z chování a „nebyla ostuda“. O důsledcích vědomého lhaní na morální vývoj dítěte rodiče ani nepřemýšlejí.

- **Šikana** – agresivní jednání, kterým si šikanující fyzickým či psychickým týráním zjednává či udržuje převahu nad obětí. Toto deviantní jednání je typické tím, že se odehrává v jistém sociálním prostředí (škola, internát, výchovný ústav) a v rámci struktury, s jejímž údělem je v příkrém rozporu. U děvčat je typičtější spíše méně zjevná šikana, chlapci upřednostňují fyzickou šikanu. Šikanou dochází k okázalému vylučování oběti z kolektivu, odmítání pomoci, schválnostmi, pomlouvání a opakovanými posměšky.
- **Potulky a útěky** – jde o to, když se žák opakovaně nedostavuje do školy a svůj čas tráví mimo domov, ale mnohdy i to, že utíká z domu. Při nepřítomnosti ve škole se může žák zaplétat do nějaké trestné činnosti nebo může trávit volný čas jinak nevhodně, což ohrožuje jeho další mravní vývoj (experimenty s návykovými látkami, hra na výherních automatech, sprejerství, vykrádání aut nebo sklepů atd.). Útěky z domova bývají častější u starších žáků, více u chlapců než dívek, často spíše v létě. Mnohdy bývá důvodem zanedbávání a neuspokojování potřeb žáka, či faktický rozpad rodiny, týráním či pohlavní zneužívání, které vedlo k opuštění domova.

Mimo výše uvedených výchovných problémů, se je možné setkat i se sociálně nežádoucími (eventuálně až patologickými) jevy, které prezentují takové formy chování, které mají poměrně hromadný charakter a svými nepříznivými důsledky ohrožují nejen daného jedince, ale i celou společnost. Do této kategorie se zařazuje například závislost na návykových látkách (alkohol a další drogy), vážnější poruchy společenského zařazení, které prezentuje delikvence (šikana, vandalismus, sprejerství, prostituce atd.), příslušnost k extremistickému hnutí či náboženské sektě (Vališová a Kasíková, 2007, s. 354-365). Kukla a kol. (2016, s. 291) doplňuje, že kouření je u Romů značně rozšířené, denně kouří kolem 60 % Romů starších 16 let, mimo nich se ještě dalších 10 % řadí mezi nepravdělné kuřáky. Navíc jde o kuřáky silné a velmi silné. Kouřit začíná většina Romů už před 13 rokem života, i dříve. U spotřeby alkoholu je situace nejasná, konzumaci alkoholu však přiznává kolem 40 % Romů, a to včetně tvrdého alkoholu.

V poslední době se mezi sociálně nežádoucí jevy řadí rovněž poruchy sebepojetí, podmíněné módními vlivy, které svými dopady ohrožují nejprve zdraví mnoha mladých lidí a v jistých případech i životy postižených. Poruchy příjmu potravy a bigarexie nemají zdánlivě povahu něčeho společensky nežádoucího, ale ne výjimečně si vyžadují značné prostředky na nezbytnou léčbu, jako je tomu u drogových závislostí - a rovněž zde dochází k poruchám sociálního zařazení mládeže - i k jejich zbytečným úmrtím (Vališová a Kasíková, 2007, s. 354-365).

Ve vztahu k romskému etniku je vhodné zmínit také problematiku kriminality či vandalismu. U **kriminality mládeže** hraje značnou roli slabá volní kontrola, zvýšená impulzivnost, vzájemné provokování se a vypitý alkohol nebo užití drog (výtržnictví směřující k ublížení na zdraví, flirt končící znásilněním, krádeže motorových vozidel se smrtelnými nehodami) má obvykle skupinový charakter (zapadnout do party, nebýt srab, ukázat se). Vliv vztahové skupiny má v dospívání shodný (a často i větší význam) než prostředí, ze kterého pachatelé pocházejí. Důvodem nemusí být špatná situace rodiny, ale spíše neuspokojivé mezilidské vztahy a problémy ve výchovném působení. Kriminální činy bývají trestány dle své povahy, významu a věku pachatele umístěním do výchovného ústavu, do nápravného zařízení aj. **Vandalismus** představuje svévolné neracionální ničení věcí, jehož skrytým záměrem je vybití nahromaděného napětí a agresivity (rozbíjení výloh, ničení stromků). Důvodem může být zejména nevládnutá frustrace a potřeba ukázat se před ostatními svou silou a zdánlivou neohrožeností (Vališová a Kasíková, 2007, s. 354-365).

3.3 Volný čas romské mládeže

Kukla a kol. (2016, s. 291) uvádí, že u romské mládeže je, co se týče volného času, velkým problémem zejména neaktivní trávení volného času. Skoro všichni svůj volný čas tráví především neaktivně, u nezletilých se jedná o 2/5 romské populace.

Svůj volný čas tráví romské děti často se sourozenci a s kamarády zejména na dětských hřištích, v různých zařízeních zaměřených přímo pro trávení volného času romských dětí (zařízení dětí a mládeže aj.) v parku, nebo někde venku. Menší romské děti navíc si ve svém volném čase např. hrají s panenkami, malují, poslouchají hudbu, čtou si, dívají se na filmy, hrají hry na počítači. Upozornit je třeba i na rizikové faktory ve vývoji osobnosti romských dětí, jejichž rodiče nemonitorují jejich volnočasové aktivity a nechávají je trávit volný čas neorganizovaně na ulici. Takovým trávením volného času tudíž mají romské děti větší příležitost se setkat s patologickými jevy (kouření, herní automaty, drogy aj.) (Drmotová a Elichová, 2011, s. 70).

Z výzkumu na téma: Multikulturalita v zájmovém a neformálním vzdělávání (Na křižovatce kultur aneb Romové, Vietnamci a Číňané mezi námi, 2010, s. 13-14) pak vyplynulo, že romská mládež ze sociálně vyloučeného prostředí dochází většinou zejména do nízkoprahových a otevřených klubů, tj. do zařízení s volnou docházkou. Zásadní je pro ně při trávení volného času i případně neformálním vzdělávání jeho bezplatnost. Většinu zájmových aktivit (např. keramika, tanec, zpěv) využívají spíše prvostupňové děti. Oblíbené jsou vesměs nára-

zové, dopředu oznámené akce nevyžadující soustavnost (takových se pak účastní velmi proměnlivé kolektivy). Charakteristické je, že děti od dvanácti let výše si do takových zařízení chodí pouze popovídat. Vzhledem k tomu, že romské děti vyrůstají v určité nesoustavnosti, vede to poté k neschopnosti věnovat se dlouhodoběji a pravidelně nějaké volnočasové aktivitě. Romské děti mají problém udržet pozornost, je tak lepší je nezahlcovat informacemi, střídat činnosti, dělat přestávky. Mimo tato zařízení pak většinou tráví volný čas mládež vlastními neorganizovanými venkovními aktivitami (tráví tak svůj volný čas až polovina obvykle starších dětí).

O školní zájmové kroužky nebývá u romských dětí příliš velký zájem. Spíše výjimečně navštěvují některé kroužky (výtvarný, jazykový, taneční aj.). Co se týče trávení volného času s rodiči, romské děti se shodují na tom, že nejčastěji s rodiči jezdí po návštěvách příbuzných, rovněž chodí na vycházky, do zoologické zahrady, do města, na nákupy, na dětská hřiště nebo do různých aquaparků aj. Romští rodiče navíc často také uvádějí, že se svými dětmi tráví volný čas společným sledováním televize, hraním stolních her nebo povídáním si (Drmotová a Elichová, 2011, s. 70-71).

EMPIRICKÁ ČÁST

Empirická část této práce se bude skládat ze dvou částí, a to především z představení a analýzy stávající nabídky volnočasových aktivit v kraji se zaměřením se na běžnou i specificky romskou mládež a dále na analýzu rozhovorů provedených s pracovníky nízkoprahových zařízení v Olomouckém kraji věnujících se práci a péči o sociálně ohrožené děti, kam romská mládež zpravidla patří.

4 Volnočasové aktivity pro mládež v Olomouckém kraji

Tato kapitola tedy ve svém obsahu bude věnovat pozornost nejprve představení Olomouckého kraje se všemi jeho podstatnými charakteristikami a náležitostmi a dále pak na prezentaci volnočasových organizací fungujících v kraji.

4.1 Představení Olomouckého kraje

Olomoucký kraj se nachází ve střední části Moravy a zasahuje i do její severní části. Dělí se na pět okresů (Jeseník, Olomouc, Prostějov, Přerov a Šumperk). V roce 2005 došlo k územnímu rozšíření Olomouckého kraje o tři obce z kraje Moravskoslezského. Na území Olomouckého kraje se nachází 13 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 20 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem. Na severu kraj hraničí s Polskou republikou, na východě pak s Moravskoslezským krajem, na jihu se Zlínským a Jihomoravským krajem a na západě s krajem Pardubickým. Rozloha kraje činí 5 271,46 km² (tj. 6,7 % z celkové rozlohy ČR) (Statistická ročenka Olomouckého kraje 2017, 2017, s. 23).

V roce 2016 bydlelo v Olomouckém kraji na 633 925 obyvatel. V krajském městě, kterým je statutární město Olomouc, žilo 100 378 obyvatel. Počtem obyvatel na 1 km² (120,3) je kraj blízko průměrné hustotě zalidnění za celou ČR (134,1 osob na km²). V rámci kraje jsou pochopitelně rozdíly, nejnižší hustota obyvatel je v okrese Jeseník (54,2 osob na km²) a Šumperk (92,4 osob na km²). V kraji je nízký podíl dětí ve věku 0–14 let (15,3 % z celkového počtu obyvatel k 31. 12. 2016). V kraji je dále 378 mateřských škol, 297 základních škol, 19 gymnázií, 76 oborů odborného vzdělání na středních školách, 8 vyšších odborných škol a 1 konzervatoř. Centrum vzdělání však tvoří druhá nejstarší univerzita v České republice – Univerzita Palackého v Olomouci, kde studuje kolem 20 tisíc studentů. Z ekonomického pohledu

představuje Olomoucký kraj průmyslovou oblast s rozvinutými službami. V kraji funguje několik tradičních průmyslových podniků. Na zemědělskou výrobu navazuje několik potravinářských podniků, z dalších odvětví průmyslu je rozvinutá výroba strojů a zařízení, průmysl optiky a elektrických zařízení, výroba kovodělných a dopravních prostředků a zařízení a jiné (Statistická ročenka Olomouckého kraje 2017, 2017, s. 23-24).

V Olomouckém kraji je značné množství přírodních atraktivit. Turisticky oblíbená je Chráněná krajinná oblast Jeseníky s nejrozsáhlejším moravským rašeliništěm Rejvíz, se 45 m vysokým vodopádem, vodní nádrží a elektrárnou Dlouhé Stráně na vrcholu kopce a dalšími přírodními scenériemi. Oblíbené jsou i lužní lesy v Chráněné krajinné oblasti Litovelské Pomoraví s četnými ohroženými druhy rostlin i živočichů. V Olomouckém kraji lze nalézt i několik jeskyní – Javoříčské, Mladečské a Zbrašovské aragonitové jeskyně. Mimo přírodní krásy lze v kraji navštívit i historické památky – hrady Bouzov, Helfštýn, Šternberk, zámky Úsov, Tovačov, Velké Losiny, Jánský Vrch, Náměšť na Hané, mnoho muzeí a galerií. Nejvýznamnější památku v Olomouci tvoří zajisté barokní Sloup Nejsvětější Trojice na Horním náměstí, který je od roku 2000 zapsán do seznamu světového kulturního dědictví UNESCO. Na Svatém kopečku se nachází ZOO. V Olomouckém kraji mohou dospělí i děti také sportovat. Vyznačeno je více než 2 700 km cyklistických stezek, vodní sporty lze provozovat v mnoha moderních bazénech a přírodních koupalištích. V Prostějově a v Přerově se nachází známá tenisová střediska. Pro zimní sporty je upraveno mnoho sjezdovek a lyžařských stop v Jeseníkách v nejznámějších areálech Červenohorské sedlo, Petříkov, Ostružná, Ramzová a dalších (Statistická ročenka Olomouckého kraje 2017, 2017, s. 23-24).

Na níže uvedené Tabulce je uveden přehled jednotlivých sportovních a kulturních zařízení v kraji rozdělených podle jednotlivých obcí. Je možné si všimnout, že v kraji se nachází celkem 309 kulturních domů a sálů pro společenské akce, 362 sportovních hřišť, 333 dětských hřišť, 187 víceúčelových krytých sportovních zařízení, 61 středisek pro volný čas dětí a mládeže, 39 koupališť, 33 kin a 24 jednoúčelových krytých sportovních zařízení. Z hlediska jednotlivých obcí se volnočasovými, sportovními a kulturními zařízení jeví nejvybavenější Prostějov, Přerov a Olomouc. Poměrně málo takových zařízení se nachází například v Lipníku nad Bečvou, Šternberku a Uničově.

Tabulka 1 Vybavení obcí vybranými druhy kulturních a sportovních zařízení podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností (Statistická ročenka Olomouckého kraje 2017, 2017, s. 181).

	kulturní dům, sál pro společ- enské akce	kino	středisko pro volný čas dětí, mládeže	víceúčelová tělocvična, sokolovna, sportovní hala	jednoúčelové kryté spor- tovní zaří- zení	sportovní hřiště	dětské hřiště	koupaliště, krytý ba- zén
Olomoucký kraj	309	33	61	187	24	362	333	39
Hranice	26	3	5	7	3	28	23	1
Jeseník	20	3	6	15	1	23	22	5
Konice	15	-	4	7	2	17	18	1
Lipník nad Bečvou	12	-	2	5	-	12	14	2
Litovel	12	2	3	11	2	17	19	3
Mohelnice	13	1	2	4	1	13	12	3
Olomouc	36	5	9	29	4	43	38	5
Prostějov	60	6	7	39	3	73	69	5
Prerov	40	3	8	20	2	53	45	4
Šternberk	15	2	3	4	1	19	19	2
Šumperk	24	4	6	22	3	28	22	5
Uničov	10	2	3	8	1	10	10	2
Zábřeh	26	2	3	16	1	26	22	1

4.2 Organizace krajské, státní a obecní

V kraji se nachází různá volnočasová zařízení, zmínit lze následující (Děti, mládež a volný čas v Olomouckém kraji, 2009, s. 4-27):

Dům dětí a mládeže Litovel

Krajské, školské zařízení poskytující zájmové vzdělávání dětem, mládeži a dospělým. Poskytuje jak zájmové aktivity, v rámci nichž nabízí kolem 54 útvarů zájmového vzdělávání, dále také příležitostné aktivity, akce pro širokou veřejnost, soutěže, přehlídky, včetně různých pobytových akcí jako jsou tábory či soustředění (každým rokem kolem 10 táborů). Největší zájem je o taneční kroužky, angličtinu, počítače, hudební výchovu a klubovou činnost.

Dům dětí a mládeže Magnet, Mohelnice

Krajské, školské zařízení pro zájmové vzdělávání v oblasti volného času. Nabízí rovněž pravidelné volnočasové aktivity v zájmových kroužcích a kurzech (100 kroužků a kurzů, které navštěvuje kolem 1 200 klientů všech věkových kategorií). Dále také jednorázové, nebo cyklické akce a aktivity (tematicky zaměřené akce, soutěže, přehlídky, semináře, kurzy apod.) včetně různých táborových pobytových akcí o letních prázdninách a pořádání příměstského letního tábora. Dlouhodobě se věnuje a specializuje na dopravní výchovu dětí a mládeže.

Dům dětí a mládeže Olomouc

Největší profesionální zařízení pro zájmové vzdělávání v Olomouckém kraji se skoro šedesátiletou tradicí. K hlavní náplni patří poskytování přes 100 různých kroužků, klubů a dlouhodobých kurzů ve všech možných oblastech (přírodověda, výtvarná výchova, tanec, sport, technika, hudba, předškolní výchova, ...). Navíc nabízí pronájem svých volných prostor, v zimě půjčovnu lyží a lyžařského vybavení (v zimě pořádá lyžařskou školu).

Dům dětí a mládeže Vila Tereza, Uničov

Krajské, školské zařízení pro zájmové vzdělávání v oblasti volného času. Pravidelná zájmová činnost se odehrává v 53 zájmových útvech či klubech (od září do června), dále se zde konají různé jednorázové, nebo cyklické akce (besedy, přednášky, semináře, soutěže aj.). Během roku pořádá několik táborů (Týden v sedle, Ledová Praha, tábory pro děti ze sociálně znevýhodněného prostředí aj.) či víkendových akcí a seminářů. Pořádá i různé jednorázové akce (Malý cyklista, Chodec, Jezdíme bezpečně, Hry bez hranic, Malá miss aerobic, Carusošou, O Popelčin střevíček aj.).

Dům dětí a mládeže a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků Vila Doris, Šumperk

Zařízení zájmového vzdělávání spojené se zařízením dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Realizuje pravidelné aktivity ve zhruba 109 zájmových útvech, klubech. Rovněž poskytuje aktivity jednorázové, nebo cyklické (besedy, přednášky, semináře, soutěže aj.). Během školních prázdnin také realizuje různé tábory a pobytové akce. Nabízí i různé výukové programy, dopravní výchovu, či projekty (Přírodě OK+, Městský program prevence kriminality, projekty Olomouckého kraje, projekty EU financované prostřednictvím SFŽP ČR). Provozují ekologickou poradnu.

Středisko volného času Atlas a Bios, Přerov

Krajská, školská příspěvková organizace Olomouckého kraje zaměřená na zájmové vzdělávání. Nabízí pravidelnou zájmovou činnost až ve 120 zájmových zařízeních, je také pověřeno organizováním soutěží vyhlašovaných MŠMT, organizuje rovněž soutěže vlastní, pořádá koncerty a vystoupení, organizuje i příležitostné akce. Praktikují výukové programy ručně-dělné, s dopravní nebo ekologickou tematikou, v létě nabízí příměstské a pobytové tábory aj.

Centrum volného času, Vrbátky

Obecní zařízení nabízející služby širokému okruhu zájemců, od dětí, přes rodiče s nejmenšími dětmi a také dospělým. Pravidelnou zájmovou činnost nabízí v rámci zhruba 10 zájmových útvarů. Nabízí i jednorázové akce, semináře aj.

Dům dětí a mládeže Hranice

Obecní, školské zařízení nabízející aktivity v oblasti zájmového vzdělávání pro děti, žáky, studenty, popř. dospělé zájemce. Pravidelné aktivity nabízí v 80 zájmových útvarech, ale poskytuje i jednorázové aktivity, tábory, ale i spontánní činnost v prostorách domova, kde si děti a mládež mohou zahrát např. stolní fotbal, stolní tenis, šipky, deskové hry aj. Nabízí také spolupráci školám (výukové programy aj.).

Dům dětí a mládeže Krasohled Zábřeh

Obecní, školské zařízení pro zájmové vzdělávání. Hlavním záměrem činností domu je zabezpečení výchovných, vzdělávacích, zájmových, eventuálně tematických a rekreačních akcí. Pořádá také kulturní produkce a organizuje sportovní soutěže.

Dům dětí a mládeže Orion, Němčice nad Hanou, okres Prostějov

Obecní, školské zařízení pro zájmové vzdělávání v oblasti volného času. Pravidelné zájmové aktivity uskutečňuje ve zhruba 49 zájmových útvarech. Oblíbené jsou i pořádané jednorázové aktivity (Slavnosti padajícího listí, Čertoviny, Přehlídka mažoretkových souborů, Čarodějnice, Country bál). Pořádá také táborovou a rekreační činnosti.

Dům dětí a mládeže Šternberk, příspěvková organizace

Obecní zařízení poskytující zájmové „neformální“ vzdělávání s poskytováním informací v oblasti dětí, mládeže a volného času. Pravidelnou zájmovou činnost poskytuje v cca 95 zájmových útvarech, vzdělávací aktivity realizuje hlavně ve vlastních prostorách areálu DDM,

část aktivit, hlavně sportovních, se soustředí ve školách, na sportovištích ve Šternberku a v areálu dětského dopravního hřiště. Organizuje i kolem cca 25 pobytových nebo příměstských táborů a soustředění jak v tuzemsku, tak zahraničí.

Dům dětí a mládeže U radnice, Šternberk

Obecní zařízení pro volný čas dětí a mládeže. Pravidelnou osvětovou činnost realizuje ve zhruba stovce zájmových útvarů. Realizuje také jednorázové, nebo cyklické akce, ale i táborové a rekreační akce. Nabízí také konzultace, odborné rady a náměty pro školy a školská zařízení. V areálu také mají mini Zoo.

Městský dům dětí a mládeže Kojetín, okres Přerov

Obecní, školské zařízení, které během celého roku nabízí služby v oblasti zájmového vzdělávání pro děti, žáky, studenty a dospělé. Pravidelnou činnost realizuje zhruba ve 40 zařízeních. Jednorázové aktivity se odehrávají v rámci nabídky příležitostných, jednorázových akcí (soutěže, turnaje, přehlídky, výlety, besedy, koncerty, výstavy aj.). Pravidelně se koná Slet čarodějnic, Den Země, Den stromu, Světýlkový rej broučků aj. Celoročně pořádá i různé tábory.

Sportcentrum – Dům dětí a mládeže Prostějov, příspěvková organizace

Sportcentrum DDM má tři pracoviště, kmenové pracoviště, které se zaměřuje na sportovní aktivity, poté místo zaměřující se na kulturní a technické aktivity a dopravní centrum. Pravidelnou zájmovou část realizuje centrum ve více než stovce různých zařízeních. Příležitostné aktivity se uskutečňují v rámci jednorázových, nebo periodicky se opakujících akcí (soutěže, přehlídky, výstavy a ostatní akce pro širokou veřejnost), dále lze zmínit i pobytové aktivity jako tábory aj., které probíhají během celého roku. Dále pak pořádá soutěže MŠMT.

Středisko volného času Duha Jeseník

Obecní, školské zájmové zařízení, jehož název je odvozen z počátečních písmen – Děti Umění Hry Aktivity = DUHA. Pravidelné zájmové aktivity se uskutečňují zhruba ve 140 zájmových útvarech. Příležitostné aktivity se odehrávají v rámci různých jednorázových či cyklických akcí (výukové programy, exkurze, besedy, soutěže, přehlídky). Organizačně a finančně zabezpečuje okresní kola soutěží a přehlídek vyhlášených MŠMT ČR v Olomouckém kraji. Během celého roku pořádá středisko kolem 10 táborů a také vede středisko ekologické výchovy (nabízí 15 výukových programů).

Středisko volného času Mateřídouška

Obecní středisko zaměřující se na zabezpečení podmínek pro účelné trávení volného času, snaží se naučit děti využívat efektivně svůj volný čas a umět s ním účelně nakládat a využívat jej pro rozvoj své osobnosti. Nabízí jak pravidelnou činnost, kdy si děti a mládež mohou vybrat z nabídky zájmových kroužků, jejichž činnost se realizuje pravidelně po celý školní rok. Nabízí i příležitostnou činnost, akce pro širokou veřejnost, soutěže, přehlídky aj. Také nabízí letní a zimní tábory, semináře a současně vede Mateřské centrum, které nabízí jedno dopoledne v týdnu program pro maminky s dětmi do 3 let.

Středisko volného času Lipník nad Bečvou, p. o.

Obecní zařízení pro zájmové vzdělávání a poskytování služeb ve všech oblastech volného času a kultury. Zajišťuje také pravidelnou zájmovou činnost, také dopravní výchovu pro lipenský region a připravují výukové programy dopravní výchovy pro jednotlivé věkové kategorie. Středisko pořádá i jednorázové akce pro širokou veřejnost i akce pro účastníky s vyhraněnými zájmy (Pohádkový karneval, Mikulášování, Slet čarodějnic, rybářská a zeměpisná soutěž, přehlídka zájmové činnosti Děti dětem, Den Země aj.). Po celý rok rovněž uskutečňuje tábory a soustředění. Další z hlavních činností střediska je zabezpečování a organizování nabídky v oblasti kultury (Záhorské folklorní slavnosti, Svatojakubské hody, Vánoční jarmark, soutěž klavírních duí Dvořákův Lipník).

4.3 Organizace soukromé

V kraji se nachází poměrně hodně soukromých, případně církevních organizací (Děti, mládež a volný čas v Olomouckém kraji, 2009, s. 27-41):

Communio – Středisko volného času Církevního gymnázia Německého řádu

Zřizovatelem je Bailiva Čechy, Morava a Slezsko – familiáři Německého řádu. Jde o školské zařízení, jehož záměrem je hlavně osobnostní rozvoj dětí a mládeže v oblasti neformálního vzdělávání. Realizuje a nabízí zájmové vzdělávání jak pro děti a žáky vlastní školy – Církevního gymnázia Německého řádu, ale i pro zájemce z řad nejšířší veřejnosti. Jinak poskytuje klasicky pravidelnou zájmovou činnost skrze zájmové kroužky aj. Z vzdělávací činnosti nabízí jazykové kurzy, přírodovědné kroužky, výtvarné, PC kroužek aj. Příležitostná výchovně

vzdělávací zájmová činnost je tvořena jednorázovými akcemi, jako jsou exkurzní zájezdy (Vídeň), besedy, přednášky. Z táborových akcí pořádá vodácký putovní tábor, zimní lyžařský tábor a kurzy zájmového kroužku Osobnostní rozvoj.

Středisko pro volný čas dětí a mládeže Oáza, Cyrilometodějské gymnázium a mateřská škola v Prostějově

Zřizovatelem je Arcibiskupství olomoucké. Středisko slouží hlavně žákům CMG, ale i dětem, žákům, studentům, pedagogickým pracovníkům, eventuálně i veřejnosti. Pravidelné aktivity poskytuje ve zhruba 20 zájmových útvarech, věnuje se i jednorázovým aktivitám od besed apod., včetně táborové a rekreační činnosti.

Středisko volného času Sluníčko, Lipník nad Bečvou

Zřizovatelem je soukromá osoba. Činnost střediska se zaměřuje hlavně na účelné využití volného času dětí. V rámci zájmových kroužků zajišťují využití volného času pro všechny dětské kategorie, při čemž se snaží o rozvoj tvořivosti a nenásilnou a dobrovolnou cestou vést k formování osobnosti. Nabízí výtvarné, hudební, taneční, sportovní, turistické i přírodovědné kroužky, práci s multimédií, elektronickou audiotvorbu, robotiku a fotografování. Zapojuje se pravidelně do projektu dopravní výchovy.

Asociace malých Debrujárů České republiky o. s.

Nestátní nezisková organizace. Asociace sdružuje Kluby malých debrujárů, které svou aktivitou dětem a mladým lidem umožňují využívat volný čas k rozvíjení schopností a znalostí z vědy, techniky a ekologie. Pravidelně pořádá různé akce celorepublikového významu: Celoroční soutěž z oblasti vědy, techniky a ekologie Dny muzeí – Praha, květen Letní tábor AMD ČR Space – projekt s tématem kosmonautiky a astronomie aj. V kraji fungují kluby debrujárů v Šumperku, Hanušovicích, Všechovicích, Zábřehu, Litovli a Olomouci.

Duha 7kostka

Občanské sdružení věnující se sportovním, kulturním akcím, táborech aj. pro mládež a děti. Organizace 7KOSTKA nedisponuje vlastními zaměstnanci, všechny aktivity závisí na volném čase členů organizace. Základny na tábory i víkendovky si sdružení pronajímá.

Duha Křišťál Lutín

Občanské sdružení, oddíl zaměřující se na celoroční činnost s dětmi ve věku 6–15 let vesměs v turistické a sportovní oblasti, poznávání přírody, včetně např. deskových her, výtvarných schůzek, poznávacích a vzdělávacích výletů apod. Věnují se pravidelné celoroční zájmové činnosti, ale pořádají i jednorázové akce aj. V srpnu každý rok pořádá i tábor pro děti.

Duha Tuláci Olomouc

Občanské sdružení, tábornický – hravě indiánský oddíl zabezpečuje pravidelnou zájmovou činnost dětí a mládeže vycházející z principů zážitkové pedagogiky. Členové se schází jednou týdně na rodových schůzkách, na nichž se členové učí základním dovednostem důležitým pro pobyt v přírodě a procvičují je formou her a soutěží. V létě zařizuje stanový tábor, který představuje vyvrcholení celoroční činnosti a prověrku všeho, co se děti naučily v průběhu roku.

Duha Velká Medvědice

Organizační jednotka občanského sdružení zabezpečující volnočasové aktivity pro děti a mládež, pobyty a pohyb v přírodě, amatérský sport a hry, dramatiku, recesi, mezinárodní výměny mládeže, vzdělávání organizátorů volného času. Nabízí jak jednodenní, tak vícedenní akce a aktivity v přírodě pro všestranný rozvoj osobnosti dětí. Navíc vydává občasník Brum pro přátele aktivního volného času.

Hnutí Duha Olomouc

Občanské sdružení, odborná organizace poskytující široké veřejnosti informace zejména o ekologickém spotřebitelství a domácí ekologii, biopotravínách, přírodní kosmetice, šetření energií a vodou atd. Věnuje se i ochraně přírody. Hlavní činnost tvoří ekologické výukové program realizované na středních a základních školách. Snaží se také propagovat ekologii pořádáním besed a exkurzí na biofarmy, nákupem biopotravín v rámci tzv. bioklubu a vydáváním Olomouckého Biozpravodaje. Provozuje i Ekoporadnu. Věnuje se dále ochraně šelem, lesů, zapojuje se do správních řízení aj. Zájemci se mohou zapojit např. do tzv. Vlčích hlídek – monitorování výskytu vlků, rysů a medvědů a odrazování pytláků.

Junák – Svaz skautů a skautek ČR, Středisko 712 18 – „Quercus“ Dub nad Moravou

Občanské sdružení zaměřené na poskytování celoroční aktivní činnosti v přírodě, ale i v klubovnách. Náplň činnosti tvoří různé tábory v indiánských stanech teepee, návštěvy chat,

spaní pod širým nebem, chození na výpravy a cestování. Pravidelně se členové účastní různých humanitárních akcí (účast na akci „Postavme školu v Africe“, adopce chlapce z africké Guineje aj.), ale i různých sportovních klání a soutěží, pravidelně se pořádají tábory (i zahraniční) apod. V rámci Junáka funguje několik středisek v jednotlivých okresech.

4.4 Volnočasové organizace přímo zaměřené na romskou mládež

V kraji pochopitelně fungují také zařízení věnující se převážně v rámci své činnosti romské mládeži, respektive spíše obecně rizikové mládeži, kam bohužel romské děti a mládež často patří. Často se však jedná především o tzv. nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, která fungují jako sociální služba. Soukromých zařízení je méně. Zmínit lze následující.

Charita Olomouc - Klub Khamoro

Jedná o službu vymezenou pro děti od 6 do 21 let. Služba se snaží především o sociální začleňování uživatelů do většinové společnosti prostřednictvím vyrovnání podmínek ve vzdělání s majoritní společností a zajímavou nabídkou výchovných a volnočasových aktivit v Klubu Khamoro i mimo něj. Uživatelé mohou využívat výchovné, vzdělávací a volnočasové aktivity. Zároveň je snahou klientům pomoci se zvládnutím jejich aktuálních problémů (konflikty s kamarády, rodiči, problémy ve škole), provází je jejich dospíváním (Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, cit. 2019).

Maltézská pomoc - Dobrovolnické programy pro děti, mládež a podporu rodiny

Jde o program, jehož záměrem je psychosociální podpora dětí, mládeže včetně celé rodiny. Zvláštním způsobem se program zaměřuje na ty děti a mládež, jejichž životní dráha je již určitým způsobem narušena, většinou nějakým sociálním či zdravotním problémem. Pracují zde dobrovolníci, kteří zajišťují klientům aktivizační činnosti, sociálně terapeutické činnosti, zajištění kontaktu s přirozeným společenským prostředím, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí (Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, cit. 2019).

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež – Klub Zóna

Jedná se o nízkoprahové zařízení pro děti a mládež poskytující sociální služby dětem, mladistvým a mladým dospělým ve věku 7-26 let z Olomouce a blízkého okolí v nepříznivé sociální situaci či ohroženy společensky nežádoucími jevy a sociálním vyloučením a je pro ně

charakteristické, že svůj volný čas tráví neorganizovaně, pasivně, mnohdy na ulici, nemohou si dovolit anebo nechtějí navštěvovat organizované volnočasové aktivity. V rámci svých aktivit organizuje zařízení volný čas prostřednictvím odborných besed a přednášek, snaží se tak snižovat rizikové chování mládeže. Jedním z cílů zařízení je bezpečné a smysluplné trávení volného času za současného poskytování žádoucí (do)pomoci ke zlepšení sociální situace mládeže. Zároveň je snahou zvyšování soběstačnosti dětí a jejich začleňování do společnosti, rozvoj vědomí jejich práv, povinností a začleňování do společnosti, řešení jejich náročné osobní sociální situace (Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, cit. 2019).

Společenství Romů na Moravě Romano jekhetaniben pre Morava, pobočka Olomouc

Jedná se o zařízení určené primárně hlavně na romské etnikum. Jeho náplní je především zajišťování volnočasových aktivit pro romské děti a mládež, příprava romských dětí ke studiu na středních školách, ale i terénní sociální práce s klienty z Olomoucka. Prostřednictvím zajišťování smysluplného trávení volného času se organizace snaží podporovat integraci Romů do společnosti, rozvoj vzdělanosti romských dětí a mládeže, sociální práci s dospělými Romy, ochranu lidských práv, podporu romské kultury, informování o dění v romské komunitě prostřednictvím čtrnáctideníku Romano hangos, pomoc při získávání zaměstnání Romů (Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, cit. 2019).

Společnost podané ruce o.p.s., NZDM v Olomouci

Tato organizace se věnuje především motivaci a podpoře dětí a mládeže k aktivnímu přístupu k životu, k řešení osobních problémů, především v období dospívání, prostřednictvím poskytovaných sociálních služeb ve městě Olomouci. Jedním ze způsobů, jak tak organizace je činí, je zajišťování smysluplného trávení volného času (Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, cit. 2019).

Romské komunitní centrum Lačo jilo - Dobré srdce

Jedná se o přerovské romské komunitní centrum určené pro děti a mládež ve věku 6–18 let ohrožené společensky nežádoucími jevy (zejména z lokality Kojetínská), které jsou vzhledem ke svému zdravotnímu stavu schopny se do aktivit zapojit. Děti a mládež mohou využívat z nabídky besed, sportovních aktivit, výtvarných a rukodělných prací, her na hudební nástroje, deskových a společenských her, návštěvy sportovních a kulturních akcí (Katalog sociálních služeb Olomouckého kraje, cit. 2019).

Nízkoprahový klub Metro

Prerovské zařízení určené pro děti a mládež ve věku 11–26 let ohrožené sociálním vyloučením, společensky nežádoucími jevy nebo osoby vyloučené. I zde se nabídka pro mládež zaměřuje především na smysluplné volnočasové aktivity (hudební, sportovní, taneční, tvořivé, výtvarné, umělecké aktivity aj.) (Centrum sociální prevence, cit. 2018).

Armáda spásy, Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

Zařízení provozované Armádou spásy je pro děti a mládež ve věku od 6 do 18 let věku, které jsou ohroženy nebo již postiženy sociálně patologickými jevy a sociálním vyloučením. Do tohoto zařízení, které má v Prerově dvě pobočky, chodí zejména romské děti a mládež (Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Prerov, cit. 2019).

Darmoděj z.ú. - Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

Zařízení z Jeseníku pro děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené sociálním vyloučením, společensky nežádoucími jevy a sociálně vyloučení, etnické menšiny. Opět jde o služby zaměřující se na smysluplné trávení volného času. Tak jako předešlé, jsou poskytovány uživatelům zdarma (Katalog sociálních služeb Olomouckého kraje, cit. 2019).

Dům dětí a mládeže Hranice

DDM zajišťuje zájmový útvar pro romské děti a mládež, kteří se v pravidelné zájmové činnosti věnují zejména hudebním a tanečním aktivitám, pořádají pravidelně koncerty a vystoupení a účastní se soutěží (Děti, mládež a volný čas v Olomouckém kraji, 2009, s.15).

4.5 Vyhodnocení nabídky volnočasových aktivit v kraji

Z uvedeného přehledu nabídky volnočasových aktivit pro mládež v Olomouckém kraji (která však nemusí být kompletní, neboť informace byly čerpány především z webových stránek a brožur zaměřujících se na tyto aktivity a organizace) vyplývá, že nabídka je poměrně pestrá, a to, jak co se týče organizovaných, tak i neorganizovaných aktivit. Mládež a děti mohou využívat jak různá sportoviště, která jsou dostupná v každém menším městě i obci, široká je i nabídka kulturních akcí a aktivit. Navíc je zde nabídka volnočasových aktivit poskytovaných školami a školskými zařízeními v rámci jejich nabídky zájmových a vzdělávacích kroužků či kurzů.

Neorganizované aktivity jsou pro mládež poskytovány jak zdarma (volně přístupná veřejná hřiště), tak za úplatu (vstup na bazén, kluziště aj.). Organizované aktivity v Olomouckém

kraji poskytuje mnoho jak státních, tak nestátních (soukromých) zařízení, ale i některá církevní apod. Velkou část tvoří různé sportovně zaměřené kluby a organizace, ale pestrá je i nabídka volnočasových organizací zaměřujících se na smysluplné trávení volného času prostřednictvím sdružování a učení se zásadám správného a šetrného života jak k přírodě, tak k sobě navzájem. Děti a mládež mohou navštěvovat mnoho turisticky zaměřených oddílů, ale třeba i organizace věnující se ochraně přírody apod.

Častou charakteristikou organizovaných volnočasových zařízení je to, že nabízejí širokou škálu služeb. Nejedná se tak např. jen o klub zaměřený na pravidelné scházení dětí v určitém čase a děláni jedné a té samé činnosti. Obvykle je toto jen jedna z nabízených činností. Většina organizovaných zařízení nabízí také nad rámec uvedeného i letní pobytové akce, tábory či méně často i zimní vícedenní akce. Často se spolupodílí na různých vzdělávacích besedách a spolupracují s dalšími zařízeními. Dětem je obvykle nabízena účast i na různých kulturních či sportovních akcích (např. soutěže) v rámci zařízení, nabízí se i výlety apod. Co je pro tyto aktivity však typické, je to, že jsou poskytovány za úplaty a pokud chtějí děti v rámci nich trávit svůj čas, obvykle musí jejich rodiče platit buď jednorázové členství, nebo pravidelné příspěvky, stejně jako připlácet nad rámec v rámci nabídky výletů, návštěv kulturních akcí nebo tábory. To bývá pro romskou komunitu mnohdy problémové, neboť se řadí většinou do sociálně ohrožené skupiny a finance bývají častým problémem, který jim brání využívat tyto služby.

Romskou mládeží jsou tak častěji využívány služby bezplatné, tedy hlavně ty poskytované v rámci charitativní či sociální činnosti. Ty se také mnohem častěji přímo na tuto část populace zaměřují. Jedná se nejčastěji, jak bylo možné si všimnout v samostatné kapitole, o nízkoprahová zařízení pro děti a mládež. Ta jsou koncipována tak, že nabízí nejen volnočasové aktivity (hlavně ty smysluplné), ale v rámci nich i nad rámec se jejich pracovníci zaměřují na to, aby zde byla romským (či jinak sociálně vyloučeným) dětem a mládeži poskytována současně a nenásilně i patriční výchovná a vzdělávací činnosti tak, aby docházelo k ideálnímu a bezproblémovému začlenění těchto dětí do většinové společnosti.

5 Trávení volného času romské mládeže z pohledu pracovníků nízkoprahových center

V této kapitole budou již představena konkrétní vybraná zařízení, ve kterých se uskutečnilo dotazování pracovníků nízkoprahových center, kteří byli dotazováni především na to, jaké mají zkušenosti s trávením volného času především romské mládeže.

5.1 Vybraná zařízení Olomouckého kraje

Pro realizaci rozhovorů bylo osloveno hned několik nízkoprahových zařízení. Ovšem byl poměrně problém přesvědčit pracovníky nízkoprahových center k tomu, aby se rozhovoru účastnili, a to zejména z časových i pracovních důvodů. Nakonec tedy proběhly rozhovory s pracovníky těchto zařízení:

- **Nízkoprahový klub Metro** (Centrum sociální prevence, cit. 2018) - jde o nízkoprahové zařízení patřící pod organizaci Kappa Help Přerov, která se snaží pomoci lidem, kteří se dostali do nepříznivé sociální situace a ohrožuje je vyloučení na okraj společnosti (z různých důvodů - drogy, chudoba aj.). Posláním nízkoprahového zařízení je poskytovat dětem, dospívajícím a mladým dospělým pomoc, podporu, informace a současně poskytnout jiné než stereotypní trávení volného času. Snaží se také o rozvoj schopností, dovedností a vědomostí mládeže, včetně pomoci ve složitých životních situacích. Záměrem je rovněž zabránit případnému vzniku nežádoucích společenských jevů. Hlavním úkolem je prevence.
- **Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Fénix Hranice na Moravě, pracoviště Lipník nad Bečvou** (Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Fénix, cit. 2019) – jde o ambulantní sociální službu prevence pro děti a mládež z Hranic, Lipníku nad Bečvou a okolí. Posláním zařízení je prevence sociálního vyloučení a vzniku nebo rozvoji rizikového chování. Nabízí nezbytné informace, pomoc a podporu v nepříznivé životní situaci. Cílem je omezení působení patologického vlivu prostředí na děti a mládež, a tím snížit zvyšující se kriminalitu dětí a mládeže. Zájemem je také podpora sociálního začlenění uživatelů sociální služby do společnosti, chránit mládež před sociálním vyloučením a zvýšit tak kvalitu jejich života
- **Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Zóna v Olomouci** (Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, cit. 2019) – zařízení pro děti a mladistvé z Olomouce a blízkého okolí zažívající nepříznivou sociální situaci, kteří svůj volný čas tráví neorganizovaně, pasivně,

mnohdy na ulici a nemůžou si dovolit či nechtějí navštěvovat organizované volnočasové aktivity. Uživatelé mohou navštěvovat odborné besedy a přednášky a jinak smysluplně trávit volný čas.

- **Nízkoprahový klub pro děti a mládež Rachot v Šumperku** (Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Rachot, cit. 2019) – pro děti a mládež ve složité životní situaci. V nabídce je poskytování informací, podpory a odborné pomoci a zabezpečení bezpečného prostoru pro smysluplné trávení volného času.
- **Armáda spásy, Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Přerov** (Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Přerov, cit. 2019) – pro děti a mládež ve věku od 6 do 18 let věku, které jsou ohroženy nebo již postiženy sociálně patologickými jevy a sociálním vyloučením. Posláním tohoto zařízení je podpora a pomoc dětem a mládeži, které zahájily školní docházku a jsou ohroženy společensky nežádoucími jevy a rizikovým způsobem života. Cílem je rozvoj schopností a dovedností, které podporují zařazení do společnosti a mohou tak snižovat dopady rizikového způsobu života.

5.2 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem průzkumu bude identifikovat specifika trávení volného času romské mládeže z pohledu pracovníků nízkoprahových center.

Výzkumná otázka 1: Jaká jsou specifika trávení volného času romskou mládeží?

Výzkumná otázka 2: Jaké fenomény ovlivňují trávení volného času romskou mládeží?

Výzkumná otázka 3: Jaké volnočasové aktivity jsou romskou mládeží nejčastěji vyhledávány?

Výzkumná otázka č. 4: Jak je možné pozitivně ovlivňovat volnočasovými aktivitami vývoj a chování romské mládeže?

Výzkumná otázka 4: Jaké volnočasové aktivity pro romskou mládež chybí?

5.3 Rozhovor jako výzkumná metoda

V sociálním výzkumu se rozlišují dvě základní výzkumné strategie, a to kvantitativní a kvalitativní strategii. Pro tuto práci byla zvolena kvalitativní, pod níž si lze představit mnoho různých přístupů, jejichž záměrem je snaha nalézt pochopení zkoumaného sociálního problému. Jedná se vždy o nenumerické řešení a interpretaci sociální skutečnosti. Kvalitativní strategie tak nepracuje s měřitelnými charakteristikami, spíš se snaží na jistý fenomén (prvek,

aspekt, proces apod.) nahlížet pro něj v autentickém prostředí a formovat jeho obraz v maximálně možné komplexní podobě, současně s podobami jeho vztahů s dalšími pojetími apod. Informace se v rámci tohoto přístupu získávají hlubším a delším kontaktem s terénem (Reichel, 2009, s. 40-43), což bylo žádoucí pro tento výzkum.

Kvalitativní přístup byl vybrán i z důvodu, že v rámci tohoto výzkumu nebylo možné stanovit jednoznačnou hypotézu. Bylo předpokládáno, že během výzkumu bude nezbytné na podkladě získaných informací a skutečností formulovat vztahy až později (Reichel, 2009, s. 40-43). Také bylo předpokládáno, že bude v rámci výzkumu zkoumáno spíše více různých aspektů u menšího množství respondentů (pracovníci nízkoprahového zařízení). Z kvalitativního přístupu lze také o dost lépe poznat specifické podmínky a okolnosti získaných informací od konkrétních respondentů, což by u kvantitativního výzkumu nebylo reálné.

V rámci kvalitativního přístupu byla zvolena metoda rozhovoru (zaznamenaného na diktafon). Rozhovor nebo také interview prezentuje techniku sběru dat, při níž jde hlavně o interakci mezi tazatelem a dotazovaným, kdy se tazatel snaží získat od dotazovaného informace, které by měly pomoci odhalit to, co se ukrývá v mysli dotazovaného, od jeho vzpomínek, zkušeností, znalostí (např. o tom, jak se chovají romští žáci, jaké jsou u nich problémy aj.). Jednou z nejdůležitějších výhod rozhovoru pak je, že umožňuje získat informace hlubšího a širšího charakteru o kvalitativně odlišných skutečnostech, které lze následně porovnávat. Nevýhodou však bývá jistá časová a finanční, což je nutné už dopředu zohledňovat.

Pro sběr dat je možné využít tři varianty rozhovoru: volný, strukturovaný a polostrukturovaný, který byl zvolen pro tento výzkum, jelikož vhodně kombinuje výhody a minimalizuje nevýhody obou uvedených typů. Z hlediska časového i z potřeby určité míry formalizace pro vyhodnocování, bylo vhodnější, aby byly přichystány konkrétní otázky shodné pro všechny respondenty. Na druhou stranu pořadí jejich pokládání už tolik důležité nebylo. Tento typ rozhovorů se lépe vyhodnocuje, respektive je možné lépe porovnávat odpovědi konkrétních respondentů. Navíc je možné v případě potřeby využít doplňující otázky.

V rozhovoru bylo pro respondenty připraveno celkem 12 otázek, respektive 15 s tím, že první tři otázky byly identifikační a měly zjišťovat věk a pohlaví respondenta a následně i délku jeho praxe v nízkoprahovém zařízení. Následně pak bylo 12 otázek zaměřeno už na splnění cíle výzkumu. V rámci rozhovorů byly připraveny otázky na to, s jakými problémy se u romské mládeže pracovníci setkávají, jaké mají zkušenosti s tím, jak tráví romské děti a mládež svůj volný čas, ale také na jejich popis a hodnocení toho, jak mohou nízkoprahová centra takovým dětem a

mladistvým pomáhat. Zjišťován je rovněž názor pracovníků na dostatečnost volnočasových aktivit v Olomouckém kraji. Takto získané odpovědi poté budou v rámci vyhodnocování dávány do souvislosti, ale i porovnávány s informacemi prezentovanými v teoretické části práce.

5.3.1 Organizace rozhovorů a jejich analýza

Realizace rozhovorů byla naplánována na měsíce únor a březen 2019. Již v měsíci listopadu 2018 tak probíhalo oslovování konkrétních respondentů s prosbou o zúčastnění se rozhovoru a po jejich souhlasu byl s každým naplánován termín a místo, kde proběhne rozhovor. Při tom byly maximálně zohledňovány potřeby jednotlivých respondentů, ať už časové, tak organizační. Rozhovory probíhaly jak přímo na pracovišti nízkopražového centra v rámci polední pauzy respondentů nebo po konci pracovní doby, aby byl dostatek času na realizaci rozhovoru, nic a nikdo jej nevyrušovalo a respondenti se mohli dostatečně soustředit, tak v neutrálním prostředí kavárny či v kanceláři výzkumníka.

Před započítáním samotného rozhovoru se výzkumník vždy znovu představil a seznámil respondenta s účelem rozhovoru, ale i s tím, jak bude probíhat včetně ujištění respondenta o naprosté anonymitě. Rovněž byli respondenti informováni o tom, že by měly být rozhovory nahrávány na diktafon, aby pak bylo možné co nejpřesněji jejich odpovědi interpretovat a vyhodnotit, s čímž všichni až na jednoho souhlasili. Navíc bylo třeba před započítáním rozhovoru navodit s respondenty příjemnou a důvěryhodnou atmosféru několika větami typu „Jak se Vám daří?“ aj.

Po navození příjemné atmosféry už bylo možné pokračovat samotným rozhovorem a pokládáním jednotlivých otázek. Nejprve byly respondentům pokládány otázky jednoduché a informační, až poté následovalo pokládání otázek náročnějších. Otázky byly pokládány tak, aby na respondenty nepůsobily příliš dlouze nebo stereotypně a zejména, aby nepůsobily sugestivně nebo zmateně. Důležité bylo dát pozor na to, aby respondent ihned pochopil, na co se otázka ptá. Během rozhovoru bylo třeba do záznamového archu či přenosného počítače zaznamenávat informace o prostředí rozhovoru (kdy, kde), ale i doplňkové informace o tom, jakou měl respondent náladu, s jakým naladěním na konkrétní otázku odpověděl (včetně mimiky, neverbálních projevů aj.), jelikož i to může pomoci identifikovat některé důležité skutečnosti. Na konci rozhovoru bylo respondentů, poděkováno a popřán pěkný den.

Po realizaci všech rozhovorů byly na základě záznamů z diktafonu, záznamového archu a přenosného počítače celé jednotlivé rozhovory přepsány v rámci doslovné transkripce, aby při následném dalším vracení se k odpovědím nebyly opomenuty některé podstatné informace. V rámci analýzy dat pak byl zvolen přístup vycházející ze segmentace a následného kódování

tedy zestručnění a vytyčení jevů a vzorců, které se v informacích nachází. Kódování v kvalitativním výzkumu prezentuje jakési permanentní porovnávání trendů, případů, termínů atd. a stylizování otázek v textu (proces permanentního srovnávání). K daným částem empirického textu jsou poté přiřazovány symboly neboli kódy.

5.3.2 Respondenti rozhovorů

Jak již bylo naznačeno, respondenty rozhovorů tvořili vybraní a předem oslovení pracovníci nízkoprahových center. Záměrem bylo oslovit ideálně ty nejvíce zkušené pracovníky s letitou praxí a zkušeností z Olomouckého kraje. Jejich oslovování však nebylo vůbec jednoduché, jelikož jich značný počet odmítl se výzkumu z různých důvodů účastnit.

Tabulka 2 Přehled získaných informací o jednotlivých respondentech.

Respondent	Pohlaví	Věk	Délka praxe v nízkoprahovém zařízení
Respondent 1	žena	28 let	4 roky
Respondent 2	žena	24 let	2 roky
Respondent 3	žena	38 let	4 roky
Respondent 4	muž	25 let	1 rok
Respondent 5	žena	29 let	4 roky

Zdroj: Vlastní zpracování.

Jak se ukázalo a je to vidět i v Tabulce 2 výše, pracovníci v těchto centrech patří obvykle spíše do mladších věkových skupin. Důvodem je podle výpovědí těchto pracovníků to, že se jedná obvykle o práci hodně psychicky náročnou, a ne každý to vydrží dlouhodobě. Někteří ztrácí po nějaké době víru v to, že to, co dělají, má smysl, když se setkávají s uživateli centra, kteří stále mají problémy i přes nabízenou a poskytovanou pomoc. Práce v centru bývá často pro ženy hodně psychicky náročná a někteří romští mladí lidé se k ženám chovají bez respektu až agresivně, i přes to zde dost často bývají mezi pracovníky v převaze ženy, ačkoliv i mužů zde pracuje dost. Ženy se snaží zejména koncentrovat na dívky a jejich problémy, případně na mladší děti, ale i práce se staršími dětmi zkušeným pracovnícím zpravidla nedělá problémy.

5.3.3 Popis průběhu

Respondenti, kteří se výzkumu zúčastnili byly vcelku ochotní odpovídat na dané otázky, někteří odpovídali stručně, jiní naopak odpovídali poměrně obsáhle. Výzkumník respondentům pozorně naslouchal a každý z rozhovorů byl velmi příjemný a poskytl zajímavá zjištění a informace. Před započítím každého rozhovoru byl s respondenty navázán oční kontakt, výzkumník se s respondenty pozdravil a položil pár běžných otázek o tom, jak se mají, jestli se cítí pro vedení rozhovoru pohodlně a mají dostatek času, aby průběh rozhovoru byl co nejvíce pohodový a respondenti poskytli co možná nejobsáhlejší a nejkompaktnější odpovědi. Je možné shrnout, že všichni respondenti si udělali dostatek času a bylo možné zaznamenat jejich soustředění a přemýšlení nad otázkami. Nespěchali, aby mohli být co nejdříve doma nebo opět v práci. Všichni kromě jednoho souhlasili s nahráním rozhovoru na diktafon, u jednoho respondenta byl tedy proveden zápis jeho rozhovoru na přenosný počítač. S otázkami bylo pracováno podle konkrétní situace, případně došlo k doplnění nebo přizpůsobení se konkrétní situaci při rozhovoru. Za pomoci otevřeného, axiálního a selektivního kódování byly rozhovory vyhodnoceny v rámci zakotvené teorie, která umožňuje: „...zkoumanou oblast, fenomén, aby se v průběhu výzkumu mohlo vynořit to, co je v této oblasti významné, aniž to dopředu předjímáme, či jakkoli označujeme“ (Miovský, 2006, s. 226).

5.4 Analýza zjištěných informací

Jednotlivé kategorie, které jsou složené z pojmů, vznikají otevřeným kódováním. Takové kategorie označují jednotlivé události (jevy, pocity, soudy atd.), které vzájemně mezi sebou porovnááme a třídíme (Miovský, 2006, s. 228 - 229). Zakotvená teorie obsahuje tvořivost, která je zásadní i pro otevřené kódování (Strauss a Corbinová, 1999, s. 17). Dále Strauss a Corbinová (1999, s. 17) uvádí: „*Postupy zakotvené teorie nutí badatele překonat domněnky a vytvořit nový pořádek ze starého.*“ *Tvořivost se projevuje schopností badatele vhodně pojmenovat kategorie, a také schopností nechat svou mysl volně potulovat a generovat asociace nutné pro tvorbu podnětných otázek a pro objevení rozdílů, které vedou k objevu.*“

5.5 Otevřené kódování

Otevřeným kódováním jsou označeny pojmy, které jsou následně seskupeny do kategorií, ve kterých se potom tvoří vlastnosti a dimenze vzájemného porovnávání (Strauss a Corbinová, 1999, s. 43). Za pomoci otevřeného kódování byly zjišťovány témata, kterým byly přiřazovány kódy, pomocí kterých bylo následně utvořeno šest kategorií:

1. Romská rodina, způsob výchovy a její specifika jako stěžejní faktor trávení volného času dospívajících.
2. Spontánně trávený volný čas jako typický znak volného času romských dětí a mládeže.
3. Sociální sítě a internet a jejich zásadní vliv na trávení volného času romské mládeže.
4. Nízká motivace k návštěvě školy ke vzdělávání jako klíčový rizikový faktor socializace.
5. Nízkoprahová zařízení pro romské děti a mládež jako cesta k reflektování dílčích zájmů romské mládeže.

Kategorie č. 1 Romská rodina, způsob výchovy a její specifika jako stěžejní faktor trávení volného času dospívajících.

Vlastnosti	Dimenzionální obsah
Tradiční romská rodina	Velmi častá - Zřídka
Přejímání hodnot	Uvědomělé – Nevědomé
Rodinné problémy	Často - Nikdy
Vzdělání	Vysoké - Nízké
Zaměstnanost	Krátkodobá - Dlouhodobá

Romská rodina a tradiční pojetí romské rodiny je v životě romských dětí a mládeže dost důležité. Rodina je prvním místem. Na tom se shodli při rozhovoru všichni respondenti napříč všemi otázkami. U romské rodiny se stále cení tradice a tradiční pojetí, i když už ne v takové míře, jako tomu bylo v minulosti. Jak poznamenal jeden z respondentů, chce i romská mládež držet krok s dobou, dívky mají zájem o módní oblečení, chlapci projevují zájem o trend cvičení a zdokonalování těla, ovšem v tradičních rodinách někdy narážejí na problém, kdy jim to nebývá umožněno. Buď na to chybí peníze, nebo, zejména v případě romských dívek se od nich čeká tradiční role matky, pečovatelky a už mladé Romky mají na starost několik sourozenců,

o které se musí starat. Přitom by často chtěly jiný život. Stejně jako se řada z nich neslučuje s trendem brzkého mateřství. **Respondent 1** uvedl: „...jako první mně napadly problémy v rodině. Dochází tady dívka, která se musí doma starat o pět svých sourozenců a nikdo se jí doma nevěnuje. Chodí si tady v podstatě odpočinout a poslechnout si, že i jí má někdo rád a záleží mu na ní“. **Respondent 2** se vyjádřil: „Rodinné problémy kvůli GDPR nesmíme zaznamenávat, i když nám to děcko řekne, pokud to není to, co se musí hlásit, jinak ne.“ A při další otázce pokračoval: „nefunguje nic jako zakazování ve smyslu, nesmíš nikomu nic krást, je to špatné. Oni to vědí a většinou jsou tak vychovávaní z rodiny...“. **Respondent 3** sdělil: „Co se týče rodiny, tak tam je to tabu, oni si dávají pozor, co nám řeknou, nevynášejí z rodiny celkem nic, baví se o financích, ale problémy z rodiny většinou neřeší, to zůstává v rodině, oni se bojí něco říct, co se týče problémů v rodině.“ Romské děti mohou přejímat hodnoty zejména doma v tradiční romské rodině, ať v kladném, či záporném slova smyslu. **Respondent 4** konstatoval: „v rámci tradičního pojetí jejich rodiny si udržují romskou kulturu, ví něco o tradicích, umí zpívat, holky tančit... problém je, pokud jen tak potulují po venku, jak jsou v partě, hned se objeví nějaké nevhodné chování, vandalství, krádeže, začnou kouřit a pak i fetovat.“ Podle respondentů jsou v romské rodině vidět negativa. Jak poznamenal další z respondentů, tak v romských rodinách převažuje generový stereotyp v tom, že ženy nepracují a jen se starají o děti a rodinu. Nebo že problémy jsou v rodině, kde je výchova jen sporadická a děti jsou ponechány vlastnímu osudu a nemají žádný vzor, respektive negativní vzor. Stejně tak se v rozhovorech shodně vyjadřovali ke vzdělání, respektive vzdělanosti Romů, kterou hodnotili jako nižší, ze které pak vyplývají i pracovní místa, práce takzvaně „načerno“, pobírání sociálních dávek, horší socializace a začlenění do společnosti. Z vyjádření **respondenta 5** bylo také zjištěno, že: „romské rodině není bráno, že by učitel měl být pro děti autoritou. Pak mají učitelé těžkou pozici pro výchovu a učení u takových dětí.“ Na druhou stranu ale při různých otázkách bylo zjištěno, že v tradiční romské rodině jsou i pozitiva, která byla respondenty viděna. Zejména výchova k tradicím, hudbě a hře na nějaký hudební nástroj, i když ne zrovna podle not. Dále učení se tradičnímu romskému tanci. Rovněž nelze nezmínit učení se k vedení domácnosti a vaření. Z položených otázek, které se týkaly i jiného tématu vzešlo mimo jiné i to, že romské děti se v nízkoprahových zařízeních účastní různých soutěží, a to úspěšně, mimo jiné i vaření. Tady je vidět propojení s rodinou, ale i s nízkoprahovým zařízením. Rodiče se také zapojili v rámci nízkoprahových zařízení do dětských soutěží jako porotci. Například **respondent 3** uvedl: „...“romáci“ jsou taky ovlivněni rodinou, jsou tam nějaký tradice, většinou co dělají rodiče, pak dělají aj ty děcka.“. **Respondent 4** se vyjádřil ve smyslu, že: „...v rámci tradičního pojetí jejich rodiny si udržují romskou kulturu, ví něco o tradicích, umí zpívat, holky

tančit.“ **Respondent 1** zase sdělil: „Ty základy se naučí doma. Pokud jsou pak u nás, tak je vidět, pokud zde tančí nebo hrajou na hudební nástroje, že už mají základy z domu.“ Respondenti tedy vnímali romskou rodinu jednak jako tu tradiční, kde se ctí tradice, děti se učí zpívat, hrát a tančit, ale také jí vnímají negativně, kde jsou různé problémy, a hodně problémů zůstává pouze v rodině, děti se s nimi moc nechtějí svěřovat. Také byla kritizována výchova v romské rodině s tím, že děti bývají většinou ponechány vlastnímu osudu.

Kategorie č. 2 Spontánně trávený volný čas jako typický znak volného času romských dětí a mládeže

Vlastnosti	Dimenzionální obsah
Neorganizovaný volný čas	Často - Nikdy
Organizovaný volný čas	Často - Nikdy
Ovlivnění dalšího rozvoje romských dětí	Pozitivní - Negativní
Rizikové chování	Ano - Ne

Téměř shodně se dotazovaní respondenti vyjádřili ke způsobu trávení volného času romskými dětmi a mládeží, kdy uvedli, že nejvíc jsou oblíbené hry, poslech hudby, tanec a tělesné aktivity, zejména u chlapců. Starší děti a romská mládež se spolu setkává venku, rádi chodí po obchodech, nakupují, nebo jen tak chodí po venku bez nějakého cíle, ale také se hodně věnují sociálním sítím. Jeden z respondentů uvedl, že Romové se sdružují v samostatných skupinkách složených opět jen z Romů, také mezi sebe jen málokdy někoho pouští z běžné populace. Takové skupinky tráví čas obvykle buď bezcílným bloumáním, a to v lepším případě, v tom horším páchají různou trestnou činností. Respondenti rovněž uváděli otázku diskriminace, neboť i pokud romští mladí mají zájem smysluplně trávit svůj volný čas, často bývají z různých hřišť vyháněni, bývá na ně automaticky nahlíženo jako na ty „problémové“ a ostatní mladí lidé s nimi nechtějí trávit volný čas. **Respondent 1** řekl: „Romské děti jsou hodně ovlivněny při trávení volného času rodinou. Jejich volný čas často není tráven nějak hodnotně. Dívají se na televizi, někdy se jen tak poflakují, některé děti musejí doma pomáhat s mladšími sourozenci. Pokud mají doma počítač nebo mají mobil, tak jsou na internetu nebo Facebooku.“ **Respondent 2** se vyjádřil v tomto smyslu: „Romský děcka mají rády hry. Když nejsou u nás v nízkoprahu, tak si rády hrajou nějaké hry o peníze, třeba čáru. V nízkoprahu to nejde, tak se snaží při hrách hrát o nějakou cenu, třeba o bonbóny nebo něco, co by si mohly odnést domů, třeba plyšáka.“ Jak

poznámenal další respondent, chce i romská mládež držet krok s dobou, dívky mají zájem o módní oblečení, chlapci projevují zájem o trend cvičení a zdokonalování těla, ovšem v tradičních rodinách někdy narážejí na problém, kdy jim to nebývá umožněno. Buď na to chybí peníze, nebo, zejména v případě romských dívek se od nich čeká tradiční role matky, pečovatky a už mladé Romky mají na starost několik sourozenců, o něž se musí starat. Přitom by často chtěly jiný život. Stejně jako se řada z nich neslučuje s trendem brzkého mateřství. Všichni respondenti bez rozdílu se také shodli na tom, že romská mládež tráví volný čas většinou neorganizovaně. **Respondent 2** sdělil následující: „*U nich ani nelze moc mluvit o trávení volného času, mladí Romové se prostě nejčastěji bezcílně toulají a dost často při tom páchají různé přestupky a podobně.*“ Konkrétní způsoby trávení volného času u Romů jsou ale různé. Někteří tráví čas v rámci tradičního pojetí v rámci romské rodiny (tedy romské tance, romská hudba, kapely apod.), ale mladí lidé mají také zájem trávit volný čas v moderním pojetí, stejně jako běžná mládež. V rámci tradičního trávení volného času se jedná většinou o tu lepší variantu trávení volného času. Udržuje se tak mezi mladými romská kultura, povědomí o tradicích apod. Co se týče neorganizovaného trávení volného času Romy, tak tři dotázaní respondenti uvedli, že tady bývá právě problém různých potulek, vandalství, ne výjimečně mladí Romové užívají návykové látky apod. Samozřejmě respondenti také uváděli, že ani moderní technologie jako jsou sociální sítě a internet ani romskou mládež nevynechávají, a dost často svůj volný čas tráví chatováním na sociálních sítích. V rámci organizovaného volného času, který je u dětí většinou v nízkoprahových zařízeních bylo od respondentů zjištěno, že většina z uživatelů centra zde dochází kvůli tomu, aby mohli využít zdejší poměrně širokou nabídku volnočasového vyžití., pro jiné je to místo, kam automaticky míří po škole. Pracovníci nízkoprahových zařízení se vždy každého návštěvníka snaží zapojit do zdejších aktivit, například skupinových, jako je stolní tenis, za příznivého počasí fotbal, deskové hry a podobně. Vzhledem k oblibě kulturních aktivit u Romů, téměř všichni respondenti odpovídali, že v jejich centru funguje hudební uskupení či kapela, taneční skupiny a další. Děti, které tráví volný čas v nízkoprahovém centru, se hodně často zajímají o hudbu a zpěv, a to nejen tradičních romských písní nebo romských písní moderního stylu, ale i písní, které jsou v dnešní době populární. Jedná se hlavně o popovou hudbu nebo hudbu taneční. **Respondent 5** uvedl: „*Dokonce jsme v centru uspořádali i známé pěvecké soutěže Superstar, kdy jsme z pracovníků centra a některých starších návštěvníků i rodičů vytvořili porotu a mladí uživatelé centra si připravili svá vystoupení. Ceny byly spíše symbolické a pomohli nám s nimi někteří místní sponzoři (poukaz na jezdecký výcvik, poukaz do místního obchodu s oblečením pro dívky, pro chlapce pak nové kopačky aj.). U všech dětí měla tato akce obrovský úspěch a žadoní, abychom ji letos*

zopakovali.“ **Respondent 3** se vyjádřil: „*Ano ty populární soutěže, které se objevují na televizních obrazovkách, jsou mezi mladými Romy populární. U nás jsme už pořádali X Faktor, obdobu SuperStar a dokonce i Tvoje tvář má známý hlas. Co je v kurzu, co se objeví, hned chcou hlavně mladší děcka u nás uspořádat.*“ Navíc, jak uváděli někteří respondenti, mladí z řad Romů, kteří chodí do nízkoprahového centra, mají vlastní kapelu, která v centru trénuje a svoje umění již předvedla na několika akcích, které byly pořádány nejen tímto centrem, ale také i dalšími organizacemi. Děvčata se hodně zajímají o zpěv i o tanec jak romských písní a tanců, tak moderních, především amerických stylů hudby a tance. A podle dotázaných respondentů jsou dívky pohybově i hudebně nadané. I chlapci mají tendence trávit čas kulturními aktivitami, ale pochopitelně se zde uplatňují také kolektivní sporty, nejčastěji fotbal nebo florbal. Zájem je tedy hlavně o ty moderní aktivity. Nabízeno je i doučování, neboť většina romských žáků má problémy ve škole. Tam musí respondenti přistupovat obvykle dost opatrně a snažit se mladé mnohem více motivovat. Na druhou stranu ale uznávají, že každá organizovaná volnočasová aktivita pod jejich dozorem je pro romskou mládež přínosná a určitě je lepší, než kdyby se potulovali venku a prováděli nějakou „neplechu“. Dva respondenti uvedli, že v letních měsících realizují něco jako příměstské tábory nebo, pokud dostanou dotace od města, mohou si dovolit zajistit například sjíždění řeky nebo turistické aktivity, kdy se chodí jak po okolí nebo se sedne hromadně na vlak či autobus a jede do nedalekého okolí, ať už za kulturou nebo za přírodou, kde se pracovníci centra snaží v mladých vzbuzovat zájem o kulturu a přírodu. Sami respondenti ale uznali, že jde spíše u výjimečné aktivity, a to z různých důvodů. **Respondent 4** řekl toto: „*Aktivity, kdy vyjíždíme s větším počtem dětí někam ven, se nám moc neosvědčují. Ukočirovat skupinku třeba 10 romských dětí je téměř nemožné, a při počtu pracovníků centra, které máme k dispozici to obvykle končí naprostým vyčerpáním, a ne výjimečně i ostudou někde venku. Zde bychom potřebovali kvalifikovanější pracovníky a větší počet. Děti o takové aktivity zájem mají, navíc rodiče jim takové výlety prostě nedopřejí a je to pro ně jediná možnost, jak poznat něco mimo „komunitu“. Takže mě to samotného docela mrzí, ale v praxi se tomu většina pracovníků vyhýbá a nikdo na takové akce moc nechce jezdit*“. **Respondent 5** konstatoval svůj názor takto: „*Vyjet ale se skupinou romských dětí je vždycky adrenalin. Na druhou stranu pro jejich vývoj je to důležité. Za mě se snažím plánovat takové aktivity spíše v menším počtu dětí a spíše někam, kde nebyvají velké koncentrace lidí, takže do lesa, do přírody a tak.* Pokud by se tedy měla shrnout myšlenka spontánního trávení volného času romskou mládeží, tak jej tráví neorganizovaně.

Kategorie č. 3 Sociální sítě a internet a jejich zásadní vliv na trávení volného času romské mládeže

Vlastnosti	Dimenzionální obsah
Dostupnost	Nízká - Vysoká
Doba věnovaná internetu a sociálním sítím ve volném čase	Krátce - Dlouze
Ovlivňování internetem a sociálními sítěmi	Pozitivní - Negativní
Riziková oblast	Ano - Ne
Vysvětlování	Potřebné - Nepotřebné

Romské děti a mládež, které navštěvují nízkoprahová centra, jsou stejně ovlivněny moderní dobou jako ostatní děti a mládež. Hitem poslední doby jsou sociální sítě, které jsou přístupné z internetového připojení. Respondenti se shodli na tom, že sociální sítě jsou fenoménem dnešní doby, které ovlivňují i dostupnost internetového připojení, které mohou mít děti doma, a ty co jej doma nemají, tak mají možnost být na internetu v nízkoprahovém zařízení, kde to však má své limity. Rozšířenost „wifi free“ je v dnešní době velmi bohatá, a tak i romské děti využívají této možnosti, zejména v nákupních centrech. **Respondent 1** uvedl: *„Internet je sice dobrý sluha, ale zlý pán. A my chceme učit děti, aby trávily čas smysluplně a efektivně. Na Facebooku nebo Instagramu se akorát poměřují, dělají ze sebe něco, co nejsou, a navíc internet svádí k tomu, aby se podporovaly negativní projevy chování.“* **Respondent 2** zase sdělil *„Co si budeme nalhávat, všichni jsou posedlí sociálními sítěmi, sedí na tom Facebooku věčně. Dívky pravidelně vidávám s mobily v ruce, jak se fotí v různých pózách a vkládají fotky na Facebook nebo Instagram. Nevidím to moc ráda, zvláště, když jde o pózy vyzývavé a pak si je navzájem i v podobném stylu komentují“.* Respondenti v některých odpovědích rozcházeli, ale v podstatě všichni jasně uváděli, že v oblíbenosti vede internet a sociální sítě. Ne všichni mají počítač nebo připojení k internetu doma, takže nízkoprahové centrum využívají hlavně pro možnost být na internetu. Nutno ale podotknout, že pracovníci center se snaží čas strávený na internetu a počítači časově omezovat a děti a mládež musí u počítače sedět tak, aby pracovníci centra měli vždy přehled o tom, k čemu počítač využívají. **Respondent 4** k tomu také doplnil: *„Někteří se totiž rádi vymlouvají, že si potřebují na počítači udělat úkoly, a pak mají otevřené třeba dvě okna, na jednom pracovní úkol do školy a na druhém už blikají zprávy z Facebooku.“* Respondenti dále potvrdili, že bohužel v posledních letech v rámci trávení volného času vede zejména

diskuse na sociálních sítích. Shodli se prakticky na tom, že je to zkrátka moderní a „in“. **Respondent 2** se vyjádřil takto: „*Vždyť to vidíte dnes a denně. Kdo není na Facebooku, jakoby nebyl. Instagram jakbysmet. Věčně vidím ty mladé s mobily v ruce, jak navzájem komentují, kdo dal jakou fotku na Instagram, nebo jak se mají nafotit, který filtr jim udělá větší rty....za nás to nebylo...*“ Značný význam této skutečnosti přikládali respondenti i médiím, neboť média podle nich hýbou světem a určují společenské normy a zejména mladý organismus je velmi náchylný na přebírání norem prezentovaných v médiích. Čím mladší dítě nebo žák, tím hůře umí vyhodnotit realitu a uvěřitelnost toho, co vidí v televizi nebo přečtou v novinách nebo na internetu. Navíc mobil s internetem, potažmo chytrý telefon, má dneska každé dítě už na základní škole. Je to podle respondentů zkrátka takový fenomén a nejjednodušší možnost, jak trávit čas. Někteří z respondentů také uváděli, že romské děti jsou často také ovlivněny reklamou nebo celkově televizí.

Kategorie č.4 Nízká motivace k návštěvě školy ke vzdělávání jako klíčový rizikový faktor socializace

Vlastnosti	Dimenzionální obsah
Doba trvání vzdělání	Dlouho – Krátce
Strach z nepochopení, diskriminace	Zjevný – Nepatrný
Intenzita učení se, příprava do školy	Vysoká - Nízká
Míra zpracování domácích úkolů	Více - Méně
Čas věnovaný škole v nízkoprahovém zařízení	Často - Nikdy

Socializace probíhá prakticky celý život, ale asi nejdůležitějším obdobím je dětství a období dospívání. U romských dětí a mládeže probíhá nejen v rodině nebo ve škole, ale také mezi kamarády a vrstevníky, a také v nízkoprahových zařízeních. Většina romských dětí si splní školní docházku na základní škole, některé z nich postoupí na učiliště nebo střední školy a dalo by se říci, že hrstka se dostane až na vysokou školu. Z tohoto by se tedy dalo dovodit, že doba, po kterou romské děti chodí do školy, je krátká. S čím se mohou romské děti setkat i v rámci školy, je diskriminace, pozitivní nebo negativní. S tou se romské děti a mládež běžně ve společnosti setkávají, v horším případě s formou negativní diskriminace. **Respondent 1** se k dis-

kriminaci vyjádřil těmito slovy: „*diskriminace, i tou můžou být ovlivněni při trávení svého volného času a to negativně.*“ K jiné formě, která může vést k nepochopení nebo být diskriminační se vyjádřil **respondent 4**: „*Kdysi tu byl kluk, mladý Rom, který chtěl vstoupit do fotbalového klubu mezi „bílé“, ti o něj neměli zájem, možná by se to dalo nazvat i šikanou to jejich chování. To pak uzavírá určitou spirálu, kdy takový Rom raději dostojí své pověsti a ani se nesnaží být lepším, protože ví, že mu to nikdo neuvěří.*“ Jak bylo řečeno, socializace probíhá v každém období lidského života, stejně jako učení nebo výchova. Z vyjádření **respondenta 1** mimo jiné vyplývá, že: „*...je pro romskou mládež problém si najít zaměstnání, když vyjdou ze školy. Romové mívají nižší vzdělání a podle toho se jim nabízejí pracovní místa... když se romské dítě dostane na střední školu, je to úspěch a může dosáhnout lepší život.*“ **Respondent 2** mimo jiné konstatoval, že: „*děcka uvažují třeba čím by chtěly v budoucnu být, na jakou školu by chtěly chodit.*“ Od **respondenta 3** bylo zjištěno, že děti mají: „*...problémy se známky, problémy s docházkou do školy...poslouchají, že ve škole jim to nejde...*“ K tomu však **respondent 3** jinde dodal, že: „*mají možnost se zde i doučovat, jsme schopni zajistit i pracovníka externistu, který je dokáže připravovat na zkoušky třeba na střední školu...třeba jeden kluk se dostal na uměleckého kováře...pak jedna holčina jde do školy do Holešova na policejní...tři kluci se dostali na automechaniky, jedna holka chce jít na zdravku, jedna na veřejnou správu...*“. Z rozhovorů bylo tedy zjištěno, že romské děti mají nižší vzdělání, ale pokud jsou dobře motivovány a je jim poskytnuta cílená pomoc, tak se některé dostávají ze základní školy na další školy, ať střední odborná učiliště, nebo střední školy. I když intenzita učení romských dětí nemusí dosahovat vysoké úrovně, tak v nízkoprahových zařízeních se jim pracovníci věnují a děti si zde mají možnost udělat domácí úkoly, nebo se i doučovat, což bylo potvrzeno všemi respondenty. Pokud si zde děti dělají domácí úkoly do školy, jsou jim pracovníci nízkoprahových zařízení nápomocni s vysvětlením. K míře přípravy do školy a k domácím úkolům poskytl svůj pohled **respondent 5**: „*Nepřipravují se do školy jako třeba jiné děti, spíše se toulají po venku sami nebo v partě dětí. To vím od dětí, občas se jim tady rozváže pusy a povídají si.*“

Kategorie č. 5 Nízkoprahová zařízení pro romské děti a mládež jako cesta k reflektování dílčích zájmů romské mládeže

Vlastnosti	Dimenzionální obsah
Počet nízkoprahových zařízení	Dostatečný – Nedostatečný
Počet pracovníků	Dostačující – Nedostačující
Bohatost nabídky volnočasových aktivit	Vysoká – Nízká
Odbornost pracovníků	Přiměřená – Nepřiměřená
Potřebnost nízkoprahových zařízení	Potřebné - Nepotřebné
Nabídka volnočasových aktivit	Nasyčená - Nenasycená

Nízkoprahová zařízení jsou sociální službou, jak bylo popsáno v teoretické části. V současné době je počet nízkoprahových zařízení dostačující, co se týče Olomouckého kraje, tak tato zařízení se nacházejí v každém větším městě a pro děti a mládež ze sociálně slabých vrstev poskytují potřebnou péči při trávení volného času. Počet pracovníků nízkoprahových center se zdá být přiměřený, avšak z vyjádření respondentů bylo zjištěno, že není zcela dostačující, **respondent 1** uvedl: „*Ono je nás málo pracovníků, ne každý může tady tu práci dělat, a ne každý to tady vydrží. Jsme tady vesměs mladí, každý máme nějaké nové nápady. Ale chtělo by to víc financí a víc pracovníků. Mohli bychom se intenzivněji věnovat menší skupince děcek v konkrétní činnosti, aby to mělo smysl.*“ **Respondent** sdělil: „...možná víc pracovníků v centrech by to chtělo...“ **Respondent 5** se vyjádřil k počtu pracovníků takto: „*Chtělo by to více financí a více pracovníků, kteří by se mohli věnovat romským dětem a jejich volnočasovým aktivitám.*“ Odbornost pracovníků nízkoprahových zařízení je na dostatečné úrovni, což bylo zjištěno zejména při samotných rozhovorech. Samotní pracovníci nízkoprahových center se vyjádřili shodně k nabídce činností, které jsou těmito zařízeními poskytována, kdy tato nabídka je velmi bohatá, od hraní různých typů her, přes sportovní aktivity, pohybové aktivity, zejména taneční, rukodělné dovednosti, hudební aktivity, prevenci sociálně patologických jevů, pomoc při domácích úkolech a doučování, a spoustu dalších. **Respondent 1** uvedl: „*Pokud jde o organizované aktivity u nás, tak tady je široká nabídka, proto si myslím, že tady děcka chodí. U nás je to zdarma, neplatí se tu nějaké poplatky jako v jiných zařízeních pro mládež, kde jsou různé kroužky. Děcka tady chodí rády. Nejen si pohrát nebo si třeba dodělat úkoly do školy. Rády si tu zazpívají nebo zahrají, a to nejen romské písně, ale taky ty populární. Jsou hudebně u pohybově nadaní, a pokud je někdo za to pochválí, je to pro ně nejen odměna ale i něco, co*

je v jejich úsilí posiluje. Kluci pak mají rádi třeba fotbal nebo i jiné kolektivní sporty, hráli třeba i florbal, stolní tenis, v tom třeba „kolotoč“. “ K jiným aktivitám v nízkoprahovém zařízení se vyjádřil **respondent 2**: „Děláme výchovně vzdělávací aktivity, jak vznikly svátky, a tak, děcka do 10 let, ty děcka o to zájem mají a pak ještě stolní hry hlavně Monopoly, u toho se jim vštěpuje finanční gramotnost. A ti starší počítač, sociální sítě, snažíme se jim říkat o kyberšikaně, jak si chránit hesla, co je vhodné tam dávat a nedávat za fotky, bezpečný sex, že si nemusí psát s každým a o všem... Pak ještě řešíme drogy, experimenty s trávou, prášky na uklidnění, snažíme se jim to říkat, jaký to má vliv a doufám, že to v někom aspoň zůstane... Jezdíme do ZOO, do Dinoparků... Ještě chodíme k řece krmit kačeny, snažíme se jim dávat možnost být blíž k přírodě.“ Pracovníci nízkoprahových center nejen že dokáží vést romské děti k smysluplnému využívání volného času, ať už organizovanou nebo neorganizovanou činností, ale také umí dětem naslouchat. K tomuto uvedl **respondent 1**: „Dochází tady dívka, která se musí doma starat o pět svých sourozenců a nikdo se jí doma nevěnuje. Chodí si tady v podstatě odpočinout a poslechnout si, že i jí má někdo rád a záleží mu na ní“. V jiné otázce k tomuto navázal **respondent 3**: „Trávení volného času je u dětí i nic nedělat, třeba půl hodiny sedí, pak si vezme tužku a kreslí si. Pak si třeba myslím, že nic nedělá, ale když s ním mluvím, tak zjistím, že půl hodiny měl jen pro sebe, pozoroval, co kdo dělá a potřeboval prostě ten čas jen pro sebe, aby si utřídil myšlenky. Doma na to nemá čas, nemá prostor, tady ten prostor má.“ Potřebnost nízkoprahových zařízení u nás je plně odůvodněna, protože tato zařízení úspěšně plní svou funkci a romské děti a mládež zde tráví svůj volný čas skutečně smysluplně. Práce pracovníků nízkoprahových center tedy musí být hodně náročná, zejména po psychické stránce, neboť se snaží v rámci svých možností a také časovému rozpětí, poskytovat dětem nejen útočiště, možnosti her a zábavy, ale také částečně socializace, a to třeba v rámci různých besed, povídání, vyprávění, výlety, vycházkami, ale také zapojením těchto dětí do tvorby programu. **Respondent 3** uvedl: „Máme každý měsíc porady a ty děti si i sami promýšlí, kam jet na výlet, kde ještě nebyly... poznají něco nového, stmelení s pracovníky i s neromskými, pak už neházejou všechna neromy do jednoho pytle, poznají, že pracovníci jsou pohodoví lidi, že se s nima baví... když zde děti přijdou, tak rozvoj je i to, že zde vidí něco jiného, než vidí doma, to už je pro ně osobní rozvoj.“ Volnočasové aktivity v rámci nízkoprahových zařízení mají širokou nabídku a dalo by se tvrdit, že tato nabídka je plně dostačující a nasycená, jak uvedli někteří z respondentů. Přesto dva respondenti uvedli, že by si dokázali představit rozšíření nabídky. **Respondent 1** se k tomu vyjádřil takto: „Z mého pohledu jim třeba chybí nějaká aktivita, aby se učili pomáhat ostatním lidem, nejen mezi sebou, ale všem lidem. Třeba odborný kurz první pomoci, který by měl několik sezení. Mohl by probudit v některém z dětí zájem stát se záchranářem.“

Myslím tím buď u sanitek nebo u hasičů. Přemýšlela jsem nad tím, a něco mám rozjednané s paní z Červeného kříže, tam by se dal kurz první pomoci udělat. Ale chtělo by to přímo u záchranářů, aby nám třeba vyšli vstříc hasiči, lidi ze záchranky, policisté nebo vojáci. Tady bych viděla cestu.“ **Respondent 3** si představoval jinou formu rozšíření nabídky: „Bylo by fajn, aby ten volnočas byl dobrý i do budoucnosti, aby mu to něco dalo, aby se dál v životě posunul, tak by bylo dobré tu nabídku rozšířit, je jednotvárná, mělo by je to někam nasměrovat.“

5.6 Axiální kódování

V zakotvené teorii kódování po otevřeném kódování následuje axiální kódování a údaje jsou podle Strausse a Corbinové (1999, s. 70): „...znovu uspořádány novým způsobem, prostřednictvím vytváření spojení mezi kategoriemi.“ K tomu je třeba paradigmatický model, který v sobě zahrnuje jednak příčinné podmínky, jev, dále kontext, intervenující podmínky, strategie jednání a interakce a následky.

Jev

Jev je hlavní myšlenka, dění, událost, případ, ke kterému se vztahuje soubor zvládajících nebo ovládajících jednání a soubor k němu má nějaký vztah (Strauss a Corbinová, 1999, s. 70).

Pro axiální kódování byl jako hlavní myšlenka zvolen volný čas romské mládeže.

Tento ústřední jev byl zvolen na základě zjištění, že oproti volnému času mládeže z majoritní společnosti jsou v jeho trávení jisté odlišnosti. Od respondentů bylo v rámci prováděných rozhovorů zjištěno, že volný čas romské mládeže je tráven většinou neorganizovanou formou.

Příčinné podmínky

Příčinné podmínky jsou takové podmínky, které vedou k určitému jevu (Strauss a Corbinová, 1999, s. 70).

Ústřední jev se objevuje většinou za podmínek jako je odlišné chování, hodnotový systém a částečné vyloučení ze společnosti. Při takovýchto podmínkách pak dochází k jakési deformaci romského dítěte z hlediska přirozené socializace.

Kontext

Strauss a Corbinová (1999, s. 70) uvádí kontext jako definici pojmem, který „...představuje konkrétní soubor podmínek, za nichž jsou uplatňovány strategie jednání nebo interakce.“

Do kontextu byla zařazena jiná kultura a jiný způsob výchovy, což značí, že si romská rodina patřičně neuvědomuje izolaci vůči společnosti. Všichni z respondentů pracují v nízkoprahových zařízeních, kam v drtivé většině chodí romské děti a mládež, většinou ze sociálně slabých rodin.

Intervenující podmínky

Jsou takové podmínky, které souvisí se strategiemi jednání a interakcí, které patří k ústřednímu jevu (Strauss a Corbinová, 1999, s. 70). Do těchto podmínek byla zařazena sociálně slabá romská rodina žijící ze sociálních dávek, a je tedy přihlíženo k ekonomickému statusu a k romskému etniku.

Strategie jednání a interakce

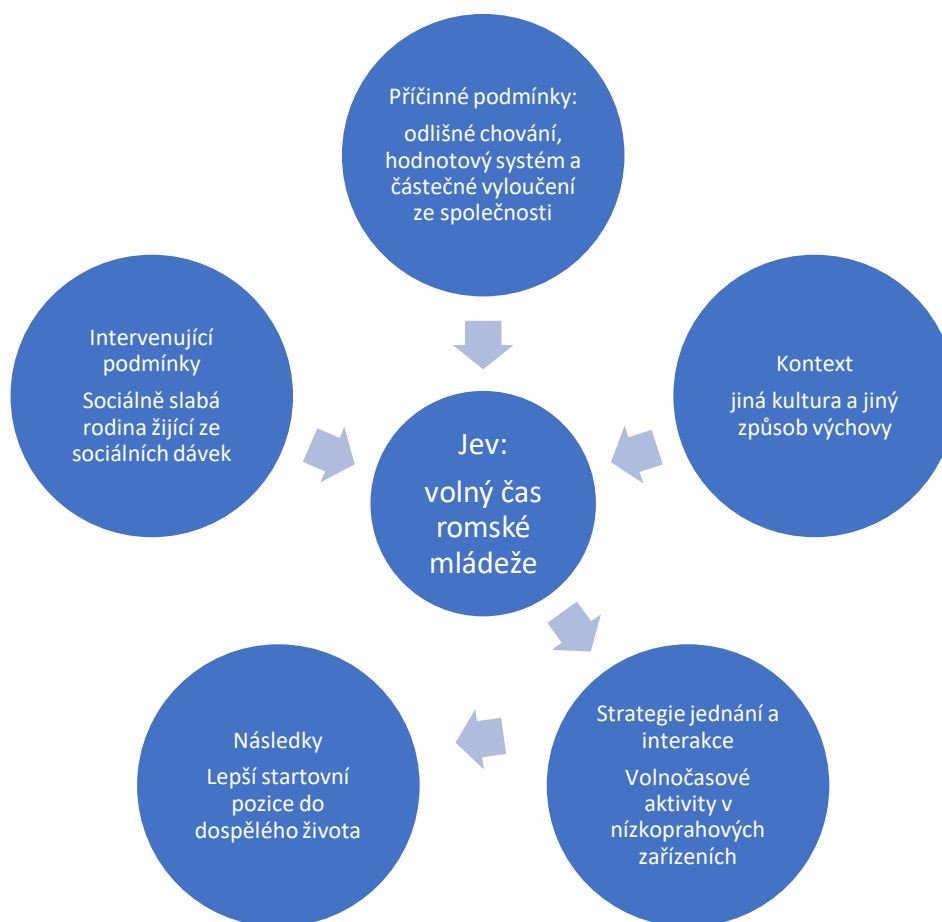
Pokud jde o strategii jednání a interakci, tak se jedná „o strategii vyvinutou ke zvládnání, ovládnání, vykonávání nebo reagování na jev za určitého souboru percipovaných podmínek“ (Strauss a Corbinová, 1999, s. 70). Za hlavní strategii jednání bylo vybráno nízkoprahové zařízení se svými volnočasovými aktivitami.

Následky

Pojednávají o následcích nebo výsledcích jednání a interakce. Strategie mohou být pozitivní nebo negativní (Strauss a Corbinová, 1999, s. 70). Za výsledný negativní následek je považováno částečné odtržení od společnosti, za pozitivní následek smysluplné využívání organizovaného volného času romské mládeže.

Pomocí axiálního kódování byly kategorie uspořádány novým způsobem a bylo mezi nimi vytvořeno spojení. Pro axiální kódování bylo vytvořeno schéma paradigmatického modelu.

Schéma č. 1 paradigmatického modelu axiálního kódování.

5.7 Selektivní kódování

Pokud porovnáme axiální kódování se selektivním kódováním, tak zde nalezneme jistou podobnost, ovšem selektivní kódování je prováděno na vyšší úrovni analýzy s abstraktnější formou. Selektivní kódování je vlastně takový proces, ve kterém se vybere jedna ústřední kategorie, která je pak systematicky uváděna do vztahu k ostatním kategoriím. Tyto vztahy se dále ověřují a ty kategorie, u kterých je to třeba, se dále rozvíjejí a zdokonalují. Ústředním jevem je centrální kategorie, kolem níž se ostatní kategorie integrují. (Strauss a Corbinová, 1999, s. 87). Když je vytvořena centrální kategorie, tak je také potřeba vytvořit si kostru příběhu, která bude propojena s ostatními kategoriemi. Při selektivním kódování je třeba postupovat nejprve vložním kostry příběhu s určením centrální kategorie a ověřováním údajů (Strauss

a Corbinová, 1999, s. 87). Postup kódování v praxi nemusí probíhat v uvedeném pořadí, ale může se vzájemně proplétat (Strauss a Corbinová, 1999, s. 87).

Nejprve je třeba se zaměřit na „*konceptualizaci popisného příběhu o ústředním jevu výzkumu*“ (Strauss a Corbinová, 1999, s. 88), to znamená, že nejprve bude popsána kostra příběhu. Po provedení analýzy se uvedený jev, který byl vyhodnocen po výzkumném šetření, stane ústřední, nebo-li centrální kategorií.

Ústřední kategorie

Jednotlivé kategorie byly vzájemně propojeny v paradigmatickém modelu axiálního kódování. Poté bylo díky metodě, která se nazývá identifikace příběhu, nalezena kategorie, která je provázána s dalšími kategoriemi a při tom do nich také zasahuje (Strauss a Corbinová, 1999, s. 88-98). Za ústřední kategorii byla zvolena **sounáležitost k romské komunitě jako stěžejní problém**. Tato kategorie vystihuje vzájemný vztah k ostatním kategoriím a může tak být přistoupeno k vyložení kostry příběhu a následnému vytvoření paradigmatického modelu selektivního kódování, který se liší od axiálního kódování v pojmech, které by měly být více abstraktní a odbornější (Strauss a Corbinová, 1999, s. 88-98).

Kostra příběhu

Při vytváření kostry příběhu je centrem pozornosti romská komunita, která vykazuje odlišné znaky od majoritní společnosti. Romská komunita vykazuje jiné znaky způsobu života, které se odráží také v jistém navázání sociálních vazeb k ostatním členům společnosti, nebo i komunikace jak mezi sebou, tak s lidmi mimo romskou komunitu. Romská komunita částečně ctí tradice, i když současná moderní doba zasáhla i sem a mladí Romové se již začínají vydávat jiným směrem. Přesto ale existuje vysoká míra sounáležitosti mezi Romy v jejich komunitě. Ve velké většině romské komunity se jedná o rodiny sociálně slabé, kde většina členů rodiny oficiálně nepracuje a její členové jsou vedeni jako uchazeči o práci na pracovním úřadu. Takto je ovlivněna potom i mladší generace a je tak zasahováno do sociálního okolí dětí a děti tak mohou být částečně izolovány od jiných socializačních vlivů. Díky rozdílům v kultuře, chování, a dalších návycích mají romské děti menší možnost seznámit se s vrstevníky z většinové společnosti jinak, než ve škole. Romští rodiče se většinou přátelí s lidmi ze svého okolí, což jsou většinou další Romové, žijící spolu ve stejných částech měst a obcí a tím tak kolem sebe vlastně tvoří romskou komunitu, se kterou sounáleží. Romské děti v takovém případě mají malou možnost jít jinou alternativní cestou, rozhodnout se svobodně, zda budou i nadále pokračovat ve způsobu života a v sounáležitosti s romskou komunitou. Děti od narození vyrůstají v určité izolované

skupině, kde přejímají její hodnoty a postoje. Pro romské rodiče, ale i další rodinné příslušníky nebo další členy romské komunity to může být pohodlnější, jednodušší, i když se mohou snažit svým dětem předat podle nich to nejlepší. Jako problém nelze asi zcela považovat přejímání romských tradic, jako je romský jazyk, tradiční nebo i moderní romské tance a písně, ovšem jako problém lze naprosto otevřeně považovat necílevědomost, která může být v romské komunitě svým projevem chování a přejímáním názorů, být špatnou cestou a příkladem. A to ať názory na chování, na výuku ve škole nebo samotné vzdělání, na budoucí příležitosti nebo pracovní zařazení. Jak bylo také výzkumem zjištěno od respondentů, romské děti mívají problémy ve škole jak s učením, tak školní docházkou a rodiče nevidí žádné spojení mezi výchovou a vzděláním a sociálním nebo ekonomickým úspěchem jejich dítěte. Je tu tedy opět propojenost k romské rodině, potažmo sounáležitost s romskou komunitou. Je faktem, že romští rodiče se mohou dostat i do situace, že ztrácí důvěru k širší romské komunitě, případně i širší rodině, ale i v majoritní společnosti, pokud se vyhýbají tomu, aby jejich děti trávily svůj volný čas nějak smysluplně, ať už v rámci tradic, kdy se v doma nebo v romské komunitě učí romské tance a písně, nebo v zařízeních pro mládež, která se zabývají především trávením volného času. V nízkoprahovém zařízení se mohou romské děti a mládež zabavit aktivně, je jim zde věnována pozornost a péče pracovníků nízkoprahových center a jsou ovlivňováni v pozitivním slova smyslu. Na rozdíl od vrstevníků z romské komunity, kteří do nízkoprahových zařízení nechodí, a raději se věnují potulování a jejich chování přerůstá v chování sociálně patologické, se mohou něčemu kladnému přiučit, je jim věnována pomoc se školními úkoly a doučováním, mohou se věnovat nejen hrám, ale i rozvíjení svých tradic a jazyku, a jejich volný čas je tráven skutečně smysluplně, a může je to ovlivnit kladným směrem v jejich budoucnosti. To by však mohl platit pro skupinu romských dětí, které pravidelně navštěvují nízkoprahová zařízení.

Schéma č. 2 paradigmatického modelu selektivního kódování.

6 Vyhodnocení výzkumných otázek, diskuze a doporučení

Cílem výzkumu bylo analyzovat specifika trávení volného času romské mládeže z pohledu pracovníků nízkoprahových center. Proto byly stanoveny konkrétní průzkumné otázky, na které je nyní možné odpovědět.

Výzkumná otázka 1: Jaká jsou specifika trávení volného času romskou mládeží? S jakými problémy se nejčastěji romská mládež potýká?

Z výpovědí respondentů vyplývá, že specifiky trávení volného času romskou mládeží jsou zejména komunikace na sociálních sítích nebo bezúčelné poflakování se venku, které může přerůst v kriminální chování jako jsou majetkové, násilné, mravnostní a drogové trestné činy. Pokud je ale volný čas romské mládeže tráven organizovaně, jako je tomu například v nízkoprahových zařízeních, jsou specifika jeho trávení jiná, jejich volný čas je zde naplno využit a pracovníci těchto zařízení se snaží, aby prožití volného času zde v dětech zanechalo pozitivní stopu. Všeobecně lze tedy říci, že trávení času romskou mládeží je většinou neuspořádané.

Z výpovědí respondentů je to neutěšená situace v rodinách, časté bývají problémy ve škole, špatný prospěch a stereotypní vnímání romské mládeže jako problémové, které v mnohých podněcuje jejich další problémové chování. Trávení volného času je neuspořádané a spíše směřované k potíživosti apod. Dívky jsou vedeny už od mala o tomu, že se musí starat o sourozence a domácnost a nějaká kariéra pro ně není. Celkově lze říct, že celá romská komunita už spadla k vnímání svého životního stylu jakožto pobíratelů sociálních dávek a měnit to je těžké. Přispívá k tomu také většinová společnost, která Romům příliš šanci dávat nechce. Mladí Romové se tak stávají také obětmi šikany apod.

Výzkumná otázka 2: Jaké fenomény ovlivňují trávení volného času romskou mládeží?

Podle dotazovaných respondentů jsou fenomény ovlivňující trávení volného času romskou mládeží zejména sdělovací prostředky jako masmédiá a sociální média, z toho nejvíce televize, internet všeobecně a sociální sítě. Z televizních programů hlavně různé talentové a pěvecké soutěže, internet dostupný z počítačů nebo mobilních telefonů a zejména internetové hry a sociální sítě jako je Facebook, Instagram a další.

Výzkumná otázka 3: Jaké volnočasové aktivity jsou romskou mládeží nejčastěji vyhledávány?

Co se týče volnočasových aktivit mimo nízkoprahová zařízení, pak jde o neorganizované trávení volného času, potulky, které směřují k vandalství, přestupkům apod. Součástí toho všeho je i užívání návykových látek (kouření, alkohol, marihuana, čichání ředidel aj.).

V nízkoprahovém zařízení pak patří mezi nejoblíbenější volnočasové aktivity internet a počítače. Tam dokážou mladí Romové trávit hodiny, nejčastěji na sociálních sítích. V tom se pracovníci center snaží mládeži zabraňovat, respektive alespoň tento čas korigovat, stejně jako stránky, které navštěvují. Když už, tak se je snaží spíše motivovat k používání počítače ke vzdělávání a snaží se jim vštípit bezpečné chování na internetu apod.

K dalším oblíbeným aktivitám pak patří pro Romy tolik typická kultura, a to od zpěvu, tanců apod. V nízkoprahových centrech běžně fungují hudební uskupení, taneční skupiny dívek, chlapců i smíšené. Oblíbené jsou pak soutěže zaměřené na tematiku zpěvu, tance apod., kdy v centrech pořádají pravidelně obdoby známých televizních soutěží (Superstar, X Faktor aj.).

Výzkumná otázka 4: Jak je možné pozitivně ovlivňovat volnočasovými aktivitami vývoj a chování romské mládeže?

Podle výpovědí respondentů je možné pozitivně ovlivňovat volnočasovými aktivitami vývoj a chování romské mládeže, a to díky tomu, že má romská mládež volný čas naplánovaný a zorganizovaný ve smyslu smysluplných aktivit, dochází minimálně k tomu, že nemají čas na nevhodné chování, poflakování se, zneužívání návykových látek apod. Pracovníci nízkoprahových zařízení se navíc snaží volit volnočasové aktivity tak, aby motivovali klienty zařízení k vzájemné pomoci svým kamarádům, vzbudili v sobě lásku k přírodě, ekologii, snažili se přemýšlet o své budoucnosti, zejména co se profese a volby střední školy týče apod.

Výzkumná otázka 5: Jaké volnočasové aktivity pro romskou mládež chybí?

K tomuto se vyjádřil pouze dva respondenti a uvedli právě onu problematiku pomoci druhým, vzdělávání v první pomoci, ekologické kroužky, zkrátka takové volnočasové aktivity, které by vzbuzovaly chuť pomáhat druhým. Případně třeba hasičský kroužek, který by nenásilně naváděl na budoucí kariéru hasiče a nesměřoval romskou mládež jen do dělnických pozic. Volnočasové aktivity by se mohly rozšířit tak, aby byl pro romskou mládež dobrý i do budoucnosti, aby je někdo nasměřoval.

Volný čas romské mládeže je do určité míry spjatý, a také i širokou veřejností vnímaný jako čas, při němž se romská mládež potuluje někde venku, ničí veřejné prostranství, okrádá lidi, páchá různé přestupky nebo minimálně alespoň dělá nepořádek. To v podstatě potvrdily i výpovědi dotazovaných pracovníků nízkoprahových center. Přitom volný čas a jeho trávení má obrovský potenciál v tom stát se odrazovým můstkem pro správné nastavení norem chování, stát se prevencí špatných návyků, ať už užívání návykových látek nebo jiného problémového chování. Z tohoto důvodu také fungují nízkoprahová zařízení pro děti a mládež v Olomouckém kraji.

Nabídka volnočasových aktivit, ať už organizovaných, tak neorganizovaných v Olomouckém kraji se jeví dostatečná. Problém však je, že není přístupná pro romskou mládež, zejména ta, která je zpoplatněna. Navíc nároky romské mládeže na trávení volného času jsou poněkud specifické a také náročné na zvládnutí. V nízkoprahových zařízeních pracují odborníci, kteří jsou dokonale obeznámeni se situací a vědí, jakým způsobem směřovat svou činnost a volbu volnočasových aktivit. Přesto i tak někdy vyslovovali obavy nad tím, nakolik je v možnostech nízkoprahového zařízení zajistit adekvátní a správný vývoj romské mládeže, neboť zde hrají roli i problémy v rodinách a celkové nastavení hodnot romského etnika.

Z pracovníků nízkoprahových center navíc vyplynulo, že obecně nabídka volnočasových aktivit v Olomouckém kraji je značná, přímo těch zaměřených na romskou mládež není sice tolik, ale je dostačující, i když se většinou odehrává jen v rámci nízkoprahových zařízení. Také pracovníci uváděli, že by přivítali možnost rozšíření nabídky volnočasových aktivit o takové, které by u romské mládeže podněcovali dobročinnost, zájem o přírodu, ekologii, ale také aby si mohli vyzkoušet profese záchranářů, hasičů a vzbuzovat v nich tak zájem o aktivity, při kterých by mohli pomáhat druhým. Je tak na místě oslovit případné odborníky z této oblasti, zdali by byli ochotni za případné pomoci odborníků na výchovu romské mládeže uspořádat či vést např. kroužek hasičů, kroužek první pomoci nebo ekologický kroužek, neboť takové kroužky mohou romské děti nasměrovat i do budoucího povolání.

Pochopitelně zde však nelze opomenout problém financí, neboť nízkoprahová zařízení jsou sociální službou a jejich finanční možnosti na poskytování, respektive zajišťování volnočasových aktivit jsou vždy dosti omezené. Zde je na místě zajistit posílit komunikaci pracovníků s vedením obcí či kraje o možnostech čerpání dotací či příspěvků, eventuálně se snažit navázat spolupráci s místními firmami a požádat o sponzorské dary, případně se pokusit získat dobrovolníky z řad místních hasičů, policistů či jiných zajímavých profesí, kteří by měli zájem pomáhat romské mládeži vymanit se ze stereotypního vnímání problémového etnika bez šance na začlenění se do společnosti jako plnohodnotní občané.

Možností by mohlo být také navázání spolupráce s již fungujícími organizacemi poskytujícími různé volnočasové aktivity za úplaty s tím, že by romským dětem a případně mládeži mohli určitou část poplatků odpustit, ovšem za přísného dodržování zásad slušného chování a v rámci resocializace těchto dětí. Je ale otázkou, jak by to pak vnímali případně rodiče dětí, kteří jinak musí členské příspěvky platit v plné výši, neboť už tak je obecně romské etnikum vnímání jako to, které dostává od „státu“ jen samé výhody.

7 Závěr

Předložená diplomová práce se zabývala problematikou volnočasových aktivit romské mládeže se zaměřením na Olomoucký kraj. Jejím cílem bylo analyzovat na základě rozhovoru s pracovníky nízkoprahových center pro romskou mládež a na základě přehledu zařízení v Olomouckém kraji zaměření nabídky volnočasových aktivit pro romskou mládež v Olomouckém kraji. Dílčím cílem bylo navrhnout případnou úpravu skladby a povahy volnočasových aktivit pro romskou mládež v kraji.

Pro naplnění cíle práce byl její text složen ze dvou částí. V první teoretické části práce byla nejdříve zaměřena pozornost volnému času a jeho vymezení. Bylo prezentováno, jak se definuje volný čas, jaké jsou jeho funkce, jaký význam má volný čas právě v životě mládeže, jaké jsou rozdíly v organizovaném a neorganizovaném volném čase, v jeho aktivním či pasivním trávení volného času apod. Dále pak v textu bylo navázáno představením nízkoprahových zařízení pro děti a mládež jako jedné z organizací zabývajících se volným časem mládeže, hlavně pak té problémové. Značná část teoretické části práce vymezila charakteristiku romského etnika. Nejprve bylo definováno toto etnikum, včetně své historie, jazyka či kultury. Podstatnou částí práce byla problematika romské rodiny, výchovy a vzdělávání romských žáků jako významné součásti pro poznání specifik tohoto etnika. V závěrečné kapitole teoretické části byl pak už představen volný čas romské mládeže jako na jedné z dalších specifických součástí života romských dětí a mládeže.

Na teoretickou část práce poté bylo plynule navázáno částí empirickou. V ní byly na začátku prezentovány možnosti trávení volného času romské mládeže konkrétně v Olomouckém kraji. Součástí byla analýza volnočasové nabídky v kraji. Pro doplnění bylo navíc uskutečněno výzkumné šetření vedené prostřednictvím rozhovorů s pracovníky konkrétních nízkoprahových zařízení se záměrem zjistit jejich zkušenosti s trávením volného času romského etnika a důležitostí organizovaného volného času pro tuto mládež a zjištěné informace byly následně analyzovány pomocí zakotvené teorie kódování, tedy otevřeným kódováním, axiálním kódováním a konečně selektivním kódováním.

Z přehledu provedeného v rámci empirické části vyplynulo, že šíře nabídky volnočasových aktivit je značná, ovšem přímo na romskou mládež se jich zaměřuje jen několik, a jedná se většinou o sociální službu nízkoprahových zařízení. Ta se sice maximálně snaží romské mládeži nabízet nejen smysluplné trávení volného času, ale i výchovu v rámci norem chování a

prevenci ať už sociálně patologického chování, tak třeba i užívání návykových látek. Z výpovědí pracovníků vyplynulo, že svou činnost ve většině případů vnímají jako efektivní, ovšem ne samospásnou. Z nejoblíbenějších aktivit využívaných v nízkoprahových zařízeních patří ty související s hudbou, tancem a také internetem a sociálními sítěmi. Pracovníci nízkoprahových center by však měli zájem o rozšíření možností poskytovat volnočasové aktivity zaměřené i k výchově budoucích hasičů, záchranářů či aktivity související s pomáháním druhým, životnímu prostředí nebo sobě navzájem.

Dílčím cílem této práce je tedy navržení rozšíření a úprava skladby a povahy volnočasových aktivit pro romskou mládež v Olomouckém kraji o volnočasové aktivity zaměřené k záchranářství, respektive k práci hasičů, zdravotníků, policistů, strážníků a podobných povolání, neboť tato povolání jsou pro společnost velmi důležitá, a i Romové jsou v takových profesích vítáni. A kde jinde začít, než u romské mládeže.

Použitá literatura:

- BALVÍN, J. *Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém*. Praha: Hnutí R. 2004. ISBN 80-86798-01-1.
- BALVÍN, J. a kol. *Romové a volný čas. Sborník z 9. Setkání hnutí R v Brně*. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1997.
- BOCAN, M. a kol. *Děti v ringu dnešního světa: hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2012. 98 s. ISBN 9788087449240.
- CALOŇOVÁ, D. *Možnosti zážitkové pedagogiky v primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže*. In *Pedagogika sportu, školní TV a sport*. 2014, roč. 01, č. 02, s. 23-35.
- ČECH, T. K výchově, vzdělávání a volnému času dětí romského etnika. Centra, zařízení, organizace, nadace. In NĚMEC, J. aj. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002, s. 99-112., s. 103.
- Děti, mládež a volný čas v Olomouckém kraji*. Olomouc: Olomoucký kraj. 2009. 63 s.
- DRMOTOVÁ, A.; ELICHOVÁ, M. *Školní úspěšnost romských dětí*. In *Kontakt*. 2011. Vol. 13, No. 1, pp. 65–73. ISSN 1212-4117.
- FACUNA, J.; LUŽICA, R. *Rómska kultura*. Bratislava: Štátny pedagogický ústav Bratislava, 2017. ISBN 978-80-8118-188-7
- FISHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie: Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada Publishing a.s., 2009. 218 s. ISBN 978–80–247–2781–3.
- HEŘMANOVÁ, V., KOVAŘÍKOVÁ, M., MATTIOLI, J. *Psychologické problémy vzdělávání romských žáků*. In *Kapitoly ze sociální pedagogiky a psychologie*. Brno: Paido, 1992. ISBN: 80-85931-58-3.
- HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80–7178–927–5.
- KOMINAREC, I. *Úvod do pedagogiky volného času*. Prešov: Grafotlač, 2003. ISBN 80–968608–5–2.
- KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
- KUKLA, L. *Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí*. Praha: Grada Publishing a.s., 2016. 456 s. ISBN 978-80-271-9224-3.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
- Na křižovatce kultur aneb Romové, Vietnamci a Číňané mezi námi*. Praha: NIDV. 2010. 24 s. ISBN 978-80-86784-91-5.

- NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. Vyd. 4. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999. ISBN 80-7067-952-2.
- NOVOTNÝ, P. *Epidemie delikvence*. Vyd. 1. Liberec: Dialog, 2006. ISBN 80-86761-45-2.
- PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945–1989*. Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2004. ISBN 80-86621-07-3.
- PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2008. 224 s. ISBN 978-80-7367-423-6.
- PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. *Velký sociologický slovník*. 2. Svazek. Praha: Karolinum, 1996. 724 s. a 1627 s. ISBN 978–80–7184–310–8.
- REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing a.s., 2009. 184 s. ISBN 9788024730066.
- SEKYT, V. *Romové*. In *Menšiny a migranti v České republice*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. ISBN: 80-7178-648-9.
- ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.
- ŠIŠKOVÁ, T. *Specifika romského chování a komunikace*. In *Menšiny a migranti v České republice*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. ISBN: 80-7178-648-9.
- ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2000. ISBN: 80-7169-528-9.
- Statistická ročenka Olomouckého kraje 2017*. Olomouc: Český statistický úřad. 2017. ISBN 978-80-250-2799-8.
- STRAUSS, Anselm L a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1. vyd. Boskovice: Albert, 1999. Scan. ISBN 8085834-60-X.
- VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1734-0.
- VESELÁ, J., KANIOKOVÁ, VESELÁ, P. *Sociologické aspekty managementu*. Praha: Grada Publishing a.s., 2011. 200 s. ISBN 978–80–2472–792–9.
- Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy odbor pro mládež. 2002. 48 s.
- ZEMANOVÁ, V.; DOLEJŠ, M. *Životní spokojenost, sebehodnocení a výskyt rizikového chování u klientů nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. 152 s. ISBN 9788024444925.
- Závěrečná zpráva výzkumného projektu Analýza postojů a vzdělávacích potřeb romských dětí a mládeže*. Praha: GAC spol. s. r. o. 2007. 56 s.

Elektronické zdroje:

- Centrum sociální prevence.* [online]. Kappa Help [cit. 29-12-2018] Dostupný z http://www.kappa-help.cz/eNizkoprahove_zarizeni/index.htm
- Katalog sociálních služeb Olomouckého kraje.* [online]. Olomoucký kraj. [cit. 23-2-2019] Dostupný z <https://kissos.kr-olomoucky.cz/katalog/vyhledavani.aspx?situace=9&vek=1>.
- Nizkoprahové zařízení pro děti a mládež* [online]. Armáda spásy [cit. 30-3-2019] Dostupný z <https://armadaspasy.cz/pobocky/prerov/nizkoprahove-zarizeni-pro-deti-a-mladez/>
- Nizkoprahová zařízení pro děti a mládež.* [online]. Elektronický katalog poskytovatelů sociálních služeb Olomouc. [cit. 25-2-2019] Dostupný z <http://kpss.olomouc.eu/katalog/socialni-sluzby/nizkoprahova-zarizeni-pro-deti-a-mladez/>.
- Nizkoprahové zařízení pro děti a mládež Fénix* [online]. Charita Hranice. [cit. 25-2-2019] Dostupný z <http://www.hranice.charita.cz/sluzby/nizkoprahove-zarizeni-pro-deti-a-mladez-fenix/>.
- Na křižovatce kultur aneb Romové, Vietnamci a Číňané mezi námi.* [online] Praha: NIDV. 2010. 24 s. ISBN 978-80-86784-91-5 [cit. 22.-2-2019] Dostupný z <http://www.nidv.cz/images/npublications/files/13%20ZNV%20Na%20k%C5%99i%C5%BEovatce%20kultur.pdf>
- Nizkoprahové zařízení pro děti a mládež Rachot.* [online]. Pontis Šumperk. [cit. 25-2-2019] Dostupný z <http://www.pontis.cz/kontakt/subjekt-nizkoprahove-zarizeni-pro-deti-a-mladez-rachot-6.html>.
- ZORMANOVÁ, L. *Romské děti ze sociálně vyloučených lokalit předškolního věku a jejich příprava na školu.* [online]. 2015. [cit. 31-3-2019] Dostupný z <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/20139/ROMSKE-DETI-ZE-SOCIALNE-VYLOUCENYCH-LOKALIT-PRED-SKOLNIHO-VEKU--A-JEJICH-PRIPRAVA-NA-SKOLU.html/>.
- Zákon č. 108/2006Sb., o sociálních službách.* [online]. [cit. 3-3-2019] Dostupné z https://www.mpsv.cz/files/clanky/31234/Zakon_o_socialnich_sluzbach-stav_k_1._10._2017.pdf
- Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.* [online]. [cit. 3-3-2019] Dostupné z https://www.mpsv.cz/files/clanky/11911/vyhlaska_505-2006.pdf

Přílohy:

Příloha č. 1 - rozhovor s respondentem č. 1

Příloha č. 2 - rozhovor s respondentem č. 2

Příloha č. 3 - rozhovor s respondentem č. 3

Příloha č. 4 - rozhovor s respondentem č. 4

Příloha č. 5 - rozhovor s respondentem č. 5

Příloha č. 1

Rozhovor:

Označení respondenta: 1

Věk: 28

Pohlaví: žena

Délka praxe v nízkoprahovém centru: 4 roky

Výzkumník: Dobrý den, rád Vás vidím, tak dneska uděláme ten rozhovor, jak jsme se kdysi bavili.

Respondent: Dobrý den, tak mám teď dost času, tak se budu snažit Vám všechno zodpovědět.

Výzkumník: Hmm, tak to je dobře, snad bude stačit kapacita nahrávání.

Respondent: No snad se moc nerozjedu, haha.

Výzkumník: Tak já Vám přečtu otázku a vy odpovíte, když tak to můžu ještě pak zopakovat. Dobře?

Respondent: Ano.

Výzkumník: Tak první otázka.

1) Jakým způsobem jsou romské děti a mládež ovlivněny při trávení volného času?

Romské děti jsou hodně ovlivněny při trávení volného času rodinou. Jejich volný čas často není tráven nějak hodnotně. Dívají se na televizi, někdy se jen tak poflakují, některé děti musejí doma pomáhat s mladšími sourozenci. Pokud mají doma počítač nebo mají mobil, tak jsou na internetu nebo Facebooku. Druhou stránkou věci může být třeba i diskriminace, i tou můžou být ovlivněni při trávení svého volného času a to negativně.

2) S jakými problémy se podle Vás nejčastěji romská mládež aktuálně setkává?

Jaké problémy s Vámi romské děti a mládež nejčastěji řeší v rámci nízkoprahového centra?

Hned jako první mně napadly problémy v rodině. Dochází tady dívka, která se musí doma starat o pět svých sourozenců a nikdo se jí doma nevěnuje. Chodí si tady v podstatě odpočinout a poslechnout si, že i jí má někdo rád a záleží jí na ni. To bylo první, co mně napadlo. Potom si myslím, že je pro romskou mládež problém si najít zaměstnání, když vyjdou ze školy. Romové mívají nižší vzdělání a podle toho se jim nabízejí pracovní místa, třeba výkopové práce. Pro ty mladé je to taková vyhlídka neutěšené budoucnosti a spíše tak spadnou k nelegálním formám práce, třeba když dělají ty výkopové, tak raději načerno, a mají i jiný způsob života, jakože s jinými starostmi.

3) Z Vaší zkušenosti, jak romské děti a mládež tráví nejčastěji svůj volný čas, ať v nízkoprahovém zařízení nebo mimo něj?

Tak podle mého názoru, pokud není romská mládež u nás, tak tráví svůj volný čas neorganizovaně. Většinou se jen tak potulují po městě. Ale pokud jsou třeba doma a je to tradiční romská rodina, tak je rodiče sami mohou učit romské tance nebo romskou hudbu. Ty základy se naučí doma. Pokud jsou pak u nás, tak je vidět, pokud zde tančí nebo hrajou na hudební nástroje, že už mají základy z domu. Jinak moc nevím, s děckama jsem většinou jen v našem zařízení nebo v rámci aktivit, které pořádáme, tak moc nevím, jak tráví volný čas, když nejsou u nás. Když jsou u nás, tak se vždycky zabaví, nejvíc asi internetem. Pak tady máme různé hry, deskové, nebo i pohybové. Holky rády tančí a zpívají. Kluci tak fotbal, ale jsou tady i nadějní zpěváci.

4) O jaké organizované volnočasové aktivity mají romské děti a mládež obecně největší zájem? Mají o ně vůbec zájem?

Pokud jde o organizované aktivity u nás, tak tady je široká nabídka, proto si myslím, že tady děcka chodí. U nás je to zdarma, neplatí se tu nějaké poplatky jako v jiných zařízeních pro mládež, kde jsou různé kroužky. Děcka tady chodí rády. Nejen si pohrát nebo si třeba dodělat úkoly do školy. Rády si tu zazpívají nebo zahrají, a to nejen romské písně, ale taky ty populární. Jsou hudebně u pohybově nadaní, a pokud je někdo za to pochválí, je to pro ně nejen odměna ale i něco, co je v jejich úsilí posiluje. Kluci pak mají rádi třeba fotbal nebo i jiné kolektivní sporty, hráli třeba i florbal, stolní tenis, v tom třeba „kolotoč“. Myslím, že kluci by se zapojili do jakéhokoliv kolektivního sportu, pokud by bylo dostatek financí, aby byli prostředky třeba na výbavu baseballu nebo třeba rugby a dalších. Když je léto, tak se organizuje příměšťák, když dostaneme nějaké dotace, tak se dá zorganizovat i sjíždění vody nebo turisták., to je ale spíše výjimečně. Chtělo by to víc kvalifikovaných pracovníků a víc finančních prostředků, pak by se dalo i s partou děcek vyrazet častěji na výlety, v jednom nebo ve dvou pracovníkách to moc nejde. Děckám se výlety líbí, jsou nadšený.

5) O jaké aktivity je ze strany romských dětí a mládeže ve Vašem nízkoprahovém centru největší zájem?

Řekla bych, že o internet. Internet je sice dobrý sluha, ale zlý pán. A my chceme učit děti, aby trávily čas smysluplně a efektivně. Na Facebooku nebo Instagramu se akorát poměřují, dělají ze sebe něco, co nejsou, a navíc internet svádí k tomu, aby se podporovaly negativní projevy chování. Tady sice přístup na internet mají, ale v omezené míře a my musíme vědět, k čemu děti počítač využívají, takže mají počítač tak, že je u stěny a my pak vidíme, co tam dělají. Hodně času pak jsou na sociálních sítích, myslím, že nejvíc na Facebooku, Instagramu nebo Messengeru. Takže se je pak snažíme zabavit jinak a motivovat k tomu, aby furt neseděli u počítače a nebyly na sociálních sítích. Buď si s nimi hrajeme, soutěžíme, nebo se je snažíme různě motivovat a vést ke zpěvu a hudbě, v tom jsou dobří a mají talent.

6) Proč jsou podle Vašeho názoru zrovna tyto aktivity pro romské děti a mládež atraktivní?

Myslím, že jsou jak všechny ostatní děcka. Je to moderní, a kdo není připojený na síti, není „in“. A dneska má každé dítě už chytrý telefon s možností připojení na síť, už na základce je mají. Je to fenomén moderní doby. A možnost připojení je prakticky všude a zdarma. Co se týče třeba zpěvu nebo tance, tak tam je to pro ně atraktivní proto, že v tom jsou fakt dobří, jde jim to a jsou za to chváleni. Děcka potřebují pochválit, pokud je třeba nechválí doma, tak tady je to pro ně motivující.

7) Může docházka do nízkoprahového centra a účast na aktivitách centra u dětí pozitivně ovlivnit jejich další rozvoj? Jak?

Určitě jo. My jim ve všem pomáháme, máme nad nima dohled a snažíme se je nasměrovat správným směrem, aby třeba nemluvili sprostě, uměli se vyjadřovat. Co je dobré a co je špatné. Myslím, že cokoliv s dětma tady děláme je pozitivně ovlivňuje.

8) Může mít docházka do nízkoprahového centra a účast na jeho aktivitách u romských dětí a mládeže vliv na prevenci problémového chování a užívání návykových látek?

Může, určitě. Domnívám se, že možnost trávit volný čas smysluplně, sport, rukodělné práce, hry a podobně, určitě může pomoci předcházet nepříznivým jevům od kriminality, drog. Mladí nemají čas na hlouposti. Nebloumají ulicemi a nevymýšlejí, co by kde vyvedli. Taky jim říkáme o nebezpečí drog, co jim můžou způsobit, aby s tím nezačínali. Pokud by tady k nám přišel

někdo pod vlivem drog, dá se to poznat celkem snadno, mají skelný pohled a jsou takový víc „free“, tak jsou okamžitě vykázáni. Máme tady taky různé besedy nebo přednášky, který děláme i my sami, nebo přijdou odborníci, a vysvětlujeme děčkám problematiku zneužívání drog, a jak to změní i jejich budoucí život a mnohem hůř se pak uplatní ve společnosti.

9) Jaké konkrétní pozitivní dopady u romských dětí a mládeže sledujete?

Hmm. Snažíme se, aby jejich chování bylo lepší. Dělalí si tady úkoly a občas se doučují s tím, čemu nerozumí, pak mají třeba zlepšení ve škole. Snažíme se u těch starších děcek jim pomoci třeba i s výběrem dalšího vzdělání po základce nebo jejich zapojením do pracovního života. Když se romské dítě dostane na střední školu, je to úspěch a může dosáhnout lepší život. To je tady možná podvědomě učíme, když u nás využívají smysluplně využívat svůj volný čas a naučí se tím i o něco usilovat, aby něco dokázali. Myslím, že se to i daří, aby tato generace dětí už jen nezneužívala sociální dávky, ale začala se zapojovat do společnosti, a při tom si uchovávali svoji tvář, svoje tradice. Jsou to šikovný děcka, ty co k nám chodí. Určitě mají budoucnost, aspoň někteří.

10) Existují v rámci Olomouckého kraje ještě nějaké organizace, které se zaměřují na trávení volného času romských dětí a mládeže? Spolupracujete s nimi?

Jo, v Olomouckém kraji je hodně organizací, který se zaměřují na romský děti. Z těch, co znám je to Společenství Romů na Moravě Romano, přesný název vám ale teď neřeknu. Pak třeba Podané ruce, Lačo jilo – Dobré srdce, Fénix v Hranicích, Kamoro, Darmoděj, pak jsou různě pod Charitou nebo Armáda spásy. Těch organizací je hodně, nedokážu je všechny vyjmenovat. Pokud vím, tak spolupracujeme jen výjimečně, třeba když je nějaká akce, dětský den nebo nějaký sportovní turnaj, jinak nevím.

11) Jak byste zhodnotil/a nabídku volnočasových aktivit pro romské děti a mládež v Olomouckém kraji? Co zde chybí?

Z mého pohledu jim třeba chybí nějaká aktivita, aby se učili pomáhat ostatním lidem, nejen mezi sebou, ale všem lidem. Třeba odborný kurz první pomoci, který by měl několik sezení. Mohl by probudit v některém z dětí zájem stát se záchranářem. Myslím tím buď u sanitek nebo u hasičů. Přemýšlela jsem nad tím, a něco mám rozjednané s paní z Červeného kříže, tam by se dal kurz první pomoci udělat. Ale chtělo by to přímo u záchranářů, aby nám třeba vyšli vstříc hasiči, lidi ze záchranky, policisté nebo vojáci. Tady bych viděla cestu.

12) Je ještě něco, co byste chtěl/a dodat k trávení volného času romskou mládeží?

Co bych tak dodala? Ono je nás málo pracovníků, ne každý může tady tu práci dělat, a ne každý to tady vydrží. Jsme tady vesměs mladí, každý máme nějaké nové nápady. Ale chtělo by to víc financí a víc pracovníků. Mohli bychom se intenzivněji věnovat menší skupince děcek v konkrétní činnosti, aby to mělo smysl. Já osobně mám ráda přírodu, snažím se děcka vést k lásce k přírodě, děláme i výlety, chtělo by to, aby se taky víc zapojovali do ekologie, teď bude třeba akce „Uklidme Česko“, chceme se taky zapojit. Když v tom romské děti uvidí ten smysl, může je to ovlivnit i do budoucna.

Výzkumník: Tak všechny otázky jsou zodpovězeny, myslím, že úspěšně, ten to jen musím zpracovat a přepsat.

Respondent:

Tak to Vám nezávidím, snad tomu bude rozumět.

Výzkumník: No snad jo, musím pořádně nastražit uši. Ještě jednou moc díky, pomohla jste mi moc.

Respondent: Není zač.

Příloha č. 2

Rozhovor:

Označení respondenta: 2

Věk: 24

Pohlaví: žena

Délka praxe v nízkoprahovém centru: 2 roky

Výzkumník: Dobrý den, jak se máte?

Respondent: Dobrý den, dobře.

Výzkumník: Jak jsem již minule říkal, zpracovávám diplomovou práci na téma současné romské mládeže a specifík trávení jejich volného času z pohledu pracovníka nízkoprahového zařízení pro děti a budeme dělat rozhovor na toto téma.

Respondent: Jsem připravena, snad Vám budu moct vše zodpovědět.

Výzkumník: Určitě ano a cením si toho, že se tohoto rozhovoru účastníte. Jste připravena?

Můžeme Začít?

Respondent: Ano můžeme, jdeme na to.

Výzkumník: Takže otázka první.

1) Jakým způsobem jsou romské děti a mládež ovlivněny při trávení volného času?

Když děti nejsou u nás, a nebo i když nejsou u nás, jsou hry, pokud nejsou u nás, tak hry o peníze, u nás to nejde, pokud jsou u nás, tak chtějí hry o odměny, např. bonbóny. Je to pro ně lepší, než když jim řekneme, že to budou dělat pro sebe. No a pak jsou to počítače, mobily, sociální sítě, televizní programy, hlavně talentové šou, mají tendence se do toho hlásit nebo to pořádat mezi sebou, hodně zpívají a tančí. Pak je ovlivní něco, co je nové, co je baví třeba půl roku, a pak je to už staré, tak je to nebaví, třeba nová hra. Romský děcka mají rády hry. Když nejsou u nás v nízkoprahu, tak si rády hrajou nějaké hry o peníze, třeba čáru. V nízkoprahu to nejde, tak se snaží při hrách hrát o nějakou cenu, třeba o bonbóny nebo něco, co by si mohly odnést domů, třeba plyšáka.

2) S jakými problémy se podle Vás nejčastěji romská mládež aktuálně setkává? Jaké problémy s Vámi romské děti a mládež nejčastěji řeší v rámci nízkoprahového centra?

Teď aktuálně jsou to dětské gangy, přepadávají lidi, jiné děti, teď to byla nějaká malá holčička. A pak ještě těhotenství a krádeže. Oni se sice nepřiznají, ale oni to na ně řeknou jiní. Rodinné problémy kvůli GDPR nesmíme zaznamenávat, i když nám to děcko řekne, pokud to není to, co se musí hlásit, jinak ne. Pokud jde o krádeže, snažíme se to řešit preventivně, co z toho budou mít a co z toho budou mít rodiče. Pokud těhotenství, tak se jim snažíme radit co se týče financí, kam chodit k doktorovi, jak se chránit, aby hned nebyla zase těhotná. No a řešíme i doučování nebo domácí úkoly do školy, protože tady jim pomůžeme, nikdo jiný by těm děčkám asi nepomohl to dohnat.

3) Z Vaší zkušenosti, jak romské děti a mládež tráví nejčastěji svůj volný čas ať v nízkoprahovém zařízení nebo i mimo něj?

My máme rozdělený na mladší a starší děcka, každá skupina chce trávit nějak jinak. Děláme výchovně vzdělávací aktivity, jak vznikly svátky, a tak, děcka do 10 let, ty děcka o to zájem mají a pak ještě stolní hry hlavně Monopoly, u toho se jim vštěpuje finanční gramotnost. A ti starší počítač, sociální sítě, snažíme se jim říkat o kyberšikaně, jak si chránit hesla, co je vhodné

tam dávat a nedávat za fotky, bezpečný sex, že si nemusí psát s každým a o všem. Je důležité ty děcka hodně dobře znát, jinak pokud nám to děcko nevěří, tak nám nic neřekne. Pak ještě řešíme drogy, experimenty s trávou, prášky na uklidnění, snažíme se jim to říkat, jaký to má vliv a doufám, že to v někom aspoň zůstane. A venku? U nich ani nelze moc mluvit o trávení volného času, mladí Romové se prostě nejčastěji bezcílně toulají a dost často při tom páchají různé přestupky a podobně. No a taky se všechno točí kolem sociálních sítí. Co si budeme nalhávat, všichni jsou posedlí sociálními sítěmi, sedí na tom Facebooku věčně. Dívky pravidelně vídávám s mobily v ruce, jak se fotí v různých pózách a vkládají fotky na Facebook nebo Instagram. Nevidím to moc ráda, zvláště, když jde o pózy vyzývavé a pak si je navzájem i v podobném stylu komentují. To vidím i ve svém volném čase, když jsem třeba v Olomouci v Šantovce.

4) O jaké organizované volnočasové aktivity mají romské děti a mládež obecně největší zájem? Mají o ně vůbec zájem?

Děláme průzkum, co by chtěly za další akci, největší účast máme na dětských dnech, to přijde i 80 děcek, ptají se na to pravidelně. Teď se ptáme na zemědělskou školu, chceme domluvit i jízdu na koni. Jezdíme do ZOO, do Dinoparků, kdysi se jezdilo i dále i do Prahy. Ještě chodíme k řece krmit kačeny, snažíme se jim dávat možnost být blíž k přírodě. Spíš ty mladší a z těch starších i holky. Pak se děláva ještě společný fotbal, tam chodí i starší. Děcka taky rády zpívají a holky tančí, to jim jde. Je to lepší, než kdyby dělali nějakou neplechu.

5) O jaké aktivity je ze strany romských dětí a mládeže ve Vašem nízkoprahovém centru největší zájem?

Nejradši mají stolní hry, hlavně ty mladší děcka, starší mají nejradši počítač a sociální sítě. Potom mají všichni rádi různé výlety, děcka se dostanou ven z města, mimo bydliště. A taky mají rády dětský den, který pořádáme, tam je velká účast. A jak jsem říkala, kluci rádi hrají fotbal. No a internet, ale ten tady mají omezený. Ale sociální sítě jsou prostě moderní.

6) Proč jsou podle Vašeho názoru zrovna tyto aktivity pro romské děti a mládež atraktivní?

Co se týká těch výletů, tak protože se do toho s rodinou nedostanou, ne že by neměli peníze, ale nechce se jim třeba jet na výlet s více dětmi nebo s nimi dělat nějakou aktivitu. A pak ještě že se dostanou do jiného města, třeba jedou i vlakem, měli jsme tam jedenácti letého kluka, který jel vlakem poprvé. Byl to pro něho obrovský zážitek. No a internet je velice populární. Vždyť to vidíte dnes a denně. Kdo není na Facebooku jakoby nebyl. Instagram jakbysmet. Věčně vidím ty mladé s mobily v ruce, jak navzájem komentují, kdo dal jakou fotku na Instagram, nebo jak se mají nafotit, který filtr jim udělá větší rty a podobně. Hmm, za nás to nebylo.

Výzkumník: Ale vždyť jste ještě dost mladá?

Respondent: Jé, díky, no já to myslím v takové formě. Já jsem první mobil neměla na základce jako tady ty děcka, až později.

7) Může docházka do nízkoprahového centra a účast na aktivitách centra u dětí pozitivně ovlivnit jejich další rozvoj? Jak?

Je jasné, že nefunguje nic jako zakazování ve smyslu, nesmíš nikomu nic krást, je to špatné. Oni to vědí a většinou jsou tak vychovávaní z rodiny, tam moc nezmůžeme. Naše role tkví v tom ukázat, že i dobré a poctivé chování se vyplácí, ale spíše hlavně najít těm mladým lidem takovou zábavu a činnost, která je odvede od myšlenek na raubířství, potulky nebo krádeže. Mmm. V tom vidím smysl centra

A taky se tady naučí novy věci, obohatí si slovní zásobu, mají možnost se doučit, co jim ve škole nejde, mohou si poprosit o pomoc s domácími úkoly, co budou mít z problémového chování, oni ví, že mohou něco udělat, ale neví o následcích. Prostě se jim snažíme pomáhat, jak jen to jde.

8) Může mít docházka do nízkoprahového centra a účast na jeho aktivitách u romských dětí a mládeže vliv na prevenci problémového chování a užívání návykových látek?

Možná, že pár jich to ovlivní, že se dozví, jak to bude fungovat, kluci slyší na impotenci, že pokud budou kouřit, že mohou být impotentní, holkám je to víc jedno, míň to řeší. Jinak tady máme různé přednášky na téma užívání návykových látek, nejen drogy, ale taky cigarety a alkohol. Nejdřív ty děcka asi začínají cigaretama. Ale jestli to má nějaký smysl, nevím. Když je pak vidím venku, že postávají a kouří.

9) Jaké konkrétní pozitivní dopady u romských dětí a mládeže sledujete?

Jak mají ty děti 18, tak většinou už o nich neslyšíme. Ale o těch, co tam chodí, že se snaží víc ve škole, víc jim to jde, já se třeba učím s jednou holkou násobilku a je vidět, že jí to víc jde. A máme dívku, která propadala z českého jazyka, dneska nosí už jedničky. Pak ty starší mají vštípené, že by si neměli brát půjčky a zadlužovat se. Pak třeba že se naučí zavázat tkaničky. Dost holek, co mají 18 let a neotěhotněly a vyšly základní školu. Začínají mít nutkání zakládat rodinu později. No a děcka uvažují třeba čím by chtěly v budoucnu být, na jakou školu by chtěly chodit.

10) Existují v rámci Olomouckého kraje ještě nějaké organizace, které se zaměřují na trávení volného času romských dětí a mládeže? Spolupracujete s nimi?

Tady pracujeme se všema nízkoprahama ve městě, co tady jsou, děláme minimálně dvakrát do roka společnou akci. Přehled musíme mít, protože pokud dítě má 18 a jsou nízkoprahy do 26 let, tak je odkážeme na jiný nízkoprah. Ale do jiného města oni dojíždět nechtějí. Spolupracujeme s Charitou a Kappa help – klub Metro, pak třeba Podané ruce a Lačo jilo.

11) Jak byste zhodnotil/a nabídku volnočasových aktivit pro romské děti a mládež v Olomouckém kraji? Co zde chybí?

Myslím, že nechybí nic, věkové kategorie jsou dost pokryté, je to od předškolního věku až do 26 let. Tím že je jich hodně, děcka si mohou vybírat, kam do nízkoprahu půjdou podle programu, když my máme počítače a jiné nemá, přijdou i k nám. Mají možnost vyjet i na různé soutěže, třeba na vaření polévky v Ostravě, odkud si dovezli medaili. Ukázali se lidem, co umí. Možná by byla lepší i nějaká terénní služba, hlavně tady u nás. Děcka můžou chodit i do kroužků ve škole, ale radši chodí k nám. Nechybí tu nic.

12) Je ještě něco, co byste chtěl/a dodat k trávení volného času romskou mládeží?

Chtěla bych mít větší pravomoc, abych těm děckám mohla víc pohrozit, aby poznali, že trávení volného času chce být smysluplné, a ne že budou stát u mašinky a jen tak se poflakovat.

Výzkumník: Tak to máme otázky za sebou.

Respondent: Tak snad jsem se k tomu dokázala vyjádřit dobře.

Výzkumník: V tom je kouzlo rozhovoru, nikdy přesně nevíte, jaký bude výsledek.

Respondent: Hahaha.

Rozhovor:

Označení respondenta: 3

Věk: 38

Pohlaví: žena

Délka praxe v nízkoprahovém centru: 4 roky

Výzkumník: Dobrý den, jak se Vám vede?

Respondent: Dobrý den, ale jo, jde to.

Výzkumník: Tak dneska uděláme ten rozhovor, jak jsem Vám říkal, mám tady nějaké otázky, a jak jsme se domluvili, tak si to budu zapisovat, tak můžete na mně pomaleji.

Respondent: Jasně, tak se ptejte. Jo a nedáte si kafe?

Výzkumník: Díky moc, ale už jsem jedno měl, díky. Otázka první.

1) Jakým způsobem jsou romské děti a mládež ovlivněny při trávení volného času?

Romové se sdružují v samostatných skupinkách, kde jsou jen Romové, málokdy mezi sebe někoho pustí z běžné populace od „bílých“. Ty skupinky pak tráví čas buď bezcílným bloumáním, a to v lepším případě. V tom horším případě pak páchají různou trestnou činností. Jinak „romáci“ jsou taky ovlivněni rodinou, jsou tam nějaký tradice, většinou co dělají rodiče, pak dělají aj ty děcka. No a taky v této době je ovlivňují sociální sítě. Hodně se to mezi něma rozmohlo. Když jsou připojeni na síti, tak je nic jiného nezajímá. Teda aspoň venku, když jsou tady u nás, tak my se je snažíme brzdit. Ale to více, musíte být trošku rázná, aby to šlo, pak ty děcka poslechnou. Ony ví, že tady to tak funguje a že mně neoblafnou. No a ještě si myslím, že romský děcka ovlivňuje dnešní doba, dřív se jakoby víc u Romů cenily tradice, teďka už ty děcka jsou dál, holky mají zájem o módní oblečení, kluci chtějí zase dobře vypadat, posilují. V tradičních rodinách jim ale toto nebývá moc umožněno. Buď na to chybí peníze a u romských holek se od nich čeká role matky, kterou se mají naučit, pomáhají třeba se sourozencema. Ale u těch holek je už teď vidět, že chtějí jiný život, trochu jakdyby se přizpůsobovali dnešní společnosti, nechtějí už mít svoje děti tak brzo, chtěly by jiný život. Nechtějí se stát matkami moc brzo.

2) S jakými problémy se podle Vás nejčastěji romská mládež aktuálně setkává?

Jaké problémy s Vámi romské děti a mládež nejčastěji řeší v rámci nízkoprahového centra?

Třeba ve škole že jim nadávají, agresivita, šikana, problémy se známkami, problémy s docházkou do školy a pak jsou problémy, které z nich taháme, když je už známe, že mají problémy, že něco kradli a tak. My řešíme prevenci, ale i následky, jak to může dopadnout, návykové látky, velký problém, je dostupnost drog, děcka mají takový přehled o drogách, např. bongo, což já ani nevím, co to je. Pak partnerské vztahy, sexuální problémy, co tu řešíme.

Co se týče rodiny, tak tam je to tabu, oni si dávají pozor, co nám řeknou, nevynášejí z rodiny celkem nic, baví se o financích, ale problémy z rodiny většinou neřeší, to zůstává v rodině, oni se bojí něco říct, co se týče problémů v rodině. Odhaduji, že maximálně řeší tak dvě procenta, více ne. Pak co s náma řeší jsou problémy ve škole, jak jsem říkala, to tady řeší, s tím přijdou ty děcka samy.

3) Z Vaší zkušenosti, jak romské děti a mládež tráví nejčastěji svůj volný čas, ať v nízkoprahovém zařízení nebo mimo něj?

Co se týče mimo prostoru nízkoprahu, tak volný čas neřeší. Většinou park, město, poflakování se. Když jsou u nás, tak se snažíme, abychom jim nediktovali, ale máme naplánované aktivity

a pak reagujeme na teď a tady, třeba co je nadchne, třeba bude nějaký turnaj a je to nadchne. Většinou máme plánovanou aktivitu, besedu, tvoření, máme i kazuistiky a snažíme se jim dát něco, co je jim blízké, aby si ty děti uvědomily, co řeší ten sociální pracovník, jak se hledá práce, jak se mohou zaevidovat na úřadu, jak jim pomoci.

4) O jaké organizované volnočasové aktivity mají romské děti a mládež obecně největší zájem? Mají o ně vůbec zájem?

Ano ty populární soutěže, které se objevují na televizních obrazovkách, jsou mezi mladými Romy populární. U nás jsme už pořádali X Faktor, obdobu SuperStar a dokonce i Tvoje tvář má známý hlas. Co je v kurzu, co se objeví, hned chtějí hlavně mladší děcka u nás uspořádat. Pak tvoření, talentové soutěže, tancují, zpívají, tvoří, mají rádi besedy, pouštíme si videa, pak sportovní aktivity. A pak všeobecně společenské hry, když mohou soutěžit, jeden druhého trumfnout. Pak máme výjezdní akce a výlety, byli jsme v Osvětimi, v Romském muzeu, pak v hornickém muzeu Landek, na bobové dráze, jezdíme na různé výlety nebo jen výšlapy. A pak romský jazyk, který si tady opakujeme, chodí tu „rumungři“ takže domluva je dobrá, ti jsou tady všude v okolí, myslím, že jen v Olomouci je pár „sintů“. Pak mají děcka rády doplňovačky, baví je i hra o hledání pokladu, pak třeba překlady. Děcka o to mají zájem, my se je snažíme zaujmout a je to baví.

5) O jaké aktivity je ze strany romských dětí a mládeže ve Vašem nízkoprahovém centru největší zájem?

Největší zájem je o sportovní aktivity, třeba fotbal, děláme i turnaj ve fotbale, pak taneční soutěže, minulý rok byl projekt Šance a letos budou tancovat romské tance, dokonce budeme mít romskou lektorku na romské tance, jedna holka se dostala tak daleko, že měla představení i v Rudolfinu. Pak i povídání, besedy. Pak mají děcka moc rády výlety. Máme každý měsíc poradny a ty děti si i sami promýšlí, kam jet na výlet, kde ještě nebyly.

6) Proč jsou podle Vašeho názoru zrovna tyto aktivity pro romské děti a mládež atraktivní?

Protože jsou v nich dobří. Poslouchají, že ve škole jim to nejde, a že z nich nic nebude, tak je to baví, protože v těch aktivitách jsou dobří, baví je to. Besedy mají rády, že zde můžou říct svůj názor, tady je někdo vyslechne. Doma to tak nemají, tak není čas na to, aby mohli povídat co chtějí, jaký mají názor. Pak tance, tady je podporujeme. Ve škole to nejde, tam tance nemají, doma to každý umí, takže tam moc nevyniknou, ale tady je podporují, tady se můžou předvést. A taky třeba tvoření, mohou si tvořit co chtějí, doma ne, tady je čas. Výlety jsou jasné, dostanou se z domu, poznají něco nového, stmelení s pracovníky i s neromskými, pak už neházoú všechna neromy do jednoho pytle, poznají, že pracovníci jsou pohodoví lidi, že se s nima baví.

7) Může docházka do nízkoprahového centra a účast na aktivitách centra u dětí pozitivně ovlivnit jejich další rozvoj? Jak?

Rozvoj může být i to, že tu pracují i lidi z majoritní společnosti, kteří je nestigmatizují. To je hodně dobrý. Sociální dovednosti jsou úplně jinde, naučí se i třeba vařit, rozvoj sociálních dovedností, mají možnost se zde i doučovat, jsme schopni zajistit i pracovníka externistu, který je dokáže připravovat na zkoušky třeba na střední školu. Rozvoj talentu, třeba zpívání, sportovní aktivity, jezdí na různé zájezdy, soutěže. Když zde děti přijdou, tak rozvoj je i to, že zde vidí něco jiného, než vidí doma, to už je pro ně osobní rozvoj.

8) Může mít docházka do nízkoprahového centra a účast na jeho aktivitách u romských dětí a mládeže vliv na prevenci problémového chování a užívání návykových látek?

Prevence je těžká, snažím se jim říkat o drogám, ale nejlepší by byla terapie šokem, sehnat vyléčeného feťáka, který by přišel na besedu. Snažím se jim vše vysvětlovat, i o prostituci, ale je to hodně těžké. Taky hodně slyší na rodinu. Rodina je pro ně nejvíc.

9) Jaké konkrétní pozitivní dopady u romských dětí a mládeže sledujete?

Třeba jeden kluk se dostal na uměleckého kováře, jedna tancuje, pak jedna holčina jde do školy do Holešova na policejní, pak šest děvčat vystupuje v souboru romských tanců, pak tři kluci se dostali na automechaniky, jedna holka chce jít na zdrávku, jedna na veřejnou správu, to jsou všechno pozitiva, co vidím. Pak ještě pozitivum, že mně mohou říct všechno, to mohu brát jako pozitivum, jsem jim otevřená a můžou mi věřit.

10) Existují v rámci Olomouckého kraje ještě nějaké organizace, které se zaměřují na trávení volného času romských dětí a mládeže? Spolupracujete s nimi?

Většinou s nízkoprahama, spíše tady v okolí, Olomouc, Přerov, Hranice, Vsetín. Chtěli bychom spolupracovat s více organizacemi, máme něco rozjeté, a taky s firmami. Spolupráce s nízkoprahy je dobrá, ale je jí málo, chtělo by to více rozvoje, každý nízkoprah je individuální na základě klientů. Třeba tady se s dětmi musí více spolupracovat než třeba v jiném, který je v Hranicích. V okolí znám nízkoprahy jako Lačo jilo nebo Metro.

11) Jak byste zhodnotil/a nabídku volnočasových aktivit pro romské děti a mládež v Olomouckém kraji? Co zde chybí?

Těžko říct, tady je všechno na jedno brdo, těch aktivit je dost, volnočasovky pro romské děti jsou na jedno brdo. Třeba v tísni mají kariérního poradce, který jim říká, ve kterých oborech se mohou uplatnit. Bylo by fajn, aby ten volnočas byl dobrý i do budoucna, aby mu to něco dalo, aby se dál v životě posunul, tak by bylo dobré tu nabídku rozšířit, je jednotvárná, mělo by je to někam nasměrovat.

12) Je ještě něco, co byste chtěl/a dodat k trávení volného času romskou mládeží?

Trávení volného času je u dětí i nic nedělat, třeba půl hodiny sedí, pak si vezme tužku a kreslí si. Pak si třeba myslím, že nic nedělá, ale když s ním mluvím, tak zjistím, že půl hodiny měl jen pro sebe, pozoroval, co kdo dělá a potřeboval prostě ten čas jen pro sebe, aby si utřídil myšlenky. Doma na to nemá čas, nemá prostor, tady ten prostor má. Jinak myslím, že se to celkově zlepšuje to trávení volného času, děcka se tolik nepoflakují jako dřív.

Výzkumník: Tak to byla poslední otázka, všechno mám zapsané, jen musím opravit překlepy a hrubky.

Respondent: Tak to je maličkost. Doufám, že jsem Vám pomohla, snažila jsem se všechno říct, jak jste se mně ptal.

Výzkumník: Určitě jste mi pomohla, moc pracovníků z nízkoprahů o takový rozhovor zájem nemá, takže ještě jednou díky.

Rozhovor:

Označení respondenta: 4

Věk: 25

Pohlaví: muž

Délka praxe v nízkoprahovém centru: 1 rok

Výzkumník: Dobrý den, zdravím Vás, tak můžeme se pustit do rozhovoru?

Respondent: Dobrý den, jasně, jsem připravený.

Výzkumník: Dobře, jen zopakuji, že to budou otázky k mé diplomové práci, jak jsem říkal minule.

Respondent: Jasně, snad to nějak zvládneme.

Výzkumník: Určitě, já si to nahrávám, jak jsem Vám říkal, tak se tam všechno zaznamená. Respondent: Jasně.

Výzkumník: Takže otázka první.

1) Jakým způsobem jsou romské děti a mládež ovlivněny při trávení volného času?

Asi internet. Ten je jedním z faktorů, který je ovlivňuje nejvíc. Jinak taky televize a různé soutěže, ty je taky ovlivňují. Děti u nás rády zpívají a tančí, takže ty různé X faktory a podobně. Kluci mají rádi fotbal, ovlivňují je známá jména fotbalistů jako Ronaldo a Messi., nejen jako tím sportem, ale taky jak se oblíkají, že cvičí a dobře vypadají.

2) S jakými problémy se podle Vás nejčastěji romská mládež aktuálně setkává?

Jaké problémy s Vámi romské děti a mládež nejčastěji řeší v rámci nízkoprahového centra?

Řešíme s dětmi také dost často problémy, že by se chtěly vymanit ze stereotypního vnímání své komunity, dívky by chtěly dosahovat dobrých školních výsledků, ale doma jim vtoukají, že jim vzdělání stejně nepomůže a kvalifikovanou práci neseženou. Navíc v romských rodinách stále převažuje generový stereotyp v tom, že ženy nepracují a jen se starají o děti a rodinu. A mladé Romky to už často nechťejí a přichází za námi s radou a prosbou o pomoc. To vnímáme jako pozitivní. Ale že by zde ty děti přicházeli proto, že by chtěli řešit nějaké své problémy, to ne. To se z nich dostane náhodně, když si zde krátí dlouhou chvíli a sejdou se s kamarády, nebo si přijdou zahrát. Tak se občas rozprávají. Kdysi tu byl kluk, mladý Rom, který chtěl vstoupit do fotbalového klubu mezi „bílé“, ti o něj neměli zájem, možná by se to dalo nazvat i šikanou to jejich chování. To pak uzavírá určitou spirálu, kdy takový Rom raději dostojí své pověsti a ani se nesnaží být lepším, protože ví, že mu to nikdo neuvěří.

Výzkumník: Takže ten chlapec asi nebyl ze sociálně slabé rodiny, když chtěl a mohl hrát fotbal, přece jen to něco stojí, dres, kopačky, docházení na tréninky a každý víkend někde hrát fotbal?

Respondent: Ano, rodiče pracují, nejsou na sociálních dávkách jako spousta jiných, takže ti měli i na to si zaplatit normální sportovní aktivity. Na něm bylo jiné i to, že ne jako někteří mladí Romové, kteří chodí jen ve značkovém oblečení, ten chodil oblečený normálně, nijak se nechlubil. Jedině snad zlatý řetízek, ale to má skoro každý mladý Rom na sobě. Takoví ani neřeší finance, ti jsou zvyklí na přísun sociálních dávek, to je pro ně realita, i za to si pořídí značkové věci a zlaté šperky, to je ale jen imitace.

3) Z Vaší zkušenosti, jak romské děti a mládež tráví nejčastěji svůj volný čas, ať v nízkoprahovém zařízení nebo mimo něj?

No, pokud nejsou v nízkoprahu, tak jejich volný čas je neorganizovaný. Pokud je to ta lepší varianta, tak v rámci tradičního pojetí jejich rodiny si udržují romskou kulturu, ví něco o tradicích, umí zpívat, holky tančit. Ale problém je, pokud jen tak potulují po venku, jak jsou v partě, hned se objeví nějaké nevhodné chování, vandalství, krádeže, začnou kouřit a pak i fetovat. Myslím marijánku. Za to když jsou třeba u nás, tak ten jejich volný čas dává najednou smysl. Není to žádné zabíjení volného času, ten čas je zcela vyplněn, děti mají zážitek. A to i kdyby byly jen na internetu, i ten se dá přece využít smysluplně. Já se spíš můžu vyjadřovat k tomu, jak tráví volný čas u nás, než jak mimo naše zařízení, to vím jen z doslechu, nebo když je vidím ve svém volnu. Je to myslím tak půl na půl, někteří k nám chodí pravidelně, protože je to u nás fajn, někteří jen občas a zbytek svého volného času si organizují sami.

4) O jaké organizované volnočasové aktivity mají romské děti a mládež obecně největší zájem? Mají o ně vůbec zájem?

Tak baví je výlety. Dostanou se z domu, jsou mimo svoje známé prostředí, je to pro ně nové. To je baví. Taky přes léto, když třeba máme přes den tábor, funguje to podobně jako příměstský tábor. Tam je to baví, jsou venku, naučí se spoustu věcí. A potom mají rády různé hudební nebo pěvecké soutěže. Ty si tady organizujeme a je vždycky velká účast. No a mezi klukama, když máme nějaký fotbalový turnaj, to je baví, mičuda, to je jejich radost. Oblíbený jsou i výlety mezi dětma. Pro nás jsou lepší ty kratší. Aktivity, kdy vyjíždíme s větším počtem dětí někam ven, se nám moc neosvědčují. Ukočirovat skupinku třeba 10 romských dětí je téměř nemožné, a při počtu pracovníků centra, které máme k dispozici to obvykle končí naprostým vyčerpáním, a ne výjimečně i ostudou někde venku. Zde bychom potřebovali kvalifikovanější pracovníky a větší počet. Děti o takové aktivity zájem mají, navíc rodiče jim takové výlety prostě nedopřejí a je to pro ně jediná možnost, jak poznat něco mimo „komunitu“. Takže mě to samotného docela mrzí, ale v praxi se tomu většina pracovníků vyhýbá a nikdo na takové akce moc nechce jezdit. No, uvidíme, co bude do budoucna.

5) O jaké aktivity je ze strany romských dětí a mládeže ve Vašem nízkoprahovém centru největší zájem?

Jednoznačně počítač, internet. To je gró. Hlavně Facebook. Někteří se totiž rádi vymlouvají, že si potřebují na počítači udělat úkoly, a pak mají otevřené třeba dvě okna, na jednom pracovní úkol do školy a na druhém už blikají zprávy z Facebooku.

Výzkumník: Že Vás přerušují v myšlence, to mně docela připomíná i mně samotného, i když ne z Facebookem, s tím moc nekamarádím. Ale taky mám, když jsem na počítači otevřeno několik oken, na jednom třeba píšu text, na dalším mám prohlížeč internetu, na dalším mi třeba jede hudba.

Respondent: To je v pohodě. Myšlenku mám pořád. Jen jsem chtěl říct, že u těch mladých všeobecně, nejen u romské mládeže, vedou na prvním místě sociální sítě. Neříkám, že já sám nejsem na Facebooku, ale trošku mně to minulo, takže se tam nepotřebuju se vším svěřovat, jako dnešní mládež. A taky mně komunikace na sociální síti zabere minimum času. To, co bylo i pro kluky předtím v popředí, myslím nějaké aktivity, jako je fotbal a tak, jsou teď až na druhém místě.

6) Proč jsou podle Vašeho názoru zrovna tyto aktivity pro romské děti a mládež atraktivní?

Taková je doba, kdo není na Facebooku, tak je mimo hru. A taky nejen internet, ale i televize, různé pořady, reklama, názory známých lidí, to ta nejen romská mládež přebírá. Hlavně ty mladší děti jsou náchylnější a uvěří všemu, co vidí v televizi nebo na internetu. V dnešní době je to dost dostupné, internet i televize, takže taky nejjednodušší možnost, jak trávit volný čas.

Když tu mám několik kluků a jeden by si chtěl jít třeba zakopat, tak ostatní budou radši civět na Facebook. Nakonec se sice podaří je přemluvit a jdeme ven a zahrajeme si.

7) Může docházka do nízkoprahového centra a účast na aktivitách centra u dětí pozitivně ovlivnit jejich další rozvoj? Jak?

Myslím, že jo, může. Tady se jim někdo věnuje, když jsou sami venku, tak se jen tak poflakuji. Tady je nad nima dozor. Každý z pracovníků našeho zařízení se jim snaží věnovat jak nejlépe umí, aby pro ně byl jakýmsi vzorem i v chování, aby kluci nemluvili sprostě. Aby se socializovali tím správným směrem. Ti, co k nám chodí se o to snaží, teda aspoň tady, nevím, jak se chovají doma nebo venku, když nejsou u nás.

8) Může mít docházka do nízkoprahového centra a účast na jeho aktivitách u romských dětí a mládeže vliv na prevenci problémového chování a užívání návykových látek?

Snad. Tady se totiž zabaví, aspoň ti, co tady chodí pravidelně. Někteří tu chodí jen občas. Oni sice někteří přijdou, protože si tu můžou zahrát na hudební nástroje, ale pak stejně odejdou, zapálí si cigaretu a nechají se strhnout staršími sourozenci nebo kamarády k tomu, aby šli večer někomu vykrást auto. My jim nemůžeme nahradit nefungující funkci jejich rodiny co se týče výchovy. Děláme tady sice přednášky a sami provádíme osvětu k návykovým látkám, ale nevím, jak dalece je to ovlivní, jestli se to nemíjí účinkem. Začínají cigaretou a končí drogama. Z těch starších hlavně kluků, bych to spočítal na prstech jedné ruky, který z nich tajně nekouří. A tak to začíná. Vidím to dnes a denně, ta povaha je zakódovaná v nich a je sice hezké, že se snažíme, ale z globálního hlediska mám pocit, že se toho moc nemění. Z většiny Romů zase vyrostou lidé sociálně vyloučení a na okraji společnosti. A ani se to nebudou snažit měnit. Už jsou tak zvyklí. Snad jsem zbytečně pesimista, ještě tu nedělám asi tak dlouho, abych to dovedl pořádně posoudit.

9) Jaké konkrétní pozitivní dopady u romských dětí a mládeže sledujete?

Tak to je složitá otázka. Pozitivní dopady. Snad, že se zlepšují v chování? Tady u nás jo, jak jsem říkal, venku nebo doma, to nevím. A jestli jsou dlouhodobé pozitivní dopady, to říct nedokážu, tak dlouho tady nedělám. Snad třeba v tom, že ti mladí mají zájem se v budoucnu zapojit do pracovního života. Asi nechtějí zneužívat dávky, ale chtěli by lepší život. Tak to vidím já. Naší prací je nejen práce s romskou komunitou, ale snažíme se tím smysluplným využíváním volného času vzbudit u těch dětí zájem o něco usilovat. Oni pocházejí ze sociálně vyloučených lokalit, ale tím, že se prezentují nejen u nás, ale i na některých veřejných akcích, tak se snaží u většinové společnosti měnit názor na sebe, jako na romskou mládež, mají i světle stránky. My to vidíme, i když to nejsou všechny děti. I to může být úspěch.

10) Existují v rámci Olomouckého kraje ještě nějaké organizace, které se zaměřují na trávení volného času romských dětí a mládeže? Spolupracujete s nimi?

Existují, určitě, v Olomouckém kraji je několik takových zařízení, já je neznám všechny, snad jen některé, jako je Společenství Romů na Moravě, ti jsou z Olomouce, z Přerova je Lači jilo, pak ópéska Podané ruce, něco má i Charita pod sebou. Dá se říct, že v každém větším městě, nejen v Olomouci, ale i bývalá okresní města a taky větší města mají nějakou organizaci, která se romské mládeži věnuje.

11) Jak byste zhodnotil/a nabídku volnočasových aktivit pro romské děti a mládež v Olomouckém kraji? Co zde chybí?

Nechybí asi nic. Každá organizace, která se romské mládeži věnuje, má opravdu bohatou nabídku. Fakt myslím, že tu je všechno.

Výzkumník: Takže si myslíte, že nechybí nic z dostupné nabídky pro romské děti a mládež?

Respondent: Ano, je tu všechno.

12) Je ještě něco, co byste chtěl/a dodat k trávení volného času romskou mládeží?

Asi jsem už všechno zodpověděl, možná víc pracovníků v centrech by to chtělo a snad více spolupráce s ostatními organizacemi. Jinak mně nic nenapadá.

Výzkumník: Dobře, děkuji Vám za váš čas a za zodpovězení všech otázek.

Respondent: Není zač, snad Vám to k něčemu bude.

Rozhovor:

Označení respondenta: 5

Věk: 29

Pohlaví: žena

Délka praxe v nízkoprahovém centru: 4 roky

Výzkumník: Dobrý den, jak se máte, můžeme se do toho pustit?

Respondent: Dobrý den, mám se dobře, doufám, že Vám dokážu odpovědět na všechno.

Výzkumník: Pokud ne, tak lze samozřejmě otázku doplnit nebo se budu snažit ji jinak formulovat.

Respondent: Dobře.

Výzkumník: Budu se snažit i dobře artikulovat, abych tomu pak rozuměl, jak to budu přepisovat.

Respondent: Tak já budu mluvit pomaleji, ať je tomu rozumět.

Výzkumník: Tak, jako první tu mám otázku.

1) Jakým způsobem jsou romské děti a mládež ovlivněny při trávení volného času?

Nejvíce jsou ty děti ovlivněny dnešními moderními trendy jako jsou sociální sítě nebo televize. Většinu svého volného času tráví napojeni na internet a Facebook, kde sdílejí svoje fotky, nebo si je vzájemně komentují. Myslím si, že v současné době už ty děti nejsou tak moc ovlivněny tradiční romskou rodinou a nějakými romskými tradicemi, už to není v takové míře jako kdysi. Holky zajímá, co teď frčí v módě, rády nakupují a chtějí se líbit. Co je taky ovlivňuje jsou různé televizní soutěže, hlavně pěvecké a taneční. Chtěli by se stát hvězdami šoubyznysu, jako se to povedlo v minulosti několika Romům. Některé děti by se i rády zapojily do hry ostatních dětí, třeba na dětském hřišti, to samí starší děti, ale zde se mohou setkat s tím, že jsou ze hřiště ostatními přímo vyhnány, pohlížejí se na ně jako na ty „problémové“ a ostatní s nimi nechtějí trávit volný čas.

2) S jakými problémy se podle Vás nejčastěji romská mládež aktuálně setkává?

Jaké problémy s Vámi romské děti a mládež nejčastěji řeší v rámci nízkoprahového centra?

Myslím, že problémy jsou i v rodině, výchova bývá sporadická, děti bývají ponechané svému osudu, hlavně ze sociálně slabých rodin. Rodiče těm dětem nedávají žádný vzor, nebo spíše negativní vzor, ale to neplatí pro všechny a pro všechno. Třeba v některých rodinách ctí tradice, učí se romsky zpívat a tancovat. Ale většinou nemají na děti moc času. Taky ve škole mívají ty děti problémy, proto nemají nějaký vztah k učení, nerady chodí do školy, nemají příliš dobrý prospěch. Co vím, tak ani v romské rodině není bráno, že by učitel měl být pro děti autoritou. Pak mají učitelé těžkou pozici pro výchovu a učení u takových dětí. Taky se můžou setkávat s diskriminací, a to jak s pozitivní, tak negativní, s tou negativní určitě více. Pokud romské děti přijdou k nám, tak tady se jim někdo věnuje, někdo je vnímá a má jejich pozornost. Mohou si tady zahrát a zazpívat, zkouší to i ve své kapele. Menší děti se tady také doučují, respektive si zde udělají domácí úkoly a pokud chtějí, tak se jim snažíme vysvětlit učivo, kterému neporozuměli.

3) Z Vaší zkušenosti, jak romské děti a mládež tráví nejčastěji svůj volný čas, ať v nízkoprahovém zařízení nebo mimo něj?

V nízkoprahovém zařízení svůj volný čas tráví děti účelně, rády hrají různé hry, třeba deskové, potom zpíváme, tančíme, a taky děti zde využívají internetu. Tam se jim snažíme radit, co jak dělat a jaká jsou nebezpečí internetu. Jinak pokud nejsou u nás, tak většinou tráví svůj volný čas bez nějakého rozmyslu. Nepřipravují se do školy jako třeba jiné děti, spíše se toulají po venku sami nebo v partě dětí. To vím od dětí, občas se jim tady rozváže pusy a povídají si.

4) O jaké organizované volnočasové aktivity mají romské děti a mládež obecně největší zájem? Mají o ně vůbec zájem?

Hlavně o hry, to je baví, máme tady hodně deskových her, snažíme se je obnovovat, protože některé jsou mezi dětmi populární třeba jen chvíli. Děti doma moc her nemají, tak chodí k nám, jsou tady i raději než doma, kde by dostali za špatný prospěch. Taky mají rády hudbu a zpěv, některé děti zde hrají v kapele, jiné zpívají nebo tancují. Zpívají nejen romské písně, ale taky ty populární, co slyší v rádiu nebo na Youtube. V rámci zpěvu jsme dokonce v centru uspořádali i známé pěvecké soutěže SuperStar, kdy jsme z pracovníků centra a některých starších návštěvníků i rodičů vytvořili porotu a mladí uživatelé centra si připravili svá vystoupení. Ceny byly spíše symbolické a pomohli nám s nimi někteří místní sponzoři, poukaz na jezdecký výcvik, poukaz do místního obchodu s oblečením pro dívky, pro chlapce pak nové kopačky a jiné. U všech dětí měla tato akce obrovský úspěch a žadoní, abychom ji letos zopakovali. U chlapců je pak populární fotbal, a když je venku hezky, tak kopou do balonu. Taky občas jezdíme na výlety. Vyjet ale se skupinou romských dětí je vždycky adrenalin. Na druhou stranu pro jejich vývoj je to důležité. Za mě se snažím plánovat takové aktivity spíše v menším počtu dětí a spíše někam, kde nebývají velké koncentrace lidí, takže do lesa, do přírody a tak.

5) O jaké aktivity je ze strany romských dětí a mládeže ve Vašem nízkoprahovém centru největší zájem?

Tak největší zájem je asi o internet a sociální sítě, protože ne všechny děti mají doma připojení k internetu. Tady u nás to mají zdarma, ale my je samozřejmě nenecháme celou dobu, co jsou tady u nás na internetu, mají to omezené časem. Taky víme o tom, kam děti na internetu chodí, na jaké stránky, abychom je chránili od nebezpečí. Pokud jsou děti na internetu, tak jasně vědu sociální sítě, hlavně Facebook, o to je největší zájem. Teprve potom jsou hry nebo sport, jako je třeba fotbal. A pak ještě hudba, zpěv a tanec. To letí hlavně, pokud jsou v televizi nějaké takové soutěže.

6) Proč jsou podle Vašeho názoru zrovna tyto aktivity pro romské děti a mládež atraktivní?

No, protože je to teď moderní všude. Všichni mladí jsou na internetu a sociálních sítích. Pokud nejdou k nám, kde můžou jít na internet, tak je všude dostupná wifi síť, hlavně v nákupních střediscích. Dneska už není tak moderní třeba sportovat, ty děti „sportují“ na internetu, jsou v jiné realitě, tam mohou být kým chtějí být.

7) Může docházka do nízkoprahového centra a účast na aktivitách centra u dětí pozitivně ovlivnit jejich další rozvoj? Jak?

Ano, docházka do našeho zařízení je může ovlivnit pozitivně. A my se o to tady taky snažíme. Máme dohled na volným časem romských dětí, ale i jiných, ze sociálně vyloučených lokalit. Snažíme se je formovat do toho správného směru, pomáhat jim. Pracovníci tady si myslím, že pro ty děti mohou být vzorem. I starší romské děti, které k nám chodí, občas pomáhají, třeba když se zpívá, tancuje a tak, tak jsou vlastně takovými lektorkami.

8) Může mít docházka do nízkoprahového centra a účast na jeho aktivitách u romských dětí a mládeže vliv na prevenci problémového chování a užívání návykových látek?

Určitě ano, protože pokud jsou ty děti v nízkoprahovém zařízení a jsou zabaveny aktivitou, která tady je, tak nemají čas se potulovat po venku v nějaké partě a začít fetovat, většinou můžou začít s marihuanou. Ale jestli skutečně může doplnit nebo nahradit rodinu, kde je to dítě vychováno a může vidět sociálně patologické jevy u někoho z rodiny, to je otázkou. I přes to se však všichni pracovníci nízkoprahových center myslím snaží, aby ta prevence byla co největší. Mluvíme s dětmi, vysvětlujeme jim, jak mají odmítat nabízené drogy, co jim pak hrozí, že je zde závislost. Tady k nám si děti nedovolí přijít pod vlivem návykových látek, ví, že to je zakázané.

9) Jaké konkrétní pozitivní dopady u romských dětí a mládeže sledujete?

No, to máte těžké. My se s nima bavíme i tom, jak se mají chovat ve škole, že jsou nějaká pravidla. Třeba dva chlapci se neuměli vyjadřovat jinak, než násilím. Stačilo málo a hned vybuchli, to chování bylo šílené, pořád se prali. Domluvili jsme jim kroužek bojového umění, kde se současně učili agresí zvládat. Intenzivně jsme pracovali na nápravě a dneska můžu říct, že se oba drží, a i když mají stále někdy takové ty „silácké řeči“, už se nám tady nebijou.

10) Existují v rámci Olomouckého kraje ještě nějaké organizace, které se zaměřují na trávení volného času romských dětí a mládeže? Spolupracujete s nimi?

Ano občas s dalšími nízkoprahovými zařízeními spolupracujeme, ale ne příliš často. A z nízkoprahových zařízení znám třeba Romské komunitní centrum Lačo jilo – Dobré srdce z Přerova, pak v Olomouci Společenství Romů na Moravě Romano jekhetaniben pre Morava, pak NZDM v Olomouci.

11) Jak byste zhodnotil/a nabídku volnočasových aktivit pro romské děti a mládež v Olomouckém kraji? Co zde chybí?

No myslím, že nabídka je docela pestrá, pro romské děti je hlavně nabídka z nízkoprahových center, zde to děti mají zdarma. I ve škole mají děti různé kroužky a existuje spousta aktivit třeba v DDM, ale tam se za každý kroužek platí. U nás je aktivit mnoho a je to celkem pestré, a v okolí je dost dalších nízkoprahových zařízení, kde se zaměřují na romské děti a mládež. Z tohoto pohledu si myslím, že nic nechybí.

12) Je ještě něco, co byste chtěl/a dodat k trávení volného času romskou mládeží?

Chtělo by to více financí a více pracovníků, kteří by se mohli věnovat romským dětem a jejich volnočasovým aktivitám. Možná by bylo dobré i to, aby byla lepší a větší spolupráce i s jinými organizacemi, než jsou nízkoprahová zařízení, aby romské děti nebyly sociálně vyloučeny, aby byly motivovány ke vzdělání.

Výzkumník: Tak máme to za sebou, ani to nebolelo.

Respondent: No některé otázky mi daly zabrat, snad to k něčemu bude.

Výzkumník: Určitě ano, díky moc za ochotu a Váš čas.

Respondent: Není zač.